Дім сад город

2001

Виплата заощаджень спадкоємцям

Чи можемо ми, батьки доньки, котра померла, одержати частину її проіндексованого вкладу для компенсації витрат на організацію похорону та здійснення поминально-ритуальних заходів?

***М.Микитенко**, Житомирщина*

На виконання Закону України "Про державні гарантії відновлення заощаджень громадян України" Кабінет Міністрів України 26 березня 2001 р. прийняв постанову "Про виплату у 2001 році грошових заощаджень і страхових внесків громадян України, вкладених до 2 січня 1992 року в установи колишнього Ощадного банку СРСР, що діяли на території України, і установи колишнього Укрдержстраху".

Згідно з цією постановою, у 2001 р. здійснюватиметься виплата громадянам України грошових заощаджень і страхових внесків, вкладених до 2 січня 1992 р. в установи колишнього. Ощадного банку СРСР, що діяли на території України та в установи колишнього Укрдержстраху, а також викуп облігацій Державної цільової безвідсоткової позики 1990 р.

На вказані цілі Державним бюджетом України на 2001 р. виділено 200 млн.грн. У межах цієї суми здійснюватимуться такі виплати: вкладникам, яким станом на 1 січня 2001 р. виповнилося 100 років і більше, у межах залишку проіндексованого вкладу, але не більше 2000 грн. за кожною ощадною книжкою; інвалідам війни (по 100 грн. кожному, якщо зазначена сума не перевищує залишку проіндексованого вкладу); вкладникам, яким станом на 1 січня 2001 р. виповнилося 80 років і більше, у межах залишку проіндексованого вкладу, але не більше 50 грн. за кожною ощадною книжкою; пенсіонерам та інвалідам на викуп облігацій Державної цільової безвідсоткової позики 1990 р. за видами товарів, що не були викуплені раніше згідно з відповідними постановами Кабінету Міністрів України, і страхувальникам або застрахованим колишнього Укрдержстраху, яким станом на 1 січня 2001 р. виповнилося 80 років і більше, у межах суми залишку проіндексованого страхового внеску; спадкоємцям вкладників, що померли у 1997—2000 рр., які не отримали компенсації грошових заощаджень у 1977—2000 рр., у межах залишку проіндексованого вкладу в розмірі державної допомоги на поховання — 150 грн.

У першу чергу здійснюватимуться виплати громадянам, яким станом на 1 січня 2001 р. виповнилося 100 років і більше, та інвалідам війни. Після цього — громадянам, яким станом на 1 січня 2001 р. виповнилося 80 років і більше. Потім — пенсіонерам та інвалідам на викуп облігацій Державної безвідсоткової позики 1990 р. та страхувальникам або застрахованим колишнього Укрдержстраху, яким на 1 січня 2001 р. виповнилося 80 років і більше, а також спадкоємцям вкладників, що померли у 1997—2000 рр.

Компенсаційна індексація вкладів, поміщених в установах Ощадного банку після 2 січня 1992 р., цією постановою не передбачена. Згідно з роз'ясненням Міністерства фінансів України, вона буде здійснюватися після виконання зобов'язань із вкладів, внесених до 2 січня 1992 р.

За додатковими роз'ясненнями і одержанням відповідних виплат необхідно звертатися до установ

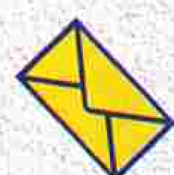

Всюди мені кажуть одне й те ж

Моя, тепер уже покійна, мама була членом-засновником колгоспу і значиться у списку співвласників землі КСП, що додається до Державного акта на право колективної власності на землю сільськогосподарського підприємства. Є вона і в списку тих членів підприємства КСП, що вже померли, який складався паралельно із списком живих членів КСП, котрі мають право на одержання паю-сертифіката, що оформлявся у 1995 році, коли розпайовувалася земля.

Більше того, керівники нашого КСП хотіли здійснити розпаювання ще в 1993—1994 рр., і було підготовлено відповідний список членів-пайовиків КСП в 1994 році. І в цьому списку також було прізвище нашої мами, як члена-пайовика.

Колгосп мені відмовляє у видачі паю-сертифіката. Районний землевпорядник посилається на те, що немає відповідного законодавства на видачу мені сертифіката. Подібне мені кажуть і юристи. І виходить, що в нас ніхто не знає, з якого боку підступитися до моєї справи.

Тому прошу Вас, шановний добродію Миронець, може Ви порадите, як мені отримати земельний пай покійної мами, хоч би у вигляді сертифіката?

*З повагою **Василь Швед,** Рівненщина*

Згідно з Указом Президента України від 8 серпня 1995 р. "Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам та організаціям", право на земельну частку (пай) мають члени сільськогосподарського кооперативу, акціонерного товариства, в тому числі й пенсіонери, які раніше працювали в ньому і залишаються його членами відповідно до списку, що додається до Державного акта на право колективної власності на землю.

Отже, право членів сільськогосподарського підприємства на земельну частку (пай) у спільній власності підприємства на землю набувається з дня видачі Державного акта на право колективної (спільної) власності на землю підприємству з обов'язковим додатком-списком членів підприємства.

Цей список складає саме сільськогосподарське підприємство, затверджують його загальні збори цього підприємства і підписують голова місцевої ради та голова підприємства.

Якщо Ваша мама не була внесена до зазначеного списку, її, можливо помилково, не вважали членом підприємства на момент складання списку і одержання Державного акта на спільну (колективну) власність на землю, то Вам необхідно звернутися до загальних зборів підприємства, де працювала мама, з проханням переглянути список і внести її до нього як члена на той час сільськогосподарського підприємства.

консультації

Рубрику веде І.Миронець, канд. юрид. наук

За листами читачів

Коли немає заповіту

Я інвалід першої групи. Жив разом з матір'ю та дружиною. Окрім мене, у моєї мами є ще троє дітей — двоє синів та дочка, котрі живуть окремо. Наша мама несподівано помирає і не залишає ніяких юридичних документів на спадщину. У четвертому номері "ДСГ" за 2000 рік у юридичній консультації я прочитав, що є стаття 535 Цивільного кодексу про обов'язкову частку непрацездатного спадкоємця.

Отже, чи маю я право на обов'язкову частку за ст. 535 Цивільного кодексу, якщо немає заповіту?

Буду дуже радий, якщо Ви допоможете мені розібратися у цьому питанні.

Г.Майданський,
60035, Чернівецька обл.,
Хотинський р-н, с. Недобоївці

Цивільним кодексом України передбачено два порядки спадкування: спадкування за законом і спадкування за заповітом. Спадкування за законом здійснюється в усіх випадках, коли воно не змінене заповітом.

За спадкування за законом майно померлого переходить до осіб, зазначених у законі. Згідно із законом (Цивільний кодекс України ст. 524—532) до першої черги спадкоємців входять: діти померлого (в тому числі усиновлені), дружина і батьки померлого. В окремих випадках — онуки і правнуки померлого.

До другої черги спадкоємців закон відносить братів, сестер та діда і бабцю померлого. Спадкоємці другої черги закликаються до спадкування лише за відсутності спадкоємців першої черги.

За спадкування за законом спадкове майно ділиться на рівні частини між особами, що закликані до спадкування.

У нашому випадку після смерті матері до спадкування закликаються три сини і дочка померлої. Вони мають рівні частки у спадковому майні.

Щодо обов'язкової частки. Обов'язкова частка застосовується за спадкування за заповітом з метою забезпечення інтересів неповнолітніх та непрацездатних дітей спадкоємця, інших непрацездатних спадкоємців першої черги, якщо вони обійдені заповітом. Тобто закон встановлює правило, згідно з яким неповнолітні діти, а також непрацездатні діти спадкоємця, непрацездатна дружина, батьки і утриманці померлого успадкують, незалежно від змісту заповіту, не менше двох третин частки, яка належала б кожному з них за спадкування за законом.

Кому належить будинок?

Наша мама мала свій власний будинок, який ми будували всією сім'єю. А сім'я наша багатодітна.

Спорудили будинок. Помирає тато. Мама залишається сама з нами всіма. З часом сини почали одружуватися, а дочки виходити заміж. Один із синів, одружившись, залишився з дружиною жити в нашій оселі разом з мамою. Мама виділила їм окрему кімнату. Цей син навіть не перейшов жити до квартири, яку він отримав для своєї сім'ї.

Захворіла мама. Ми з сестрою доглядали її. З часом, коли мама зовсім занедужала, я забрала її до себе. Мама переписала свою хату на мене. Я живу в старенькій, ще дідовій хаті. Мама сказала мені: як я помру, то ти перейдеш жити до моєї хати. Мама помирає. Ми з сестрою поховали її.

Минув час. Мій брат, який залишився жити в маминій хаті, мене навіть не допускає до хати, яку мама мені заповіла. Будь ласка, поясніть, хто має право на мамину хату, я чи брат? Адже в мене є мамин заповіт на хату, а в брата немає.

О.Захарчук,
Рівненська обл.

Кожний дієздатний громадянин може за життя визначити долю свого майна на випадок смерті. Таке розпорядження є заповітом. На випадок смерті громадянина його майно, зазначене у заповіті, переходить до особи чи осіб, зазначених у заповіті.

Заповіт повинен бути підписаний самим спадкодавцем у присутності нотаріуса. За неможливості власноруч підписати заповіт у зв'язку з хворобою чи іншою поважною причиною заповідач може доручити це іншій особі, яка підписує заповіт у присутності нотаріуса. В даному випадку необхідно зазначити причину, через яку заповідач не міг підписати заповіт власноручно.

До спадкування за заповітом закликаються лише особи, вказані в заповіті. Спадкове майно переходить до спадкоємців, якщо вони виявили згоду на прийняття спадщини.

Для того, щоб прийняти спадщину, спадкоємець повинен подати заяву до нотаріальної контори за місцем відкриття спадщини про її прийняття.

Зазначені дії повинні бути вчинені протягом шести місяців з дня відкриття спадщини (смерті спадкодавця) з вимогою видачі свідоцтва про спадкування. У разі неможливості вступити у спадщину з різних причин спадкоємець має можливість захистити свої права на спадщину через суд за місцем відкриття спадщини.

Особи, не зазначені в заповіті, можуть успадкувати лише обов'язкову частку в розмірі не менше двох третин тієї частки, яка успадковується за законом спадкоємцями першої черги (неповнолітні, непрацездатні, утриманці).

Дім • сад • город • 8
Щомісячний виробничо-практичний журнал
Засновник — трудовий колектив редакції
Зареєстрований Міністерством інформації України, серія КВ, №3536 від 23.10.98 р.
Видається з січня 1989 р.

Королева

Так її називають у народі. Це й справді так, адже практично зараз ні один город, ні один сімейний стіл не обходиться без смачного й корисного продукту — картоплі. А ще її поміж людей називають другим хлібом. Я не зовсім згоден з цим визначенням, бо в якісь періоди життя, особливо в скрутні часи, картопля стає основним хлібом.

Картопля в моєму житті

Відчув це на собі в далекому 1947 р., коли навчався в Тульчинському педучилищі. Мене й врятувала тоді гнила картопля, яку викопали два роки перед цим і зберігали в кагаті. Мати з неї пекла картопляники й передавала мені, ми з товаришами разом їли їх і виживали в голодні роки.

Батьки з дитинства привчали нас до роботи на городі, де провідною культурою була саме картопля. Ще в передвоєнні роки я із старшою сестрою, перш ніж іти до школи, мали допомогти батькам впоратися на городі. А потім його прибирали так, щоб не залишалося жодної бур'янини, жодної стеблини, жодної картоплини...

І вже коли я переїхав з сім'єю до Вінниці (а це було 36 років тому), щороку десь на околиці міста брали город (бодай декілька соток) і вирощували картоплю. Згодом у моїй сім'ї з'явилася ділянка під сад і город, а потім і значно більша городня ділянка, на якій ми почали професійно займатися вирощуванням "королеви" столу.

Які сорти вибираю

Останнім часом вирощуємо різні сорти картоплі. Скажімо, торік і цього року у мене на городі було їх 28. Можливо, й забагато, але я випробовую: який з них найпридатніший, а який не підходить до наших умов.

До речі, для вирощування у нинішньому році я придбав нові сорти, тож зараз маю 30. Мною рухають інтерес, цікавість та прагнення випробувати сорти на своїй ділянці.

Класифікую сорти картоплі так: *ранні, середньостиглі, пізньостиглі*. За врожайністю вони також різняться. Моя "колекція" збагатилася останнім часом й за рахунок того, що вирощував Африканку (синю), але коли головний в Україні спеціаліст з цієї культури, голова правління Асоціації "Картопля України", відомий вчений-картопляр П.С.Теслюк побачив її, то, по-перше, повідомив, що її наукова назва — Кубинка; по-друге, придбав у мене 700 кг насіння цього сорту для сортовипробування, а мені взамін дав нових, яких у мене не було.

За врожайністю сорти картоплі різні, за смаковими характеристиками також. Враховуючи це, у майбутньому буду позбавлятися тих, які мене не влаштовують, а замінюватиму їх новими. Наприклад, Чарівниця, Синьоочка та Біла українська — сорти вже застарілі й малопродуктивні порівняно з іншими. Впроваджую нові, яких у мене ще не було, а саме Немішаєвську ювілейну, Кардинал, Явір, а також ті, що обміняв на Кубинку: Адретту, Світанок київський, Агату, Санте, Бородянську рожеву та інші. Усі вони випробувані на українських землях. Слід мати на увазі, що Адретта — німецький сорт, Агата й Санте — голландські, але вони пройшли сортовипробування і занесені до загальноукраїнського Реєстру.

З *ранніх сортів* уподобав Зов та Бородянську рожеву; із середньоранніх — Кубинку, Невську, Слов'янку, Доброчин, Світанок київський, Санте; із *середньостиглих* — Горлицю, Лугівську, Немішаєвську ювілейну; з *пізніх* — Ікар, Дзвін. А сорт Водограй вирощую тому, що у нього низький вміст крохмалю, це дієтичний продукт для діабетиків.

У придбанні нових сортів мені допомагає Асоціація "Картопля й овочі Поділля", яка об'єднує насамперед фермерів області, котрі займаються картоплярством, а також городників-аматорів. Усі ми, члени названої Асоціації, систематично обмінюємося сортами картоплі, беремо участь у виставках-ярмарках, що проводяться в області. У серпні, зокрема, брали участь у такому заході, що проводився на базі Вінницького аграрного університету. Наша асоціація експонувала вирощену продукцію. Я виставляв 4 сорти: Кубинку, Зов, Доброчин і Слов'янку. До речі, одна моя картоплина останнього сорту заважила аж 670 г і привернула увагу відвідувачів.

Звідки черпаю знання

Крім названих джерел, використовую й багато інших. Одне з них — відвідування науково-практичних семінарів, конференцій та подібних навчальних заходів, що проводяться на Вінниччині за участю спеціалістів США і Німеччини на базі Вінницького аграрного університету із залученням до цього місцевих науковців та спеціалістів. Одна з таких конференцій, присвячена технології вирощування й переробки картоплі, відбулася 21—22 листопада 2000 р.

Попередній подібний захід у Вінниці пройшов за участю спеціалістів і фермерів із Львівської, Волинської та Київської областей, вчених з Києва. А присвячений він був проблемі організації й діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, адже саме вони мають стати новою структурою на селі в умовах ринку.

Перконаний, що за названою асоціацією — майбутнє. У її планах чимало цікавих задумів щодо відрод-

городу та столу

ження в нашому регіоні картоплярства. Голова асоціації Л.Є.Брендак нещодавно повернулася з десятиденної поїздки до Німеччини, куди її запросили колеги й звідки вона привезла багато корисної інформації, а також відеофільм на картоплярську тематику.

Хочу сказати, що ця структура чимало допомагає картоплярам-аматорам, має багато спеціальної літератури, готується до випуску "Вісника", яким передбачено забезпечити кожну сільську раду, щоб на місцях мали відповідну інформацію. Там же передбачено створювати осередки асоціації.

Багато користі дає регулярна участь у заходах, які проводить обласна рада садівничих товариств. До діяльності цієї структури я також причетний багато років. До душі припала така форма роботи із садівниками-городниками, як навчання. Це здійснюється щороку з грудня по квітень. До участі в заняттях запрошуються й спеціалісти з питань картоплярства, зокрема А.Р.Іванов — кандидат сільськогосподарських наук. Він має багатющі теоретичні знання й практичні навички. Кожного року Анатолій Романович проводить по 6—8 занять з даної тематики. Люди охоче відвідують їх, ведуть конспекти, отримують практичні поради.

Корисно й те, що на таких навчаннях відвідувачі мають можливість обмінятися досвідом роботи на городі, виставити та обміняти садивний матеріал, придбати ті сорти картоплі, які їх цікавлять.

Понад 10 років на базі відділу сільськогосподарської літератури обласної наукової бібліотеки ім. Тімірязєва працює клуб "Садівник", веде його справжній ентузіаст В.К.Суботіна, котра, до того ж, є досвідченим городником-аматором і картоплярем.

Заняття в клубі проводяться щомісяця, вони цікаві й корисні. Тому я також відвідую їх, і не жалкую. Бо тут є можливість збагатитися знаннями та обзавестися новими сортами бульб.

Моїм постійним порадником і наставником у картоплярських справах є журнал "Дім, сад, город", котрий я передплачую.

Підтримую ділові зв'язки із згаданим вченим-картоплярем П.С.Теслюком із Києва. Петро Сергійович подарував мені свої наукові праці, а саме: "Насінництво картоплі", "Практичний порадник картопляра", "Картопля на вашому городі" та "Календар картопляра", "Картопля годує, лікує". Я охоче використовую їх у своїй практичній роботі.

Якщо хочеш бути з урожаєм

Як і в кожній важливій справі, значення має не лише теоретична підготовка, а й практичні навички та досвід.

Коли мене запитують, який урожай картоплі збираю, скільки її вирощую, чітко відповісти не можу. Бо, по-перше, урожайність визначаю умовно (на мішки чи відра), а по-друге, із тих 20 соток, які засаджую, вистачає картоплі моїй сім'ї й дітям. Раніше зайву картоплю навесні роздавав знайомим чи друзям. Зараз у зв'язку з тим, що затрати на вирощування "другого хліба" збільшилися, певну кількість урожаю продаю. Скажімо, цієї весни реалізував відер 130—140 зайвої насіннєвої. Є й елітна, і звичайна насіннєва картопля, тому охоче ділюся з тими, у кого не вистачає садивного матеріалу.

За фахом я не агроном. Тривалий час працював на ниві культури, а з виходом на пенсію щасливо знайшов себе в садівництві й городництві. Це моє друге дихання, друге життя. Радий, що є бажання працювати у 70-річному віці й можу поділитися з городниками-аматорами хоч маленьким досвідом.

Скажу відверто: високого врожаю не отримаєш, якщо не будеш доглядати землю, підживлювати її, витримувати технологію. Нелегко зараз нам гною багато придбати, та все ж намагаюся трохи завозити його, хоча б одну-дві машини.

Але вже кілька років підряд як сидерат висіваю гірчицю Кароліна, насіння якої купую в Інституті кормів. На кожній сотці таким чином маю по 350—400 кг зеленої маси, її в оптимальні строки переорюю з осені. До весни вона добре перегниває і виходить готове органічне добриво.

Навесні (оскільки з осені роблю зяблеву оранку) обов'язково культивую город і в оптимальні строки засаджую його.

Крім того, намагаюся використовувати й попіл (калійні добрива також необхідні землі), для цього його по можливості збираємо або перепалюємо гілляччя — трохи розсіваємо по городу, а трохи кладемо в лунки. Звичайно, корисно вносити й міндобрива. Все це в основному й сприяє досягненню високого врожаю.

Мушу зазначити, що всі ми — великі консерватори в галузі картоплярства. Селяни, в тому числі і я, до недавнього часу звикли до того, що висаджувати треба один-два сорти бульб, хоча вони вже не раз переродилися, а ми все одно до них прив'язані. Проте, як підказують вчені, через кожних 4—5 років сорти треба замінювати, тобто робити сортооновлення. Це також гарантує добрий урожай.

Мене якось запитали: скільки нових сучасних продуктивних сортів картоплі можна розмістити, скажімо, на трьох сотках? Вважаю, що на таких невеличких ділянках можна розміщувати принаймні 3 сорти. З ранніх рекомендував би Бородянську, Зов чи Повінь, із середніх — Світанок київський, Слов'янку, Адретту або Санте (один з них), а з пізніх — Лугівську, Горлицю, Ікар чи Дзвін (також один). І досить. Це з урахуванням того, що земля навколо Вінниці переважно суглинкова.

А скільки рекомендується висаджувати насіння на сотку? Оптимальною нормою вважаю три повних відра, або 30 кг бульб, якщо міжряддя 70 см. На сотку приблизно треба мати до 550 картоплин. Якщо бульби трохи великуваті, навесні розділяю їх на 3—4 частини, можна й навпіл.

Не рекомендую захоплюватися вузькорядним висаджуванням картоплі, бо від того, що ми робимо рядки через 35—40 см, урожай не збільшується, та й обробляти їх складніше. А взагалі, агротехніка рекомендує міжряддя 70 см. За умов нашої землі кущі в рядках мають добре освітлюватися, прогріватися тощо. Відстань між бульбами в рядку я практикую 25—27 см. Це й гарантує кращий урожай, до якого прагнуть усі городники-картоплярі.

***В.Г.Кавка**, городник-аматор,*
м. Вінниця

Солодкий перець смакує усім

Останнім часом у продажу з'явилося дуже багато нових сортів салатного і гіркого перцю вітчизняної та зарубіжної селекції. Якому ж сорту віддати перевагу, щоб не марно витрачати гроші, працю, час і мати змогу забезпечити сім'ю цінним, високовітамінним і напрочуд смачним харчовим продуктом?

Я випробувала десятки сортів перцю, тож спробую дати коротку характеристику деяким з них.

Ротунда — салатний перець. Сорт середньостиглий, плоди округло-видовжені або округло-приплюснуті. Достиглі плоди червоні, мають товсті стінки і незначну гірчинку, що в стравах надає їм своєрідного приємного смаку. Якщо плоди нафарширувати, вони чудово виглядатимуть на святковому столі, як великі червоні квіти. У сорту лише один недолік: плоди надто великі і тому їх не можна консервувати цілими у банках, щоб потім використовувати для фарширування. А от засолити чи заквасити у діжці, поліетиленовому мішку чи в іншій посудині — цілком реально.

Цей сорт високоврожайний, я його дуже люблю. Він займає перше місце на моїй ділянці серед перців.

Белл Гой і К° — сорт, яким найбільше цікавляться городники. Про нього писав Д.М.Куликов у журналі "Дім, сад, город" (№ 1, 1996). Але він вирощував його в теплиці, а я у відкритому грунті. Це сорт-велетень, який справді заслуговує на увагу. Стебло в нього високе, міцне, плоди великі, конусоподібні, червоного кольору. Сорт американської селекції, середньопізнього строку достигання, високоврожайний. Потребує підв'язування, бо гілки не витримують маси плодів.

Каліфорнійське диво — також ду-

Щедра грядка

З перцю готують безліч різноманітних страв. Використовують і в свіжому, і в переробленому вигляді, маринують, солять, квасять, печуть, фарширують, роблять овочеву ікру, додають до перших і других страв, тушкують. Існує дуже багато рецептів фарширування перцю різними овочами, м'ясом і рисом, сиром, печінкою тріски і навіть рибою.Свіжі, мариновані, солоні, печені плоди перцю разом з іншими овочами використовують для приготування салатів, соусів, ікри, запіканок.

Гострі сорти перцю, свіжі або висушені і перемішані, використовують як спеції для приготування перших і других страв, консервування, квашення, соління, маринування огірків, помідорів та інших овочів. Гіркий перець використовують і в медицині як складову частину ліків для лікування радикуліту, ревматизму, малярії. Застосовують його і як засіб для збудження апетиту та поліпшення травлення.

Наведу кілька оригінальних рецептів приготування страв з перцю та способів заготівлі його на зиму.

САЛАТ ПІСТРЯВИЙ

Три солодких перчини, свіжий огірок, четвертина головки капусти, помідор, 2 ст. ложки відвареного рису, 100 г ковбаси, 1 чайна ложечка гірчиці, зелень, майонез або олія, сіль за смаком.

Солодкий перець помити, почистити, змішати з кубиками свіжого обчищеного огірка, порізаною капустою, кружальцями цибулі, шматочками помідорів, відвареним розсипчастим рисом, кубиками ковбаси, посолити за смаком, додати зелень, гірчицю, заправити майонезом чи олією.

ПІКАНТНИЙ САЛАТ ПО-ГРЕЦЬКОМУ

1 оселедець середнього розміру, 1 солодка перчина, 1 середня цибулина, 1 помідор, пучок салату, 2 ст. ложки олії, 1 ст. ложка оцту, сіль і перець за смаком. За бажанням можна додати маслини.

Оселедець почистити, відокремити філе від кісток, дрібно порізати, змішати з дрібно нарізаними овочами. Оцет, олію, сіль і перець перемішати і цим соусом залити салат.

МІШ-МАШ (БОЛГАРСЬКА КУХНЯ)

1 кг салатного перцю, 100 г олії, 4–5 яєць, 200 г бринзи, зелень петрушки.

Перець салатний спекти, почистити від шкірочки і серцевини, нарізати й обсмажити з олією на сковорідці. Яйця збити, змішати з натертою на буряковій тертці бринзою, залити перець, усі компоненти змішати і смажити до готовності. Готову страву посипати зеленню петрушки. Подавати до столу гарячою.

ШНІЦЕЛЬ З ПЕРЦЮ

Перець салатний — 1 кг, бринза — 200 г, яйця — 5 шт., зелень — 30 г, олія або вершкове масло — 100 г, борошно — 50 г.

Великі стручки перцю салатного миють, печуть, знімають шкірку, вирізують серцевину з насінням. Бринзу натирають на тертці, змішують з яйцями (2 шт.) і дрібно нарізаною зеленню петрушки. Цією масою наповнюють підготовлений перець, вмочують його в рідке тісто і смажать на олії до рум'яної шкірочки.

ЗЕЛЕНИЙ ПЕРЕЦЬ З М'ЯСОМ ПО-КИТАЙСЬКОМУ

150 г нежирної свинини, 6 солодких перчин, 1 ч. ложечка зелені, 1,5 ч. ложечки кукурудзяного крохмалю, 4 ст. ложки олії.

Соус: 1 ст. ложка зелені, 1,5 ст. ложки десертного вина, 1 ч. ложечка солі, 1 ч. ложечка цукру.

М'ясо нарізати тонкими смужками й посипати зеленню. Розведений у вині крохмаль змішати з м'ясом і поставити на 1 год. для маринування. Перець помити, видалити насіння і порізати смужками 4 см. Приготувати соус: сильно розігріти 2 ст. ложки олії, покласти м'ясо й швидко обсмажити (як тільки воно змінить колір, зняти з вогню). Розігріти решту олії, додати нарізаний перець і смажити 30 сек., постійно помішуючи. Додати м'ясо, соус і смажити все разом ще кілька хвилин. М'ясо повинно бути дуже ніжним, а перець - залишатися хрустким.

же цікавий сорт. Плоди у нього великі, червоні, з товстими стінками, формою схожі на склянки. Сорт середньопізній, урожайність висока.

Світ Чоколіт — сорт американської селекції, ранній, дуже врожайний, великоплідний. Плоди конусоподібної форми, темно-коричневого кольору, з товстими стінками.

Король США — сорт дуже ранній. Його можна вирощувати і в теплиці, й у відкритому грунті. Дуже врожайний; хоч плоди невеликого розміру, але їх дуже багато на рослині. Перчини конусоподібної форми, спрямовані вгору, червоного кольору, товстостінні.

Червоний гігант — дуже врожайний сорт з великими червоними плодами конусоподібної форми, деякі з них важать до 400 г. Це справді гіганти. Плоди товстостінні, соковиті. Кущ висотою 50—60 см, дає 30—40 плодів загальною масою 3—4 кг, звичайно, за належної агротехніки вирощування.

Сонце Молдови — сорт раннього строку достигання. Плоди великі, конусоподібної форми, з товстими соковитими стінками, червоного кольору. Дуже врожайний.

Ахотава — сорт японської селекції, середньостиглий, високоврожайний. Плоди великі, конусоподібної форми, червоного кольору, з товстими стінками.

Ош-Кош — сорт середньостиглий, плоди жовтого кольору, конусоподібної форми, дуже врожайний, великоплідний.

Сіппонарт — сорт середньостиглий, високоврожайний, великоплідний. Плоди конусоподібні, товстостінні, м'ясисті.

Іоланта — ранній, дуже врожайний, великоплідний сорт. Плоди конусоподібні, товстостінні, рожево-червоного кольору, соковиті.

Лідія — сорт середньопізній, дуже врожайний, великоплідний. Плоди конусоподібні, з товстими стінками, червоного кольору, м'ясисті.

З-поміж гострих сортів перцю найбільше заслуговує на увагу Харківський гіркий. Плоди його конусоподібні, довгі (до 20 см і більше), насиченого темно-червоного кольору. Їх сушать і зберігають цілими або розтирають на порошок і тримають у скляній закритій посудині. Використовують як спеції до різних страв, під час консервування овочів.

Вирощую й інші сорти солодкого та гіркого перцю: Подарунок Молдови, Ластівка, Ніжність, Гогошари — це давно відомі сорти. З менш відомих — Гок-Сайдо, Тулуза, Ісімо, Індус, Кой-Конт, Бразильський велетень, Український гіркий, Вінні-Пух, Андорра, Джайнт та ін.

Насіння для сівби перцю на розсаду збираю з вирощених мною плодів. Щоб воно було якісне, здорові непошкоджені плоди залишаю на рослині, поки вони не досягнуть біологічної стиглості. Обережно зірвані з плодоніжками плоди з характерними для даного сорту ознаками ще кілька днів тримаю на вікні. Потім вибираю насіння, підсушую на сонці, складаю в паперові пакетики з надписом сорту та року вирощування. Перед тим, як готувати насіння для зберігання, його можна настояти в насиченому розчині марганцівки протягом 15—20 хв. Цю ж процедуру можна зробити перед висіванням насіння на розсаду. Зберігаю його в картонних коробках у кімнатних умовах в сухому темному місці. Насіння перцю зберігає посівні якості протягом 3—4 років.

А.Ф.Краснопольська,
Донецька обл., Слов'янський р-н,
с. Рай-Олександрівка,
вул. Молодіжна, 35

Заготовки з перцю на зиму

АДЖИКА ПО-ДОМАШНЬОМУ

5 кг помідорів, 1 кг солодкого перцю, 1 кг моркви, 1 кг кислих яблук, 200 г часнику, 5 стручків червоного гіркого перцю помити, почистити, пропустити 2—3 рази через м'ясорубку, перемішати, додати півлітра олії, цукру та солі за смаком. Поставити на невеликий вогонь і тушкувати близько 2 год., постійно помішуючи. Готову аджику розлити в чисті стерилізовані банки ще гарячою, закрутити металевими кришками.

САЛАТ З ПЕРЦЮ ТА ОВОЧІВ

2 кг салатного перцю, по 600 г стиглих помідорів і моркви, 200 г олії, 500 г цибулі, склянка цукру, 2–3 ст. ложки солі, 300 г оцту.

Перець помити, почистити, вирізати серцевину з насінням, нарізати соломкою. Цибулю почистити, помити, нарізати півкружальцями, обсмажити на олії. Перець і цибулю скласти в посудину, додати помиту, почищену, натерту на тертці моркву, помиті й порізані скибочками помідори, додати сіль, цукор, оцет, обережно перемішати, поставити на вогонь і прокип'ятити 6—7 хв.

Салат розкласти в чисті стерильні банки, стерилізувати 30 хв. (банки місткістю 1 л), герметично закрити кришками.

ПЕРЕЦЬ У ТОМАТІ

На 5 кг перцю 3 л томату, 1 склянка цукру, 1 склянка оцту, 1 склянка олії, 0,5 склянки солі. Томат змішують з цукром, сіллю, олією, кип'ятять, кладуть підготовлений, помитий, почищений, розрізаний на 4 частини (або соломкою) перець, кип'ятять 3—5 хв. Вливають оцет, дають закипіти, розливають у чисті стерилізовані банки, герметично закручують металевими кришками.

ВІТАМІННИЙ САЛАТ

5 кг білоголової капусти, 1 кг салатного перцю (краще Ротунда), 1 кг моркви, 1 кг цибулі, 350 г цукру, 4 ст. ложки солі, 0,5 л оцту, 0,5 л олії.

Овочі почистити, помити, покришити, обережно перемішати, розкласти в чисті стерилізовані банки. Через 3 дні закрити пластмасовими кришками. Зберігати в холодильнику.

САЛАТ-АСОРТІ

Взяти по 1 кг помідорів, перцю, капусти, огірків, цибулі, моркви, 2 ложки солі, 100 г цукру, 100 г оцту, 500 г олії. Всі овочі помити, почистити, подрібнити, перемішати, поставити на вогонь і прокип'ятити 15 хв. Скласти в чисті стерилізовані банки, простерилізувати 40 хв. (банки місткістю 1 л), герметично закрутити металевими кришками і поставити на зберігання.

ПРИПРАВА ДЛЯ ПЕРШИХ І ДРУГИХ СТРАВ

Взяти по 1 кг помідорів, салатного перцю, моркви, цибулі, зелень петрушки, кропу, селери, цибулі, 1 кг солі. Усі компоненти почистити, помити, подрібнити або пропустити через м'ясорубку, пересипати сіллю, закрити пластмасовими кришками і зберігати в холодному місці (краще в холодильнику).

ПРИПРАВА

Моркви — 300 г, перцю салатного — 2 кг, перцю гіркого — 1 кг, яблук — 500 г, часнику — 350 г, оцет, сіль, цукор за смаком.

Усі компоненти помити, почистити, пропустити через м'ясорубку, посолити, додати оцет і цукор, перемішати, розкласти в чисті стерилізовані банки. Зберігати в холодильнику.

Ця приправа збуджує апетит, її можна використовувати як заправку для борщів, супів та інших страв.

КОБЛЕР ОВОЧЕВИЙ БЕЗАЛКОГОЛЬНИЙ

Склянку наполовину наповнюють кетчупом або томатним соком, нарізаними кубиками салатного перцю, огірка, солять, додають спеції та кубики льоду (можна використовувати припущену моркву, цвітну капусту, зелений горошок, залити наполовину томатним соком, додати лід).

Совки та заходи боротьби з ними

В Україні відомо близько 600 видів совок (Noctuidae), з них 145 шкодять посівам сільськогосподарських культур та насадженням. Їх можна поділити на дві групи, що різняться способом життя, особливостями живлення та шкодочинності: підгризаючі та листогризучі совки. Гусениці підгризаючих совок живуть у поверхневому шарі грунту і живляться, пошкоджуючи підземні частини рослин або стебла на рівні з поверхнею грунту. Листогризучі, або наземні совки — це ті, гусениці яких живуть і живляться на рослинах, пошкоджуючи листя, стебла та генеративні органи.

З підгризаючих совок найбільш поширена і шкодочинна озима, а також близькі до неї види: оклична, совка-іпсилон, дика, болотна; з листогризучих — капустяна, городня, гамма, люцернова, карадрина та ін. Усі ці види — поліфаги, які щороку пошкоджують буряки (кормові, столові і цукрові), соняшник, кукурудзу, овочеві та інші просапні культури, багаторічні трави, посіви озимих зернових.

Озима совка *(Agrotis segetum Schiff.)* на території України поширена повсюдно, заселяє переважно заплави річок та оброблені поля, розвивається у двох поколіннях. Гусениці цієї совки пошкоджують понад 147 видів рослин і щороку завдають великих збитків на виробничих посівах і присадибних ділянках.

Перше покоління гусениць заселяє переважно просапні культури, друге — овочево-баштанні, цукрові буряки та картоплю, а під час масового розмноження — озимі зернові. Шкодочинність їх збільшується тому, що одна гусениця може пошкодити значно більше рослин, ніж їй необхідно для живлення. Зокрема, за ніч гусениця знищує 10—15 молодих рослин, підгризаючи їх на рівні грунту.

Гусениці совок закінчують свій розвиток наприкінці осені і заглиблюються у грунт на глибину 10—15 см. Місце зимівлі шкідників зумовлюється місцем їхнього живлення, а тому вони перезимовують на різних полях сівозмін.

Активізація гусениць навесні в місцях залягання спостерігається після прогрівання грунту до 10°С на глибині 5—10 см, після чого вони піднімаються у поверхневий шар, де в утвореній печерці заляльковуються. Гусениці, що з осені не закінчили свого розвитку, навесні продовжують живитися рослинами в місцях резервації і заляльковуються пізніше.

У південній частині України масово гусениці заляльковуються з другої декади квітня, у північних районах — в другій-третій декадах травня. Інтенсивність обмінних процесів у лялечок залежить від температури повітря і прискорюється в міру її підвищення від 16°С до 25°С. За низьких температур вони дуже уражуються грибними хворобами: смертність сягає 40—60 %. Розвиток лялечок триває впродовж, двох-трьох тижнів, після чого вилітають метелики.

Метелики літають тільки увечері та вночі, а тому малопомітні. Виявити їх можна лише за допомогою феромонних та світлових пасток або коритець із прокислою мелясою. Масовий літ совок відбувається за температури повітря 17—23°С і достатньо вологої погоди. Нестійка погода з поверненням холодів або рясні опади збільшують тривалість льоту метеликів до 1—1,5 місяця.

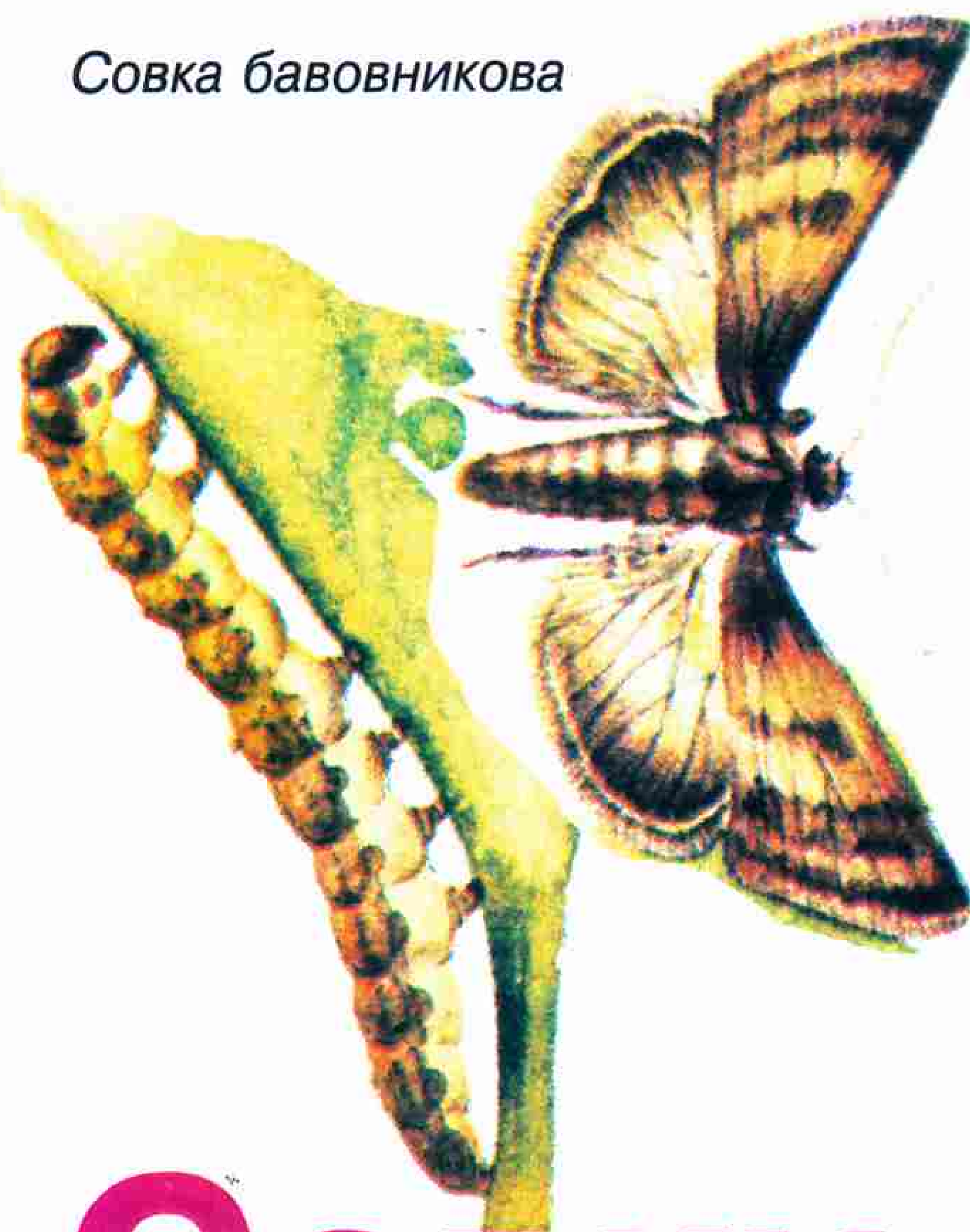
Совка бавовникова

Для статевого дозрівання метелики потребують додаткового живлення нектаром квітів багаторічних трав і бур'янів. Майбутня плідність самок залежить від якості корму гусениць попереднього покоління, метеорологічних умов під час їхнього розвитку, а також температурних умов та зволоження, кількості нектароносів у період статевого дозрівання метеликів і може коливатися від 100 до 1500 яєць і більше.

Оптимальними умовами для додаткового живлення метеликів є температура 20—25°С і наявність краплинної вологи. Якщо немає квітуючих рослин, жирові резерви витрачаються на міграцію, дихання, парування та на інші процеси, що спричинює зниження плодючості метеликів і зменшення на 60—80 % кількості відкладених яєць.

Яйця озима совка відкладає тільки вночі. Запліднені метелики найбільшу кількість яєць відкладають у перші дні яйцекладки — по одному або групами по 5—20 шт. на полях, що добре прогріваються (просапні культури), на низькорослих бур'янах, сухих рослинних рештках, грудочках грунту і стерні злаків. Через 6—12 днів, якщо сума ефективних температур 60—90° С, з яєць виплоджуються гусениці.

Якщо совки живляться бур'янами, овочевими та баштанними культурами, розвиваються на зернових культурах, картоплі, капусті або тютюні, відмічається значна кількість незапліднених самок метеликів та низька життєздатність яєць. Усе це сприяє зменшенню кількості шкідників у наступному поколінні. Розвиток гусениць триває 30—45 днів, при цьому налічують шість віків.

У першому-другому віці вони оселяються на нижньому боці листків рослин і вигризають невеликі віконця. Саме в цей період з ними найкраще боротися біологічними та хімічними інсектицидами. Починаючи з третього віку, гусениці переходять у поверхневий шар грунту, а виходять живитися на поверхню грунту та на рослини тільки в сутінках. Оптимальна температура для гусениць 18—25°С, вологість повітря — 70—95 %. Період розвитку — з початку червня до середини липня.

Після завершення живлення гусениця робить печерку в грунті на глибині 1—6 см, де через декілька днів заляльковується. Розвиток одного покоління триває 50—60 днів за суми ефективних температур (вище 10°С) 550—750°С.

Метелики другого покоління літають з середини липня до середини вересня. Посуха в цей період та відсутність нектароносів обмежують плодючість самок, а достатнє зволоження і наявність нектару — сприяють нормальному розвиткові. Відкладають яйця в першій-другій декадах серпня, переважно на парових полях та відведених під озимі, а також на овочевих культурах. Найбільшої шкоди гусінь другого покоління завдає озимим культурам, пошкоджуючи проростаюче насіння, сходи. При середній температурі вище 16°С і сумі ефективних температур 400—500°С озима совка повністю завершує розвиток у стадії гусениці 6-го віку, що припинила живлення з великою масою тіла (500—600 мг) і високим показником накопичення жиру (22—30 %), заглиблюється у грунт і витримує зниження температури до —11°С.

У прохолодну осінь (нижче 14°С і сума ефективних температур 350°С) у зиму йдуть гусениці переважно середнього віку (4—5-го), що не встигли накопичити поживних запасів (*табл. 1*).

***Таблиця 1.* Потенційна плодючість метеликів озимої совки залежно від маси лялечок**

Вік	Маса лялечок, мг	Кількість яєць, шт.
I	200—250	384—698
II	260—300	760—1012
III	310—400	1074—1640
IV	> 410	1703—2000

Глибокий сніговий покрив і наявність льодової кірки сприяють ослабленню популяції шкідника і збільшенню негативного впливу грибних захворювань. Але за доброго стану популяції загибель гусениць за період зимівлі не перевищує 20 %.

Ступінь загрози від гусениць озимої совки першої генерації можна орієнтов-

но заздалегідь визначити за середньою щільністю лялечок та їхньою масою (табл. 1), а також за силою льоту метеликів на світлопастку чи коритця із прокислою мелясою. Якщо в середньому у період масового льоту ловиться до 30 метеликів за ніч, загроза слабка, 30—50 — середня, більше 50 — сильна.

Масове розмноження озимої совки та інших видів, висока чисельність, утворення нових вогнищ на території України за останні роки свідчать про велику потенційну загрозу шкодочинності підгризаючих та листогризучих совок: цю загрозу підтверджують дані осінніх спостережень, за якими щільність зимуючих стадій шкідників зросла в 2—3 рази, а озимої совки в 5—6 і набагато перевищує економічний поріг шкодочинності.

Отже, необхідна посилена увага, особливо у весняний період, під час спостереження за розвитком совок для визначення ступеня загрози від гусениць на кожному полі виробничих посівів та приватних господарств.

Капустяна совка *(Mamestra brassicae L.)* протягом вегетації розвивається у двох поколіннях, рідко (на півдні) — у трьох. Перша генерація розвивається переважно на бобових травах, горосі, а друга — на буряках, капусті та інших овочевих культурах.

Зимує лялечка в грунті на глибині 2—5 см. Метелики першого покоління літають у травні-червні, другого — у липні-серпні. Статево дозрівають після додаткового живлення нектаром. Через 2—5 діб після вильоту метелики паруються, самки відкладають яйця на нижній бік листків — 20—150 штук в одній кладці. Плодючість самки коливається від 600 до 2700 яєць.

Ембріональний розвиток триває 4—12 днів, гусениця розвивається 24—50 днів, линяє 5 разів. Починаючи з третього віку, заглиблюється у поверхневий шар грунту. Вологолюбна. Висока температура і посуха згубні для неї. Заляльковується у грунті на глибині 10—12 см. Розвиток лялечки триває 15—20 днів. За недостатнього зволоження грунту частина лялечок діапаузує. Друге покоління заляльковується наприкінці вересня.

Висока температура і низька вологість повітря в період льоту метеликів дуже обмежують їхню плодючість або зумовлюють неплідність. Сприяють масовому розмноженню вологе і тепле літо. Обмежують їх чисельність паразити яєць (трихограма). На гусеницях паразитують їздці, тахіни. Часто гусінь уражується грибними, бактеріальними і вірусними хворобами.

Заходи боротьби. Надзвичайно важливим у період спалахів чисельності шкідників є посилення спостережень за їхнім розвитком та встановленням ступеня загрози на кожному полі. Отже, слід заздалегідь придбати феромонні пастки або виготовити коритця для меляси. Перевага останніх у тому, що вони є універсальними для усіх видів совок і більше відловлюють самок перед відкладанням та в період відкладання яєць. Це дає змогу, крім сили льоту метеликів, простежити за їхньою потенційною плодючістю та дозріванням яєць. Саме за допомогою контрольних коритець можна визначити на кожному полі початок та масове відкладання яєць, орієнтовну щільність шкідника, норми і строки, кратність випуску трихограми. Бляшані коритця повинні бути таких розмірів: довжина — 50—60 см, ширина — 30—32, висота стінок — 5—7 см. Їх встановлюють по 3—5 на полі на висоті 1 м і на відстані 50 м від краю поля. Коритця заповнюють на 2,5—3 см мелясою (1 частина меляси + 3 частини води + зброджені дріжджі; на 1 л води — 50 г дріжджів на 20 коритець). Стежать за рівнем меляси. У суху сонячну погоду доливають воду, у дощову — мелясу. Мелясу замінюють через кожні 10—15 діб. Одним коритцем контролюють 0,5 га, відловлюючи при цьому близько 70 % метеликів.

Важливими є ранні й стислі строки сівби просапних культур (буряків, соняшника, кукурудзи, овочевих тощо), забезпечення оптимальної густоти рослин та сприятливих умов росту і розвитку. Такі посіви менше заселюються шкідниками. У період відкладання яєць ефективне триразове випускання трихограми з інтервалами в 4—5 днів — по 30—40 тис. шт/га. У цей же період допомагає розпушування міжрядь з присипанням бур'янів у рядках та повторно — у період заляльковування.

У зоні зрошуваного землеробства в період відродження гусені та відходу її на заляльковування полив дощуванням забезпечує загибель близько 85 % шкідників.

Обов'язковий захід — спостереження за гусеницями, коли вони живляться на рослинах у першому-другому віці і найбільш чутливі до препаратів. Проти гусениць третього-шостого віків ефективні обприскування тільки деякими препаратами у вечірні години (з 19 до 23), коли гусінь виходить для живлення. Для цього краще використовувати штангові обприскувачі, обладнані великокраплинними розпилювачами.

Ефективними проти гусениць совок є препарати, наведені в табл. 2. Нижчі норми витрат проти гусениць I—II віків, вищі — старших віків (III—VI).

Ефективність обробок підвищується, якщо до робочої рідини додати розчин рідких комплексних добрив, сечовину (карбамід) від 1 до 5 кг/га.

Таблиця 2. *Препарати для захисту рослин від гусениць совок*

Препарат	Норма витрати, л/га, кг/га	Культура, що обробляється	Макс. кратність обробок
Актеллік, 50 % к.е.	1,0	Люцерна фуражна	2
	0,5	Капуста	2
Арріво, 25 % к.е.	1,0-1,5	Тютюн	2
	2,0-2,5	Конюшина (насіннєві посіви)	2
	1,0	Капуста	1
	2,0-3,0	Люцерна (насіннєві посіви)	2
Бі-58 Новий, 40 % к.е.	1,5-6,0	Хміль	2
Волатон 500,50 % к.е.	1,0-1,5	Капуста	2
	0,8-1,5	Багаторічні трави	2
	1,0	Помідори	2
Децис, 2,5 % к.е.	0,3	Пшениця	1
	0,5-0,7	Кукурудза	2
	0,3	Капуста	2
	0,25-0,5	Кавуни, дині	1
	0,25-0,5	Помідори	1
Діазинон 60 % к.е.	1,0-1,5	Тютюн	2
	2,0-2,5	Конюшина (насіннєві посіви)	2
	1,0	Капуста	1
	2,0-3,0	Люцерна (насіннєві посіви)	2
Дурсбан 480,48 % к.е.	2,0-2,5	Буряки цукрові	2
Золон, 35 % к.е.	1,5-2,0	Помідори	2
	1,6-2,0	Капуста (середньо- та пізньостиглі сорти)	2
	3,0-3,5	Буряки цукрові	2
	1,5-2,0	Ріпак	2
	3,0	Конюшина (насінники)	2
	1,6-2,0	Тютюн, махорка	1
	2,5	Соя	2
Номолт, 15 % к.е.	1,4-2,8	Люцерна (насінники)	2
	0,3	Капуста	2
Сумі-альфа, 5 % к.е.	0,2	Капуста	1
Сумітіон, 50 % к.е.	2,0-2,5	Пшениця	1
	1,0-1,4	Тютюн	2
	0,6-1,0	Буряки столові	2
Фастак, 10 % к.е.	0,6-1,2	Буряки цукрові	2
Ф'юрі, 10 % к.е.	0,1-0,15	Капуста	2
Шерпа, 25 % к.е.	0,1-0,15	Капуста	1
	0,32	Кукурудза	2
	0,24-0,32	Помідори, кавуни, дині	1
	0,16	Капуста	2

С.О.Трибель, *доктор с.-г. наук,*
О.М.Кравченко, *канд. біол. наук,*
В.М.Чайка, *канд. біол. наук,*
Інститут захисту рослин УААН

Чарують барвами айстри

Ці розкішні квіти привертають увагу чистими ніжними барвами, дивовижним поєднанням кольорів, чудовими переходами відтінків, ефектними контрастами, і до того ж цвітуть вони від початку літа до пізньої осені, витримуючи п'ятиградусні приморозки.

Коли милуєшся їхньою красою, на душі радість і спокій. Зрізані вони довго стоять, прикрашаючи кімнату.

А до Європи завезені вони були понад 200 років тому з Китаю або ж з Кореї, де ростуть у дикому стані.

У середині XVIII ст. в Англії були виведені перші рослини з махровими суцвіттями. Але великою популярністю в квітникарів-аматорів усього світу китайські айстри стали користуватися з початку XIX ст., після того, як у Франції були виведені розкішні екземпляри різноманітного забарвлення, названі пізніше півонієподібними. З XIX ст. основним центром селекції айстр стала Німеччина. У США селекцією айстр почали займатися з кінця XIX — на початку XX ст. Виведені тут сорти відзначаються високим ростом і великими густомахровими квітками. У світовому асортименті зараз налічується більше 600 сортів айстр.

Я вирощую айстри більше 10 років. За цей час випробував понад 100 сортів, набув певного досвіду їх вирощування.

Однорічні айстри — рослини невибагливі, їх можна вирощувати майже в усіх регіонах України. Краще ростуть вони на чорноземних, суглинкових і супіщаних родючих грунтах з кислотністю грунтового розчину, близькою до нейтральної.

Щоб були ці квіти гарними, сильними і густомахровими, довго цвіли і утворили якісне насіння, потрібний правильний догляд. Айстри мають потужну кореневу систему. Основна маса коріння розташовується на глибині 18—20 см. Після механічного пошкодження його під час пересаджування або ж розпушування міжрядь воно швидко відновлюється. Це дає змогу пересаджувати і розсаду, і дорослі рослини в різних фазах розвитку, навіть у період бутонізації та початку цвітіння.

Айстри добре сприймають підживлення мінеральними добривами. Перший раз їх підживлюю повним мінеральним добривом через 10—12 днів після висаджування розсади, даючи 40—50 г/м^2 суміші азотного добрива, суперфосфату і сульфату калію у співвідношенні 2:2:1. Друге підживлення виконую у фазі бутонізації, також повним мінеральним добривом (1:2:1). На початку цвітіння роблю третє підживлення, тепер тільки суперфосфатом і сульфатом калію (або ж калійною сіллю) у співвідношенні 1:1.

Айстри добре реагують і на позакореневе підживлення як макро-, так і мікродобривами.

Головна неприємність під час вирощування айстр — це різні хвороби. Сіянці і розсада можуть уражуватися чорною ніжкою. Це захворювання особливо поширене в парниках і теплицях. Розвиток чорної ніжки спричинюють підвищена кислотність грунту, надлишок азотних добрив, надмірна вологість, недостатнє провітрювання, мале освітлення під час вирощування розсади, загущення насаджень. Головне в боротьбі з чорною ніжкою — правильний догляд за посівами і розсадою. Необхідно не допускати загущення насаджень, високої температури, надмірної вологості грунту.

Заражений грунт перед висіванням насіння і пікіруванням розсади дезінфікую. Добрі результати дає знезаражування грунту і насіння 0,3%-ним розчином марганцівки, а також поливання саджанців і розсади слабким розчином марганцівки через кожних 12—15 днів.

Дорослі рослини на чорну ніжку не хворіють. Дуже шкідливе грибкове захворювання айстр на фузаріоз, який починає проявлятися в період бутонізації. На одному боці стебла появляються тріщини, починає жовтіти і в'янути листя, згодом воно буріє і засихає. Суцвіття на головному стеблі поникають, рослини швидко засихають і гинуть.

Існують радикальні методи боротьби з цією хворобою. Це, насамперед, підбір сортів, стійких проти фузаріозу, а також підтримування сівозміни з таким розрахунком, щоб айстри поверталися на попереднє місце через 4—5 років.

Під айстри не можна вносити свіжого гною і компосту, а тільки добре перепрілий. Стійкість проти фузаріозу підвищують обробка насіння 0,03—0,05%-ним розчином мікроелементів (особливо солі молібдену, магнію і міді), вирощування здорової, сильної та загар-

Камея

Пам'ять

Стара фортеця

тованої розсади, позакореневе підживлення макро- і мікроелементами. Саджаю рослини не дуже густо, а так, щоб вони добре провітрювалися.

Пошкоджені екземпляри зразу ж забираю з ділянки і неодмінно спалюю. Особливої уваги надаю вирощуванню розсади. Суміш грунту для розсади готую з городньої землі, перегною, торфу і річкового піску у співвідношенні 3:2:2:1. Потім усе перемішую, просіваю і пропарюю. На відро цієї суміші додаю склянку попелу і столову ложку нітроамофоски. За дві доби до висівання насіння замочую в слабкому розчині (0,05%) повного мінерального добрива з мікроелементами.

А тепер коротко про сорти, які вирощую в цьому році.

Є багато нових перспективних селекційних сортів. Ось деякі з них.

Група "Дракон" — хризантемоподібні айстри. Зовсім нова форма квітки для айстр на зрізування. Пелюстки закручуються і вигинаються подібно до садових хризантем.

Висота стебла до 80 см, діаметр квітки до 15 см. Потужні пружні стебла, придатні для букетів, з абсолютною довершеністю квіток роблять цю групу однією з найпривабливіших. До цієї групи належать сорти: Сорель — темно-рубінова; Сіам — світло-рожева; Камея — темно-рожева; Лазурит — бузкова; Персидська — лілова; Бірма — кремово-біла; Орієт — біла; Шиншила — лососева; Люкс — лілово-рожева.

Група "Старий замок" — півонієподібні айстри. Це унікальна колекція для зрізу і клумб. Рослини відзначаються потужним пірамідальним ростом. Кожна може давати до 30—40 квітконосів. Висота 60—70 см, діаметр квіток — до 10 см. Усі сорти цієї групи ультраранні, висівати можна до кінця травня.

До цієї групи належать сорти: Стара фортеця — золота; Стара фортеця — ніжно-рожева; Стара фортеця — срібна.

Крім вище згаданих сортів, вирощую ще такі: Мінь-Лінь, Мао-цінь, Есмеральда, Метеор, Вечірній вальс, Білий парус, Рожеве мереживо та ін.

Для того, хто хоче мати "королівські" айстри, раджу використовувати у своїй агротехніці старовинний метод: як тільки айстри після висаджування вкоренилися, їх пересаджують на нове місце або просто на це ж саме. Після двох тижнів пересаджування повторюють. Так можна пересаджувати декілька разів, поки не з'являться бутони.

Завдяки постійному пересаджуванню квітки стають справді розкішними. Але слід пам'ятати, що пересаджувати рослини треба обережно і обов'язково у вечірню пору, коли сонце сідає за обрій.

Д.Д.Кость,
бульв. Д. Галицького, 14, кв. 13,
м. Тернопіль, 46013

Метеор

Мао Цінь

Зірки Темзи

Есмеральда

Корола

Люкс

Лазурит

Ремонтантна малина прикрасить ваш сад

Малина цінується як за харчові, так і за лікувальні властивості, й користується великим попитом у населення. Внаслідок споживання ягід поліпшується діяльність шлунково-кишкового тракту, можливе навіть заспокоєння болю в шлунку, позаяк вони мають протиблювотну і протизапальну дію. Споживання свіжих і сушених ягід допомагає при атеросклерозі та гіпертонічній хворобі, незамінні вони і при застудах, особливо у початкових стадіях.

Використовують також листки, гілки та квітки малини, в яких міститься велика кількість саліцилової кислоти, котра діє як жарознижувальний, потогінний та знеболювальний засіб.

Малина — добрий медонос, до того ж — це швидкоплідна культура. Вже на другий рік після садіння, особливо за ущільнення в ряду, вона може дати досить значний урожай. А ремонтантні сорти дають урожай вже у рік садіння.

Серед великої кількості сортів малини є такі, у котрих надземна частина від появи пагонів до достигання ягід розвивається за один вегетаційний сезон. Квіткові бруньки на однорічних пагонах проростають влітку, а ягоди достигають з кінця серпня до жовтня (до перших заморозків), наступного ж року — як у звичайних сортів. Причому в перший рік вони плодоносять на бокових гілках, що ближче до верхівки. Такі сорти називаються ремонтантними. Є ремонтантні сорти з пагонами, що не гілкуються, і сорти із сильним боковим галуженням.

Незважаючи на велику кількість плодів інших культур, що достигають восени, ремонтантна малина — це цінна знахідка для любителів свіжої малини. Тож, підбираючи сорти малини для свого саду, не забудьте і про ремонтантну.

Перевагу слід віддавати тим сортам, котрі плодоносять переважно на пагонах, що виросли в поточному році. Це дає змогу вирощувати малину як однорічну культуру. При цьому агротехніка вирощування малини дещо відрізняється від агротехніки вирощування звичайних сортів. Вона полягає в тому, що восени, відразу після збирання врожаю, всю надземну частину малини слід зрізати до рівня землі, не залишаючи пеньків. Нові пагони, що інтенсивно відростуть навесні наступного року, вже до середини літа сформують квіткові суцвіття, а з кінця серпня — початку вересня і до осінніх заморозків плодоноситимуть (до середини жовтня і пізніше). Після збирання врожаю пагони малини знову зрізуємо над самою землею і, таким чином, щороку підтримуємо однорічний цикл розвитку і плодоношення малини.

Переваги вирощування ремонтантних сортів малини на осінній урожай за правильного добору сортів полягають у тому, що її не треба підв'язувати (стебла під масою врожаю не вилягають), немає небезпеки, що вони вимерзнуть зимою (бо їх зрізують восени) і до того ж таку малину немає потреби захищати від шкідників і хвороб, бо всі пагони з шкідниками та хворобами видаляються і спалюються.

Вирощуючи малину звичайних сортів і ремонтантну, можна споживати свіжі ягоди понад 4 місяці на рік (з середини червня і до осінніх приморозків), а використовуючи продукти переробки (варення, повидло, джеми) та сушені і заморожені ягоди — то цілий рік.

У своєму малиннику випробував кілька ремонтантних сортів, як в однорічній, так і дворічній культурі, і дійшов висновку, що кращі сорти — це Херітейдж (США), Люлін (Болгарія), Мліївська ремонтантна та ще кілька нових сортів, що в стадії випробування та розмноження. А такі ремонтантні сорти, як Бабине літо, Журавлик, Зєва, Англійська ремонтантна довелось вибракувати.

Люлін — сорт виведений у Болгарії. Можна вирощувати в одно— і дворічній культурі.

Кущ невисокий (до 1,5 м), компактний, пагоноутворювальна здатність висока. Пагони товсті й середні, сильно шипуваті, стійкі проти вилягання, гілкуються.

Плодоношення на пагонах поточного року з кінця серпня — початку вересня і до осінніх приморозків.

Ягоди великі (до 3 г), конусоподібні, доброго смаку, універсального призначення, транспортабельні. Урожайність висока.

Сорт відзначається добрим плодоношенням, зимостійкістю, стійкістю проти хвороб, пристосований до різних умов вирощування.

Херітейдж. Цей сорт вирощую тільки в однорічній культурі з одержанням лише осіннього врожаю.

Кущ середньорослий (до 1,7 м), компактний, пагоноутворювальна здатність середня. Пагони пряморослі, розгалужені, сильно шипуваті, стійкі проти вилягання.

Ягоди великі (до 4 г), округло-конічні, відмінних смакових якостей. Урожайність висока.

Сорт відзначається зимостійкістю, стійкістю проти хвороб, добре пристосований до різних умов вирощування.

Звичайно, добрий сорт — це ще не все. Слід також дотримувати умов агротехніки. Обов'язкова умова — розміщення на добре освітлюваному, що прогрівається сонцем, і забезпеченому вологою місці з родючим ґрунтом.

І.І.Янко,
с. Попівка Миргородського р-ну
Полтавської обл., 37633

Черешні
на сіянцях вишні

Багато садівників-аматорів північних районів України садять саджанці черешень, завезених з південних регіонів. І в холодні зими вони, як правило, вимерзають. Нерідко садівники щеплюють місцеві сорти на сіянці вишні. Такі деревця спочатку добре розвиваються і порівняно швидко вступають у плодоношення. Але після 4—6 років плодоношення такі черешні пропадають через невідповідність швидкості росту сильнорослої черешні і слаборослої підщепи вишні.

Мабуть місце з'єднання стовбурів вишні і черешні внаслідок їх нерівномірного росту перешкоджає нормальному проходженню живильних соків від кореня до листків і навпаки, від листків до кореневої системи. Але ж загальновідомо, що для нормального росту й розвитку дерева між листям і кореневою системою має бути збалансований обмін.

Для підсилення живлення щепленої черешні поруч із щепою я висаджую одне-два деревця вишні і після вкорінення на наступний рік під час активного сокоруху (найліпше в травні) щеплюю підсаджену вишню у стовбур черешні дещо вище місця першого щеплення. Для цього на верхівці вишеньки роблю косий зріз довжиною 5—7 см і запускаю під кору черешні. Місце щеплення обмотую ізоляційною стрічкою і обмазую садовим варом. Наприкінці липня — на початку серпня обв'язку дещо послаблюю. Знімаю її повністю лише наступної весни. Як правило, на практиці приживлення таких верхівок підсаджених вишень дуже добре і дерева гарно розвиваються та плодоносять (див. фото).

М.А.Стороженко,
пр.Леніна, 8, кв. 28, м. Конотоп
Сумської обл., 41615

Дві вишеньки, прищеплені верхівками до стовбура 4-річної черешеньки.

Вишенька (ліворуч), прищеплена до стовбура 12-річної черешні (праворуч) верхівкою і боковою гілкою.

Правильне обрізування забезпечує високий урожай

Мову поведу про безколючкову ожину Торнфрі, яка щороку радує мене високими врожаями, росте на будь-яких грунтах, невибаглива. Форма кущова, кореневої поросли не утворює. 3—4-річні рослини мають, як правило, три вертикальних пагони, від яких в усі боки виростають горизонтальні пагони довжиною 1,5—2 м.

Деякі автори радять ці горизонтальні пагони підв'язувати до шпалери. Це трудомістка операція і згодом матимете незручності, бо підступитися до таких кущів буде важко та ще й місця вони займатимуть багато. А через велику кількість пагонів ягоди дрібнішають, урожай знижується.

А я роблю так. За появи в 1—2-річної рослини сильного вертикального пагона забиваю у землю металевий прут діаметром 16 мм так, щоб не зачепити кореня. У подальшому підв'язую до нього і решту вертикальних пагонів. Усі горизонтальні відростки на пагонах заміщення (урожай майбутнього року) обрізую у липні. Залишаю тільки 10 см пагона з 1—2 бруньками (як під час обрізування винограду). Так зберігається багато енергії та поживних речовин, які використовуються на цвітіння й утворення великих ягід.

Один 3—4-річний кущ за серпень—вересень дає 9—12 кг ягід ожини. Висота куща до 2 м, діаметр кожного з трьох вертикальних пагонів — близько 2 см.

Верхівку однорічних кущів прищипую на висоті 1,6 м, а пагони 2—3-річних — на висоті 1,8—2 м. Відрізані горизонтальні пагони розрізую на живці з одним листком і вкорінюю під плівкою. У вересні значна частина живців уже має кореневу систему.

Розмножувати ожину Торнфрі можна ще й укоріненням верхівок горизонтальних пагонів, а також насінням.

Раджу кожному садівникові-аматору посадити на своїй ділянці кілька кущів безколючкової ожини. Повз такий кущ пройти байдуже неможливо, він вражає своєю могутністю і красою та рясним урожаєм.

На кущах, посаджених на осонні, ягоди солодші. Ожина також багата на вітаміни, каротиноїди, антоціани. Вони активно виводять з організму важкі метали та їхні сполуки.

Сортів ожини є багато. Із відомих мені, крім Торнфрі, раджу мати ще Агавам, Флінт, Дарроу. Ці сорти достигають уже в червні-липні. Дарроу — напівремонтантний сорт. Перший урожай дає в червні, другий — у вересні.

Окремо хочу сказати про міжвидовий гібрид Техас (вивів Мічурін). Батьки (малина й ожина) дали Техасу свої кращі якості: красу, урожайність, раннє достигання. Техас кореневої порослі не утворює. Має один недолік — багато шипів.

В.В.Седнєв, м. Львів

Виноград:

Я цікавлюся багатьма справами, але головне моє захоплення — виноградарство, яким займаюся понад 10 років. За цей час удалося зібрати колекцію майже із 120 кращих на сьогодні сортів.

Спираючись на власний досвід, хочу запропонувати читачам спосіб ведення виноградарського господарства — від садіння до повного плодоношення на 3—4 році. Старатимусь зробити це стисло й у доступній формі.

Добір саджанців

Перед садінням винограду слід вирішити: чи потрібний він вам, чи зможете забезпечити йому належний догляд? Якщо потрібний, то сміливо беріться за справу.

Купувати саджанці раджу в знайомих людей або на ринку у виноградарів, які не бояться дати свою адресу чи візитку, більше того, самі запросять вас відвідати їхній виноградник. Ви можете і не поїхати, але адресу взяти треба. Пройдисвіт ніколи не дасть точної адреси. Купуючи саджанці в такий спосіб, ви гарантовані, що вам не дадуть не той сорт або саджанець з небезпечною хворобою. Досвідчений виноградар запропонує кондиційні саджанці, товщина яких 4—5 мм, а довжина 40 см і які мають 4—5 визрілих бруньок на пагоні. Не купуйте дворічних саджанців з великими коренями, бо вони можуть бути підсушені і в подальшому гірше ростимуть, ніж однорічні. Коріння повинно бути у вологому середовищі, у целофановому пакеті або накрите мокрою мішковиною.

Скільки треба купувати саджанців? Я вважаю, що для сім'ї з 4 осіб потрібно близько 10 кущів. Норма споживання винограду на 1 людину за рік — 50 кг. Для 4 осіб — це 200 кг. 10 кущів за доброго догляду на четвертий рік забезпечать вам цю кількість урожаю.

Сорти слід підбирати від дуже ранніх до середньопізніх. Пізні сорти повністю не достигають. Для початківців, виходячи з власного досвіду, пропоную два варіанти добору сортів винограду. Перший: Восторг білий, Русвен, Вікторія, Кодрянка, Кеша, Пам'яті Голодриги, Смєна, Оригінал, Пам'яті Негруля, Яловенський стійкий. Другий: Наталія, Аркадія, Восторг червоний, Мускат літній, Болгарія (V-46-23), Кеша-1 (FV-6-6), Лунний, Пам'яті Журавля, Сфера, Фламінго, Кутузовський.

У цих варіантах підібрані чудові сорти, які різняться за строками достигання, формою і забарвленням ягід. Майже в усіх великі грона, відмінний смак ягід, підвищена морозостійкість і стійкість проти хвороб. Тут, до речі, внесу таку ясність.

Мене часто запитують який найкраще придбати неукривний сорт. Зауважу, що, на мій погляд, виноградні рослини не поділяються на укривні й неукривні. Просто майже вся територія України, за винятком півдня Криму належить до укривної зони виноградарства. І виноградні рослини, особливо перші два роки життя, слід укривати на зиму.

Вибір місця, підготовка до садіння

Виноград треба садити на найосвітленішому місці. Якщо розміщувати кущі в один ряд, то рослини мають бути орієнтовані на південь чи південний захід (ряд повинен простягатися зі сходу на захід). Якщо садити у два і більше рядів, то їх спрямовують з півдня на північ.

Дуже важливо створити на ділянці мікроклімат. Навіть у спекотному кліматі Середньої Азії досвідчені виноградарі завжди обгороджують виноградники кам'яними мурами.

Кущі слід садити так, щоб з північного та північно-східного боку вони були захищені будівлями і деревами. А увесь виноградник, якщо він невеликий, бажано обгородити шифером заввишки 1,8 м.

Під час закладання великих виноградників ділянку з північного та північно-східного боку слід обсадити деревами і кущами. Тоді на винограднику не буде протягів, утримуватиметься підвищена температура, раніше достигатиме урожай і рослини менше страждатимуть від весняних приморозків.

Висаджую саджанці винограду тільки восени. Причин цьому багато, а головна — це те, що корені винограду не мають чітко вираженого періоду спокою і саджанець, посаджений у середині жовтня, має час для приживлення та росту восени і більше місяця навесні (до кінця березня). Тож рослина має великий "забіг" (2,5 місяця) для росту коренів. А якщо садіння відкласти на весну, то буде згаяний час. До того ж за невмілого зберігання саджанці до весни можуть загинути. Тут, звичайно, мова не йде про зелені вегетуючі саджанці, котрі треба садити у травні. Це тема для окремої розмови.

Тож продовжимо про осіннє садіння. Перед садінням винограду слід встановити шпалеру або ж, у крайньому разі, відразу після садіння, бо формуємо кущ за рік (а не за 4, як пропонують багато авторів). І тимчасові кілки, обрізки арматури тощо не дадуть бажаного результату.

Шпалера, яку я застосовую, на мій погляд, має ряд переваг. Вона проста у виготовленні й економічна, бо не потрібні всілякі хомути, гарні стовпці, якорі, підп'ятники, цемент, пісок тощо.

Двоплощинна у вигляді келиха шпалера сприяє рівномірному розподілу приросту і доброму провітрюванню кущів. Ступінчасте розташування листків дає змогу їм максимально сприймати сонячне світло. Такі листки зручно обробляти проти хвороб і шкідників (профілактично). Коли ягоди у гронах зелені, то листя захищає їх від сонячних опіків, за випадання граду — від пошкодження.

Урожай на такій шпалері розташовується у два ряди на висоті 80 см від землі. Що це дає? По-перше, за правильного навантаження куща одночасно і в строк достигає урожай. А якщо грона будуть на висоті 130 см, то строки достигання затягуватимуться. На висоті 50 см ягоди достигають раніше, але за дощової погоди будуть забризкані землею. Крім того, низьке розташування грон утруднює обробіток грунту.

По-друге, компактне розташування суцвіть сприяє кращому їх запиленню, що забезпечує підвищення врожаю.

Улаштування шпалери

Щоб її виготовити, то для одного стояка потрібні труба висотою 130 см, діаметром 5 см, два кутники 4х4 см і довжиною 140 см та прут діаметром 1,2—1,4 см і довжиною 70 см. Нижню частину труби довжиною 50 см обсмолити, а зверху через кожні 40 см просвердлити отвори діаметром 4 мм під дріт, по 4 шт. у кожній. Нижні кінці кутників (10—12 см), якими вони приварюватимуться до труби, слід трохи зігнути, а зверху просвердлити отвори діаметром 4 мм під дріт (по 4 в кожному кутнику). Потім забиваємо трубу в землю на 50 см. До кутників зверху приварюємо прут, а кутники — до труби, і стояк готовий. Такі стояки встановлюємо через кожних 2,5 м. Для жорсткості до труб

від садіння до повного плодоношення

зверху приварюємо прути довжиною 2,5 м і діаметром 1,2—1,4 см. В отвори заводимо оцинкований дріт діаметром 2—3 мм (9 відрізків по 2,6 м). Натягуємо дріт, починаючи з верхніх рядів. Усі металеві частини, крім дроту, фарбуємо, і шпалера готова.

Садіння

Відстань між рядами має бути 180 см, між кущами в ряду — 125 см.

Садимо в яму, яку викопуємо між двома опорами шпалери. Розміри ями: довжина — 130 см, ширина — 60 і глибина — 80 см. За такої довжини ями в ній розміщуємо 2 саджанці. Під час копання верхній шар грунту (40 см) складаю по один бік ями, а нижній (40 см) — по другий. На дно ями висипаю 3 відра перегною і верхній родючий шар грунту, додаю 300 г нітроамофоски, 200 г деревного попелу, по парі відер піску і чорнозему, щоб після заправлення глибина її становила 45 см на чорноземі і 55 см на піску. Заливаю яму водою і чекаю поки вона просочить грунт. Насипаю під кожний саджанець по 3 кг ячменю, поновлюю зрізи на коренях, залишаючи їх довжиною 15 см. Обмокую корені в глиняній бовтанці (глина, свіжий коров'як, вода) і висаджую на зерно, обсипаючи чорноземом. Залишивши ямку завглибшки 12—15 см, вливаю 2 відра води, після її просочування в грунт мульчую чорноземом. Саджанці обрізую на 4 вічка і після 20 жовтня обгортаю шаром землі 20 см та встановлюю мітку.

Догляд

У перший рік вегетації. Після перезимівлі (на початку квітня) саджанець слід звільнити від нагорнутого горбочка землі, зробити навколо нього ямку і влити 2 відра теплої води, надіти зверху пластмасову пляшку, відрізавши горловину і зробивши у дні кілька отворів. Коли проростуть бруньки, залишити три кращих ростки, а решту виламати. Коли пагони підростуть, пляшку зняти. Поливати раз на тиждень. За необхідності рослини слід захищати від весняних заморозків. Коли пагони матимуть довжину 60 см, їхні верхівки прищипують. Це сприятиме визріванню і потовщенню рукавів, а також викличе ріст верхніх пасинків, яких слід залишити по два на кожному рукаві. У цей період рослини треба поливати щотижня, два рази на місяць підживлювати свіжим коров'яком, розведеним водою (1 частина на 3 частини води). Раз на місяць рослини слід підживлювати позакоренево сечовиною (30 г на відро води). Коли на шести пасинках виростуть по 7—8 листків, потрібно на них прищипнути верхівки. Це забезпечить у подальшому краще визрівання пагонів, які будуть залишені на плодоношення. Також слід обрізати всі листки на рукавах від землі до розгалуження пагонів.

Тепер настав час профілактичної обробки проти хвороб. Я користуюсь системними фунгіцидами — ридомил, тілт, змішуючи їх разом на 1,5 відра води.

Через деякий час на прищипнутих пагонах з верхніх бруньок підуть у ріст пасинки, по одному на кожному із 6 залишених. Залишаю їх, нехай ростуть до верхнього дроту шпалери і навіть на 20 см переростуть її. Після цього роблю чеканку цих пагонів до висоти шпалери.

Під час росту й формування куща у перший рік слід регулярно виламувати всі пасинки й вуса, які забирають дуже багато поживних речовин.

Рис. 1. 1-й рік вегетації: 1 — рукав; 2 — лоза; 3 — сучок.

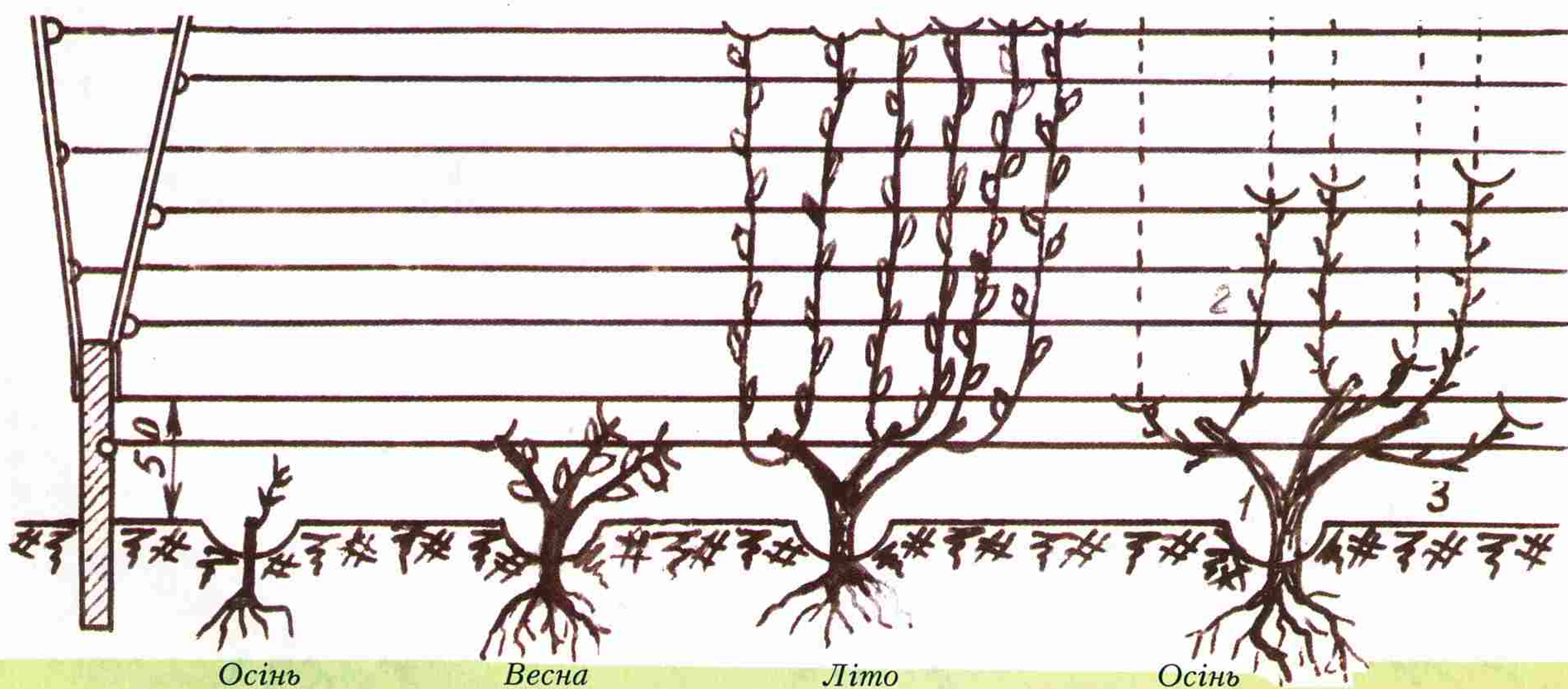

У серпні слід припинити поливання, підживлення азотними добривами. Якщо лоза з якихось причин погано визріває, то потрібно провести ще одне позакореневе підживлення мінеральними добривами такого складу: ложка сірчанокислого калію і дві ложки суперфосфату на 10 л води (суперфосфат на 24 год. замочити у воді і процідити). Якщо наприкінці літа пройдуть дощі, то, коли немає пасинків, можливе розпускання на кожному із шести пагонів по 1—2 головні бруньки. Пагони, що відростуть, слід прищипнути над 3—4-м листком. Також прищипують і пасинки 1—3 порядків (бо верхівки пагонів не визрівають і під час обрізування будуть викинуті).

Коли все буде дотримано, то молодий кущ у перший рік виглядатиме так: товщина трьох рукавів — близько 20 мм, товщина лоз — 8—9 мм з добре визрілими 10—12 бруньками. У третій декаді жовтня, коли опаде чи змінить колір листя, обрізуємо кущ і на цьому його формування закінчено.

На другий рік весною, коли відростуть пагони і видно суцвіття, на кожній плодовій лозі, яка буде прив'язана до дроту горизонтально, залишаємо по три кращих пагони, на сучках заміщення — по два, на одному (першому) рукаві — три пагони на сучку заміщення. Формування на сучку заміщення посиленої ланки з трьох пагонів кожний рік буде резервним на випадок весняних приморозків. Нижню зовнішню лозу у цій ланці восени обрізую на 3—4 бруньки, а дві верхніх — на 14—15 бруньок.

На третій рік весною ці лози підв'язуємо вертикально. На них розвивається по 2—3 верхні бруньки. Утворені пагони обрізуємо на 7—8 бруньок і підв'язуємо горизонтально до дроту для проростання бруньок по всій довжині лози.

На четвертий рік я формую посилену ланку з двох лоз і сучка заміщення на другому рукаві.

На п'ятий рік — на третьому рукаві. На осінь п'ятого року після обрізування залишається шість лоз з 8—10 бруньками і три коротких сучки заміщення з 3—4 бруньками.

На закінчення хочу дати кілька практичних порад з догляду за плодоносними кущами.

Навантаження пагонами. На другий рік — 10—12 пагонів на кущ, на третій — 14—16, на четвертий і наступні роки — до 20 пагонів.

Навантаження урожаєм. На другий рік — 5—6 кг, на третій — 10—12, на четвертий — до 20 кг.

Середньопізні сорти краще недовантажувати. За остаточного навантаження весною на кожній плодовій лозі, обрізаній на 8 бруньок і підв'язаній горизонтально, залишити по три кращих пагони з великими суцвіттями, а решту виламати.

Це прості й примітивні рекомендації щодо навантаження пагонами і врожаєм за роками. Слід також враховувати погодні умови, сорт, а головне стан куща: загальний вигляд, могутній листковий апарат, товсті й добре визрілі лози, ріст грон і забарвлення ягід, помірний ріст пасинків тощо.

Важливі також **зелені операції**. Про навантаження пагонами вже сказано. Далі за 3—4 дні до цвітіння слід прищипнути верхівки пагонів із суцвіттями. Регулярно виламувати вуса і пасинки. На початку серпня зробити чеканку пагонів, обрізавши їх над верхнім дротом так, щоб вище грон було 10—12 листків. Коли ягоди в гронах почнуть розм'якшуватися і забарвлюватися, видалити листя в зоні грон.

У третій декаді жовтня (залежно від погоди) кущі винограду треба вкрити на зиму. Не слід чекати поки опаде листя, а обрізати його й видалити з виноградника (пластичні речовини з нього рослина вже використала).

Поливання. Дорослі кущі поливаю 3—4 рази на рік. Перший раз — у квітні перед розпусканням бруньок, двічі — влітку (третя декада червня і середина липня) і четвертий раз — щедрий, вологозарядковий до 20 жовтня, перед укриванням на зиму.

Підживлення. Перед садінням ями вже заправлені. Далі через кожних 3 роки викопую між кущами яму глибиною 50 см і шириною 60 см і в зону зрізу коренів закладаю 3 відра перегною. Позакореневе підживлення роблю, коли рослини цього потребують (слабкий ріст пагонів, бліде забарвлення листків, повільне визрівання лози тощо).

Захист від хвороб. За вегетацію двічі обробляю рослини фунгіцидами системної дії: ридомилом і тілтом, змішуючи їх разом (25 г ридомилу і 4 мл тілту на 1,5 відра води). Перший раз — до цвітіння, вдруге — після цвітіння, коли ягоди завбільшки з сірникову головку.

Догляд за кореневою системою і старою деревиною. Один—два рази на рік перекопую і мульчую грунт під рослинами для кращої аерації. Щороку виконую катарування (видаляю поверхневі росяні корені на глибину 30 см). Це полегшує укриття кущів і запобігає розтріскуванню ягід за дощової погоди.

Раз на 3—4 роки під час закладання добрив, викопуючи яму між кущами, частково підрізую корені, щоб відновити баланс між надземною частиною рослини і кореневою системою, адже надземну частину куща обрізуємо щороку.

Догляд за багаторічними рукавами полягає у своєчасному підв'язуванні, обрізуванні пеньків, легкому зачищуванні щіткою відсталої кори, білінні рукавів вапном з мідним купоросом.

На 7-й рік приступаю до почергової заміни всіх ру-

Рис. 2. Другий рік вегетації.

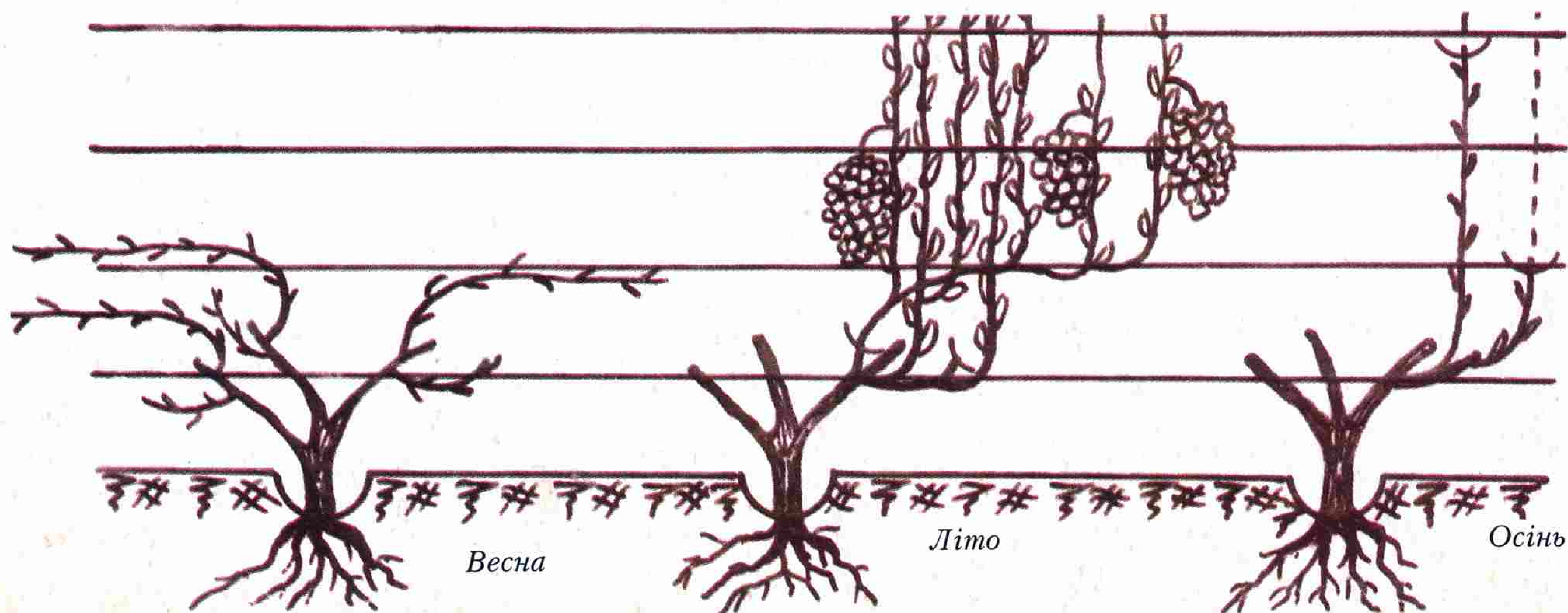

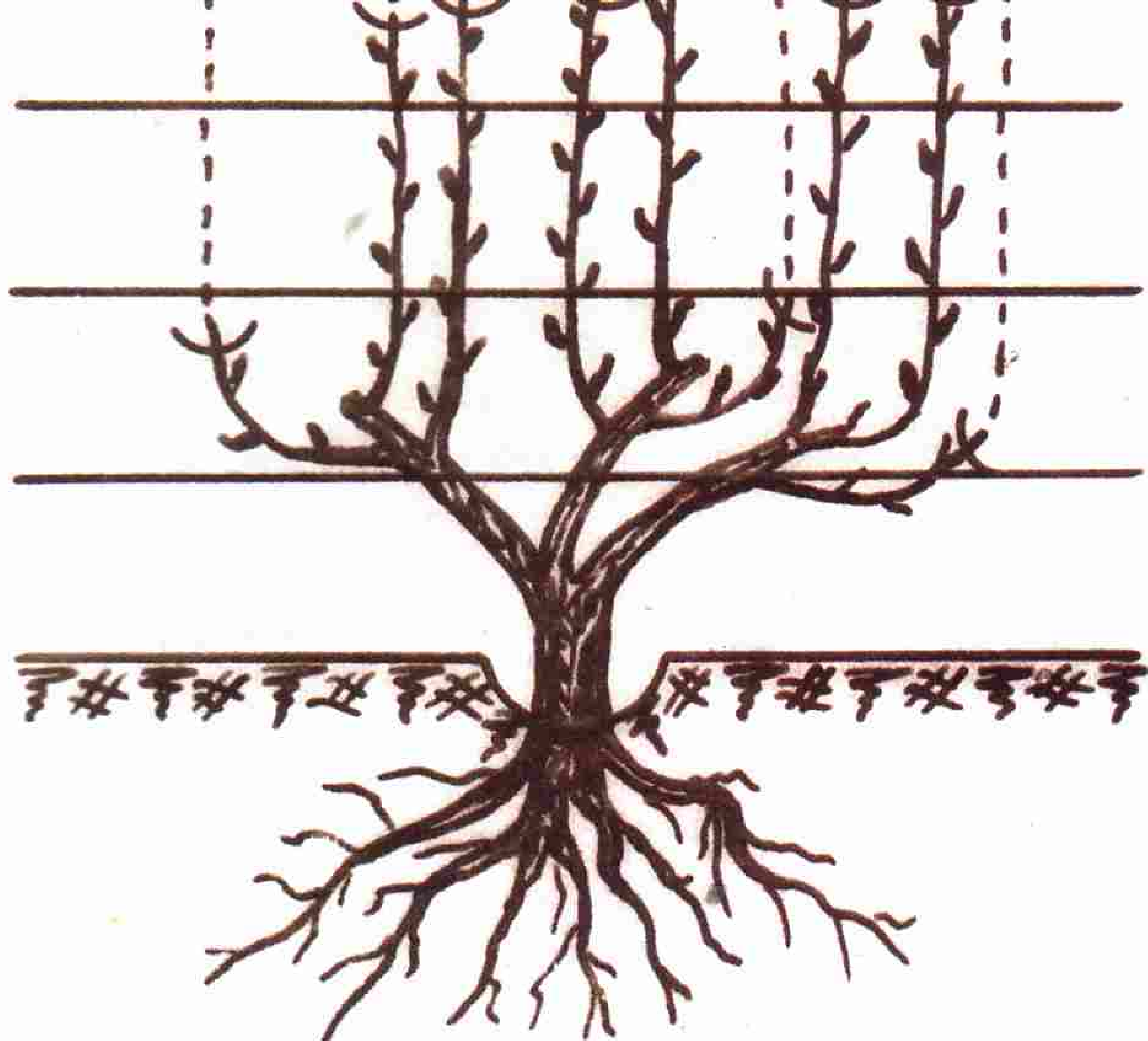

Рис. 3. П'ятий рік вегетації (осінь, після обрізування).

кавів. Не виключено, що у такому віці один з рукавів сам просигналізує про це. При його основі з'являються порослеві пагони. Якщо цього не станеться, то слід самому зробити при основі рукава невеликі надрізи або спиляти його зовсім.

Залишені рукави дещо недовантажити пагонами і гронами. На 8-й рік замінити другий рукав, на 9-й — третій з прискореним формуванням плодових ланок, як на молодих кущах.

Захист під час зимівлі. Позаяк нові сорти винограду витримують зниження температури до мінус 23—27°С, то після 2 років з деяким ризиком їх можна залишати на зиму на шпалері. Але враховуючи, що виноградна рослина може постраждати від ожеледиці, яка останніми роками зачастила, то краще все ж таки виноград у нашій зоні вкривати на зиму протягом всього життя куща.

Укриваю двома способами:

1.Викопую між опорами канавку шириною і глибиною 20 см. Укладаю в неї попередньо обрізані і зв'язані верхівки кущів назустріч один одному і присипаю землею. Відступивши від укладених лоз на 30 см, копаю канавки глибиною на півштика з обох боків ряду, додатково присипаючи лози. У результаті над лозами утворюється валик землі товщиною 20 см. Випадків випрівання і підмерзання бруньок не було.

2. Між опорами викопую траншею довжиною 180 см, глибиною 25 см і шириною внизу 25 см, зверху — 35 см. Затим беру лист шиферу 180x120 см і розрізую вздовж на три частини, щоб вийшло три стрічки розміром 180x40 см. На дно траншеї насипаю суху солому або листя, укладаю та пришпилюю лози, а зверху засипаю невеликою кількістю соломи і накриваю стрічками шиферу. Краї навколо шиферу присипаю землею. За такого способу восени немає потреби спішити з укриттям, а весною з відкриттям кущів.

Коли виникає загроза пізніх весняних приморозків, виноградний кущ слід зняти зі шпалери та із зеленими пагонами покласти в канавки, накривши шифером. Це майже 100%-ний спосіб захисту і не велика біда, якщо буде зламано якийсь зелений пагін, нормування до цього часу ще остаточно не закінчене і є змога одержати повний урожай.

І насамкінець хочу звернутися до читачів. Часи зараз важкі, ви збираєте по дещиці гроші, щоб хоч на квартал, хоч на півроку передплатити улюблений журнал "Дім, сад, город". І редакція не розчаровує вас, відповідаючи на запитання, друкуючи цікаві статті, допомагаючи порадами. Тож я закликаю вас допомогти улюбленому виданню, передплатити його хоч на квартал, хоч на півроку та залучити до передплати своїх знайомих і родичів. Я також звертаюся до тих читачів, які від випадку до випадку купують "Дім, сад, город", — передплатіть його і не пошкодуєте!

А щоб не залишитися осторонь, то я зі свого боку оголошую, що всі передплатники "ДСГ", які надішлють мені ксерокопію квитанції на передплату журналу "Дім, сад, город" протягом серпня-вересня, братимуть участь у розігруванні призів. А саме, із усіх листів жеребкуванням буде виділено 10 переможців, які одержать від мене восени в подарунок по саджанцю нових комплексностійких великоплідних сортів винограду: Кеша-1, Арочний, ЗОС-1, Денал, Лора, Аліна, Подарунок Запоріжжю та ін.

Паралельно з цим конкурсом також хочу звернутися до таких закладів, як притулки для людей похилого віку, притулки для дітей і школи-інтернати, центри лікування і реабілітації хворих на СНІД, алкогольної залежності та залежності від наркотиків, молитовні будинки, жіночі та чоловічі монастирі тощо. Серед усіх цих закладів, хто надішле ксерокопію квитанції на річну передплату журналу "Дім, сад, город", буде визначений один переможець, якому я для закладання невеликого виноградника надішлю восени безкоштовно кілька десятків виноградних саджанців.

В.І.Загурський,
вул. Лісова, 26-а, смт Новомиколаївка
Верхньодніпровського р-ну
Дніпропетровської обл., 51653

Піч з мінімальними затратами палива

(Повертаємося до надрукованого)

Проблема енергозбереження є, мабуть, найголовнішою темою нашого сьогодення. Пройшли ті часи, коли енергоресурсів було вдосталь і за низькими цінами. Саме життя примушує зараз впроваджувати енергозберігаючі технології, економніше використовувати те, що маємо. У цій замітці хотілось би продовжити розмову, розпочату в ДСГ № 2 за 2001 рік під назвою "Піч з мінімальними затратами палива", і ширше описати, за рахунок чого досягнута її висока економічність.

Я був і є прихильником використання як палива вугілля, незважаючи на його високу ціну, хоч у нас на Поліссі і дров вистачає, бо, на жаль, масово вирубуються ліси. За раціональної будови грубки і застосування ефективнішого методу спалювання потрібно на зиму зовсім небагато.

У пічній справі до цього часу існувало ряд догм, які здавалося б не можна похитнути. Перша з них — температура газів, які виходять з печі в комин, повинна бути не нижчою за 120°С, а інакше на стінках димової труби буде випадати конденсат. Я не погоджуюсь з таким твердженням, бо при цьому велика кількість тепла марно виходить в атмосферу. Воно правильне лише в тому випадку, коли грубку палять тільки дровами. А якщо застосовують вугілля (якого на Землі за прогнозами вистачить ще на 500 років), а для розпалювання сухі дрова, то з хімічної формули згоряння палива $C+O_2=CO_2$ видно, що водяної пари в димових газах немає, а тому про такий конденсат не може бути і мови.

Друга догма — добра піч, в якої стінки по всій площині нагріваються рівномірно. Я категорично також не згодний з цим твердженням. Давайте поміркуємо: раз піч нагрівається рівномірно по всій площині, то значить і теплота рівномірно виходить у комин. Про яку економічність такої печі можна говорити. Прихильники цього твердження скажуть, що стінки печі, які нагріваються нерівномірно, розтріскуватимуться. Так, за фізичним законом усі тіла під час нагрівання розширюються. Розширюються і стінки печі, особливо в зоні паливника, де температура найвища, що призводить до появи тріщин. Але і тут природу можна перехитрити. У моїй грубці розширення спрямоване не назовні, а головним чином всередину. Цього досягнуто за рахунок теплових зазорів, які є в зоні паливника (див. рис. 2). Розтріскуванню стінок також можна запобігти, щодня пропалюючи піч і підтримуючи її постійний тепловий режим, що, правда, не завжди вдається.

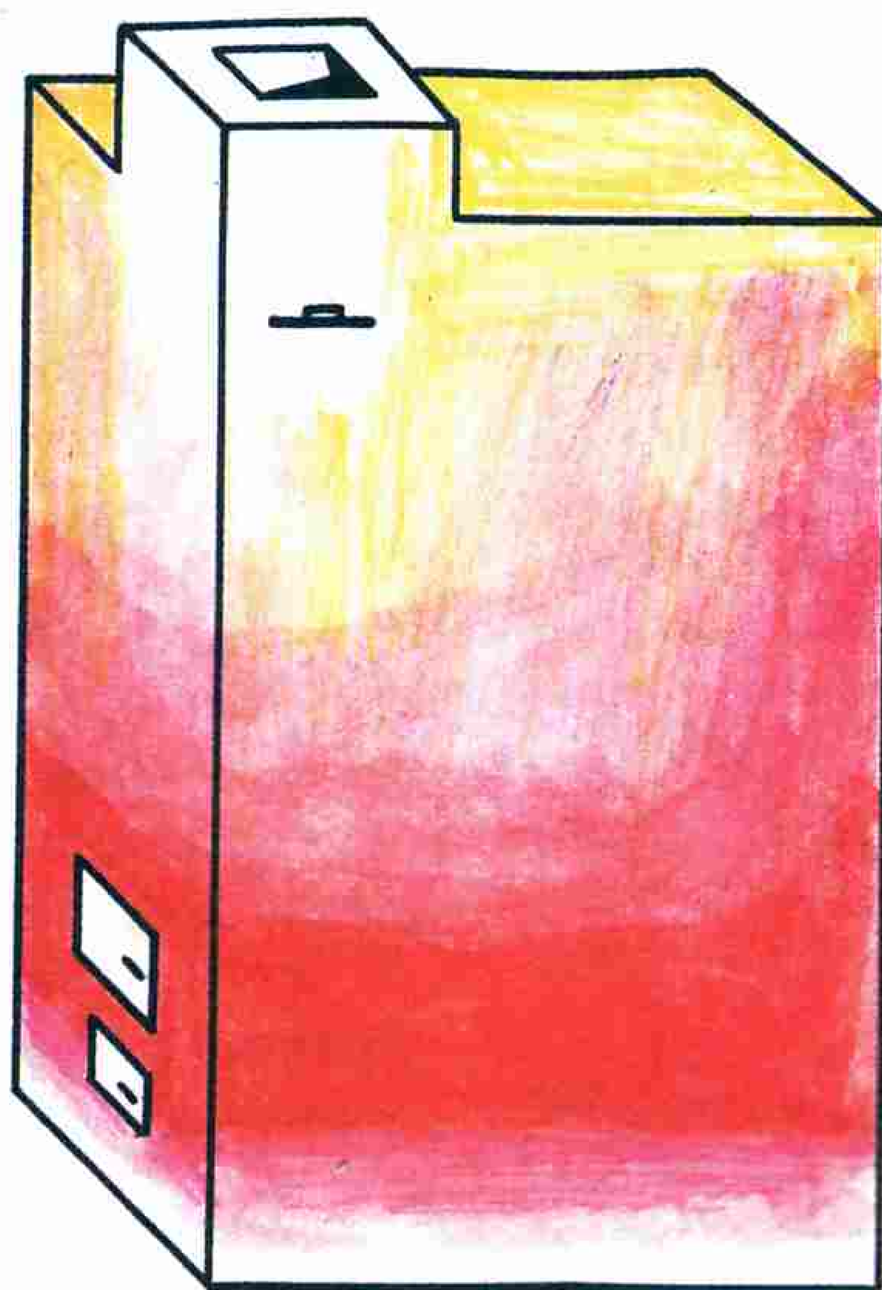

Рис. 1. Теплова карта печі.

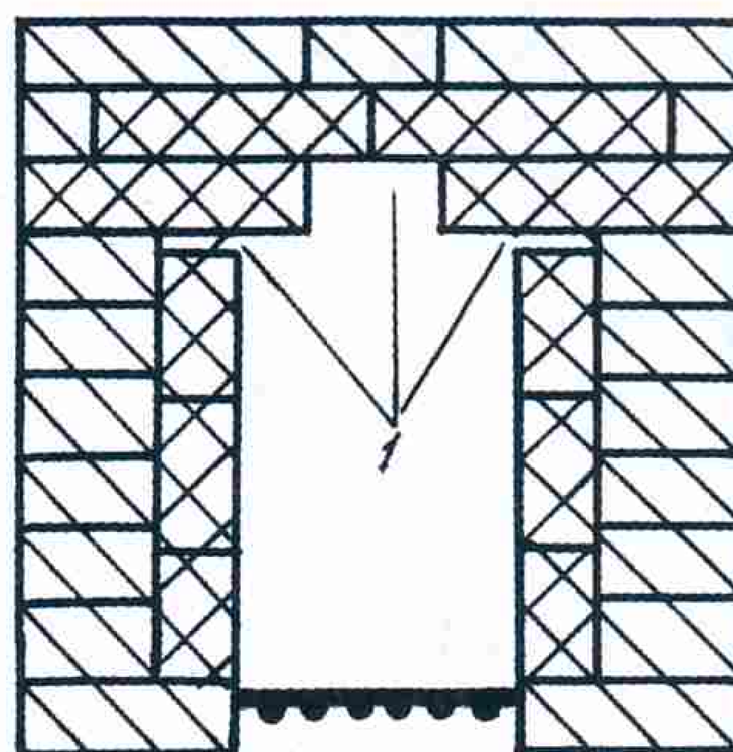

Рис. 2. Будова паливника: 1 — теплові зазори.

І ще одне. Один мій знайомий пічник сказав, що за все своє життя ще не побудував жодної грубки, в якої б кладка була у півцеглини (крім паливника), а тільки на ребро. Буцім-то для печей з кладкою у півцеглини потрібно більше палива. Це твердження також неправильне. Адже печі, складені тільки цеглою на ребро, не можуть бути теплоємними, а отже, і економічними.

Враховуючи все це, я спроектував і побудував економічну піч (опис і схематичне зображення див. "ДСГ" № 2, 2001). Завдяки високій теплоємності (кладка різних частин печі провадилась від 1/4 до 3/4 цеглини) димові гази, рухаючись по каналах, повністю віддають своє тепло і практично холодними (кімнатної температури) виходять у комин. Правда, цього можна досягти лише за більш ефективного методу спалювання. Цей метод описаний у "ДСГ" № 9 і 10 за 1993 р., с. 26. Коротко нагадаю його суть. Підпалюю дрова, розгорілись, засипаю вугілля більших розмірів, потім дрібніших. Коли воно розгориться, засипаю перегар, а через деякий час дістаю совком із піддувала попіл і дрібне вугілля, що впало через решітку, і покриваю цією сумішшю розжарене вугілля так, щоб не було видно вогню. Застосовуючи цей метод, вдається підтримувати вогонь у грубці протягом 12 год., спалюючи тільки піввідра чистого вугілля.

Запропоновану піч можна палити і через день, спалюючи відро вугілля, але за такої роботи грубки значно коливається температура в будинку: від 25 до 18°С, що спричинює певний дискомфорт. Краще палити щодня, тоді добові коливання температури не вийдуть за межі 24—21°С.

Тепер наведу конкретні цифри. Моя грубка обігріває площу 50 м². За сезон 2000/01 року витрачено 550 кг вугілля і хуру дров на загальну суму 180 грн. (у цінах 2000 р.). Якщо розділити ці гроші на 6 місяців опалювального сезону, то виходить, що на опалення будинку за місяць я витрачав 30 грн., і це в умовах крайньої півночі України. Тепер порівняйте цю суму з тією, яку доводиться платити за опалення міської квартири. Коментарі, як кажуть, зайві.

І нарешті. У нас з сусідкою однакові будинки. Тільки в неї водяне опалення, а в мене пічне. Я спалював піввідра вугілля за добу, а вона — 2 відра, і вечорами приходила до нас погрітись.

Валентин Станіславович Зайнчуковський,
вул. Ватутіна, 5, смт Нова Борова
Житомирської обл.

Майданчик для відпочинку

Вміло організований клаптик землі, відведений для відпочинку, з часом віддячить вам позитивними емоціями та наснагою. Простір з природним рельєфом має найбільшу кількість варіантів оздоблення. В місцях перепаду рівнів землі влаштовують підпірні стінки, сходи, пандуси, через водні перепони перекидають містки. Однак всі ці елементи благоустрою можна створити і штучно. Наприклад, як показано на мал. 1,а, де рельєф виконано з бетонних гладких стінок, на яких висаджені квіти різних порід. Квіти одного кольору утворюють смуги, що дає можливість поєднати їх в єдину композицію. Штучний невеликий басейн перегороджує шлях до альтанки. Через цю водну перепону перекинуто дерев'яний місток (мал. 1,б,в).

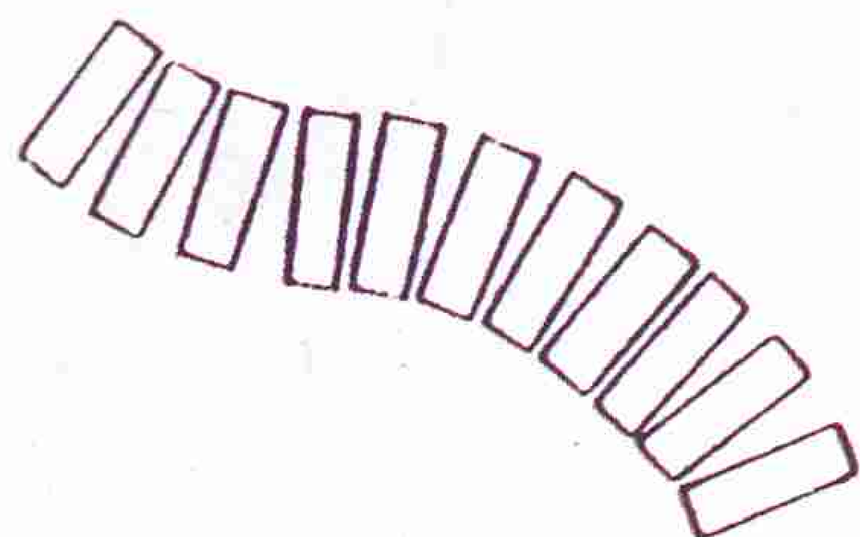

Рис. 1 *Покриття з прямокутної плитки 75х25 см, або з цегли, що викладається на ребрі 25х12 см.*

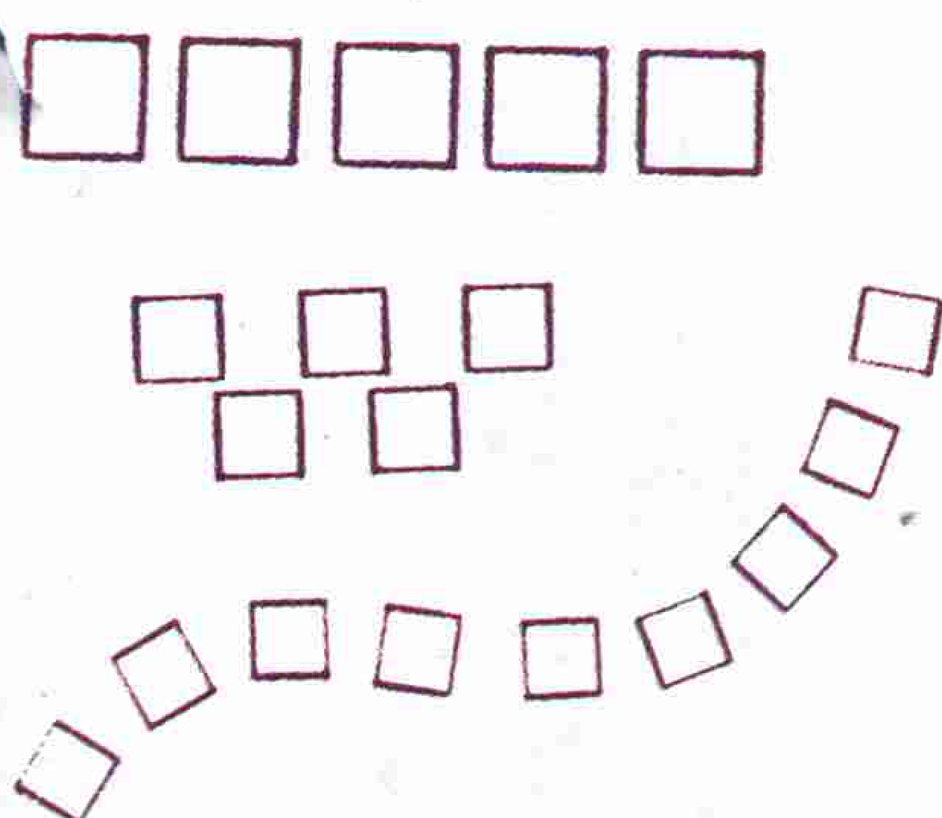

Рис. 2 *Покриття з плитки квадратної форми 30х30, 50х50, 75х75 см. Зовсім невеликі плитки можна розташувати "в розбіжку", тобто з невеликим зміщенням, що розраховане на довжину кроку людини.*

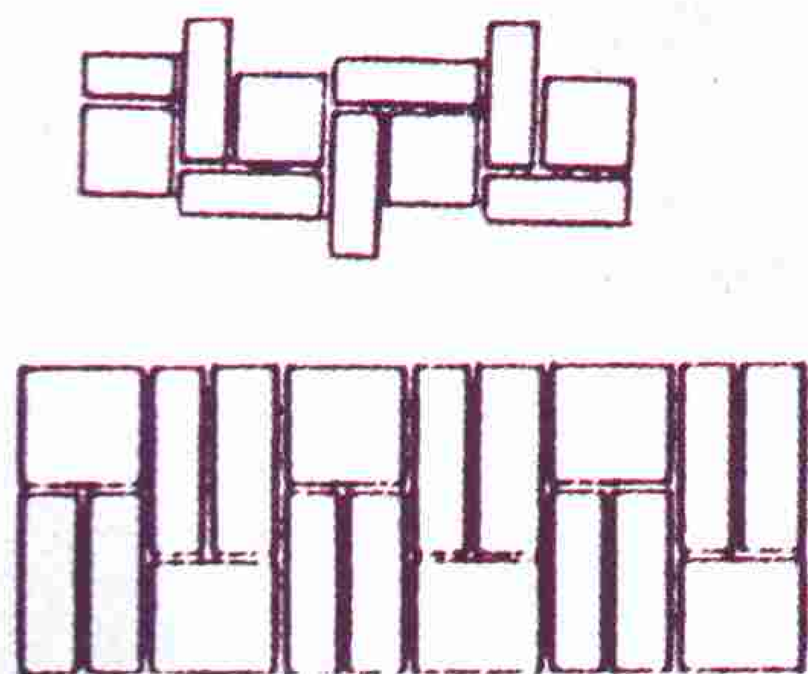

Рис. 3 *Поєднання прямокутної та квадратної плиток в один малюнок. Можливе застосування цегли.*

Велике значення в організації простору має характер покриття, вибір мостіння для різних за призначенням куточків. Тип мостіння допомагає визначити головний напрямок руху, підкреслити особливе значення об'єкту, розрізнити зони пішохідного простору. Нарешті, його різноманітними видами можна скласти, немов мозаїкою, цікавий малюнок горизонтальної площини майданчика відпочинку. На мал. 1,а використано покриття типу ФЕМ (фігурні елементи мостіння) і звичайний гравій з доріжкою, яку викладено з пласких камінців різного розміру. Напрямок руху вказують невибагливі світильники білого кольору, що підкреслюють контраст із зеленим газоном.

Прості плитні покриття, викладені з невеликою часткою фантазії, можуть надати вашому саду неповторності, збагатити композицію покриття майданчика відпочинку (рис.1,2,3). Биту плитку різних розмірів, або брекчію, необхідно викладати в малюнок з певною закономірністю (рис.4,5,6).

Звернемо увагу на деякі елементи та споруди, якими можна оперувати під час проектування майданчика для відпочинку.

Пергола — тіньовий навіс — легка споруда з дерева або металу у вигляді альтанки, галереї або навісу з решіткою зверху замість покрівлі. Перголи озеленяють рослинами, що в'ються або спираються на них. Обвита рослинами пергола перетворюється в затишне місце відпочинку на свіжому повітрі. В деяких випадках перголи використовують як коридор-перехід або зелений тунель для сполучення між архітектурними об'єктами або функціональними зонами. В такому разі пергола виконує роль транзиту, тому наявність в ній ослінчиків недоречна.

Трельяж — легка дерев'яна або металева решітка для вертикального озеленення рослинами, що в'ються. Вона може бути розташована при стіні або окремо. Малюнки її елементів не потрібно робити складними, тому що вони закриваються стеблами та листям рослин. Переносний або стаціонарний трельяж може бути зручним куточком затишного відпочинку, де можна позагоряти або, навпаки, ховатись від сонця, на невеличких садових ділянках, які з усіх боків оточені сусідами. Трельяж може огородити господарчі споруди, ефектно акцентувати вхід до дитячого майданчика або просто прикрасити будь-яку частину саду.

Кашпо — квітник, що розташований у невеликій ємності. Це може бути чаша чи ваза з ґрунтом, куди висаджують квітучі рослини. Такі квітники можна виконати з бетону з рівною поверхнею або з рельєфним малюнком; з однорідної бетонної маси або з мозаїчними краплинами мармурової чи гранітної крихти, морської гальки, керамічної плитки. Кашпо встановлюють на доріжках, серед зелені, щоб сконцентрувати увагу на оригінальній рослині. Вони надають кольорового акценту сходам чи підпірним стінкам.

Підпірні стінки захищають територію при великих перепадах висот від

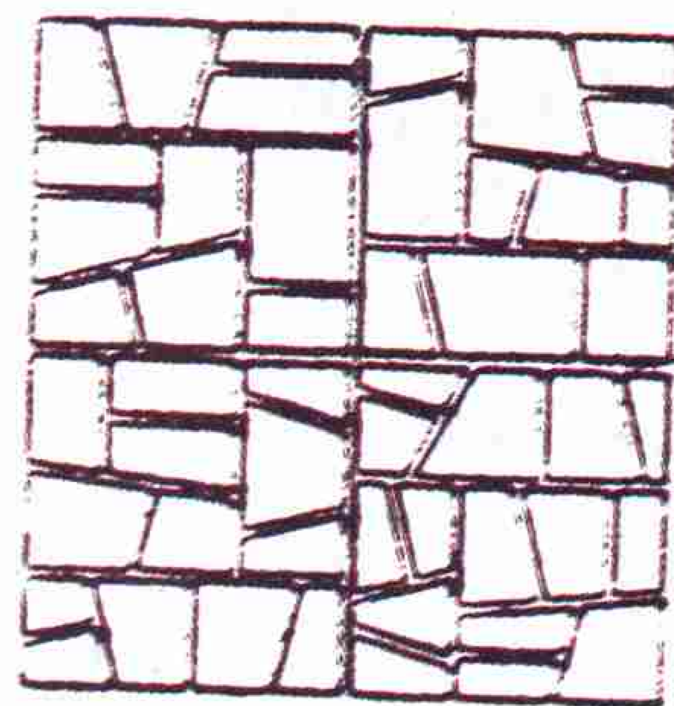

Рис. 4. *Покриття з брекчії. Плитки неправильної форми укладені у квадрати.*

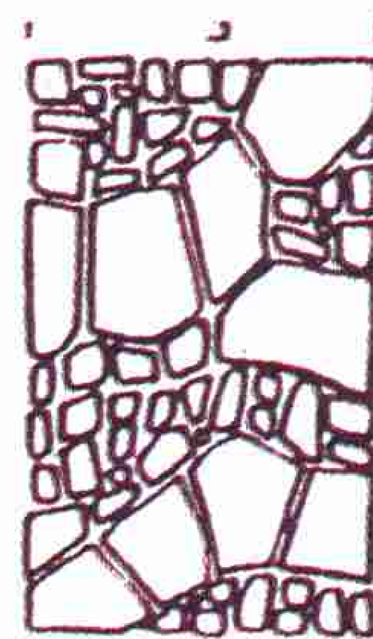

Рис. 5 *Покриття з брекчії різного розміру. Малі камінці укладаються хаотично між смугами, що викладаються великими плитками.*

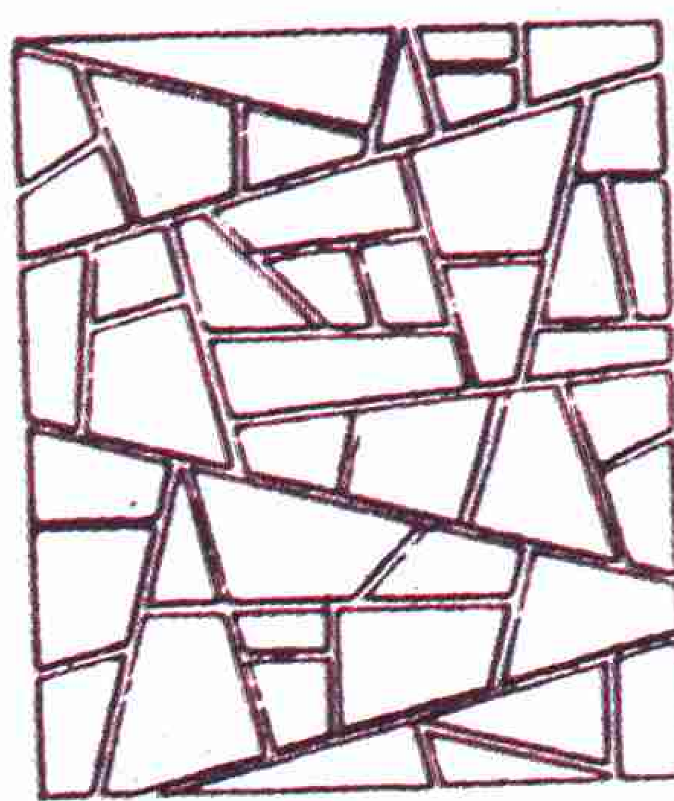

Рис. 6. *Покриття типу "мозаїка". Плитки брекчії розташовані в ділянках, що розділені між собою прямими лініями.*

Мал. 1. Три варіанти вирішення благоустрою невеличкого майданчика для відпочинку.

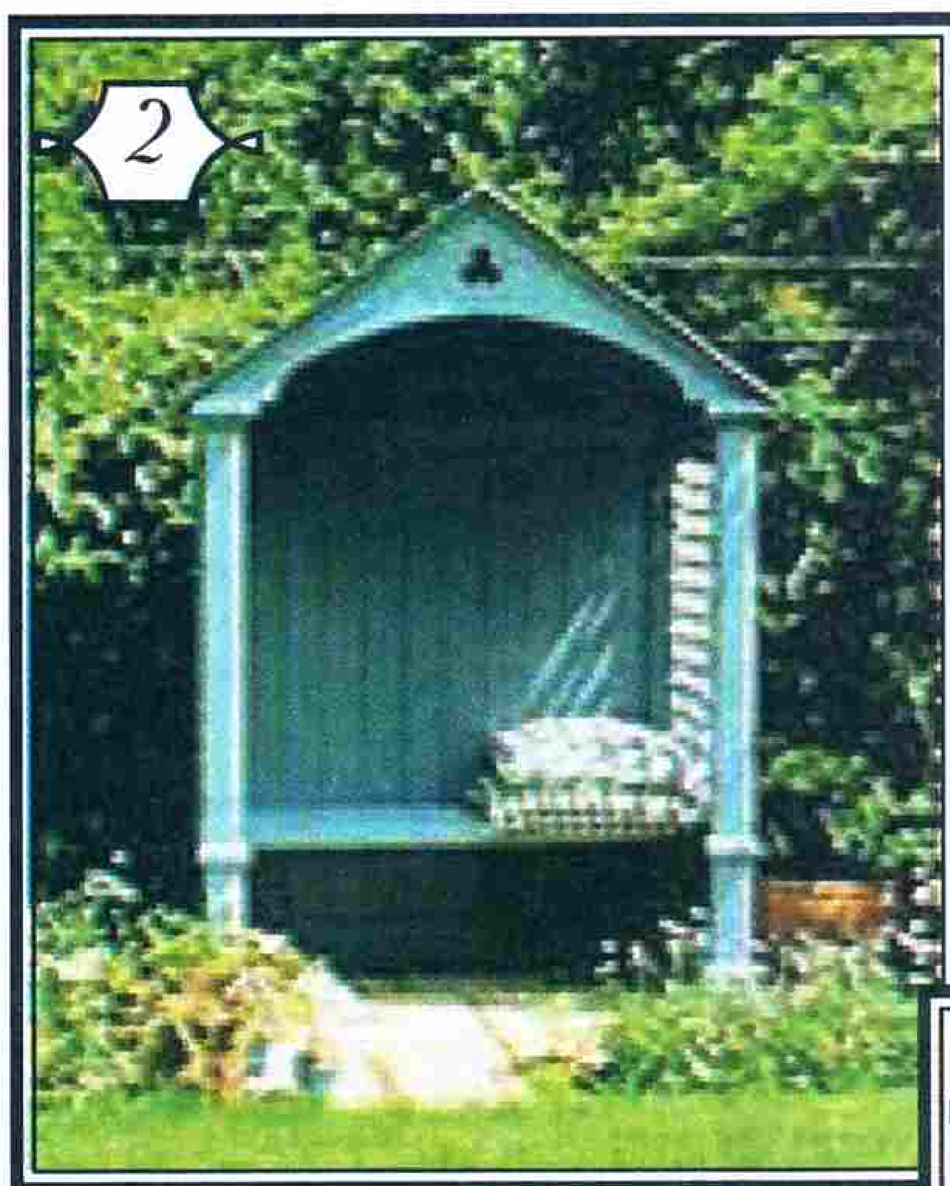

Мал. 4 – пологі сходинки в поєднанні з підпірною стінкою. В композиції поєднано два матеріали: червона цегла і бетонні плити на приступах.

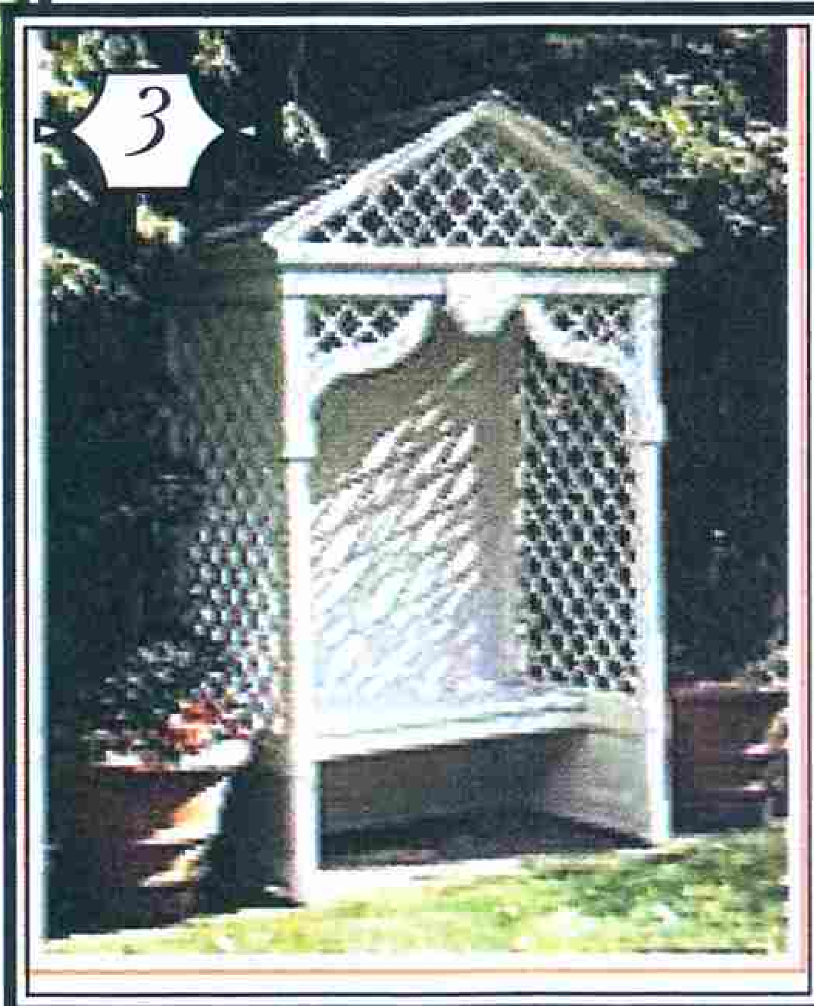

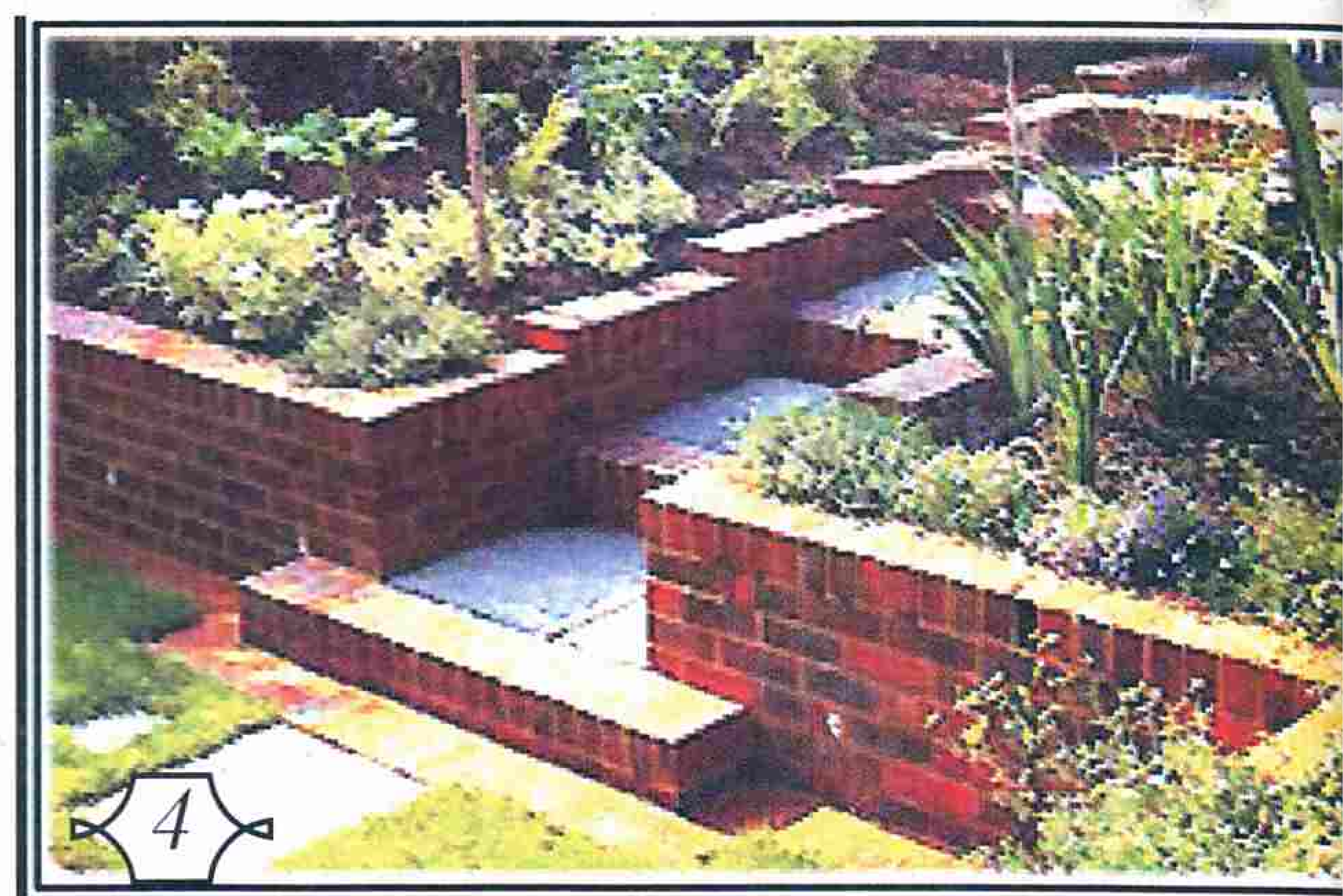

Мал. 2,3. Невеличкі альтанки на двох, які можна перенести в будь-яку частину саду і зорієнтувати так чи інакше відносно сонячних променів.

Мал.5. Альпійська гірка кутової композиції. На фоні світлого каміння чітко відокремлюються групи рослин насиченого кольору.

Мал.6. Трельяж, який водночас є і альтанкою з покриттям у вигляді перголи. Споруда, що може прикрасити вашу ділянку, акцентувати вхід, відокремити якусь зону чи прикрити господарчий блок.

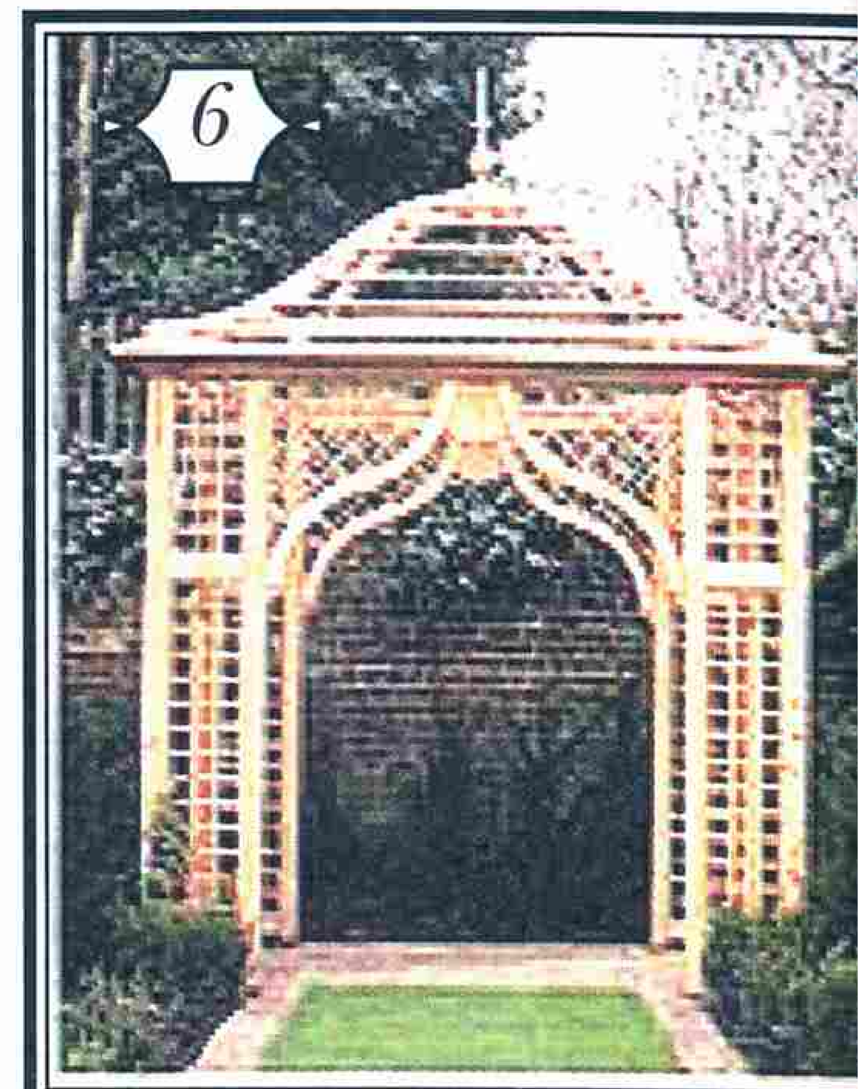

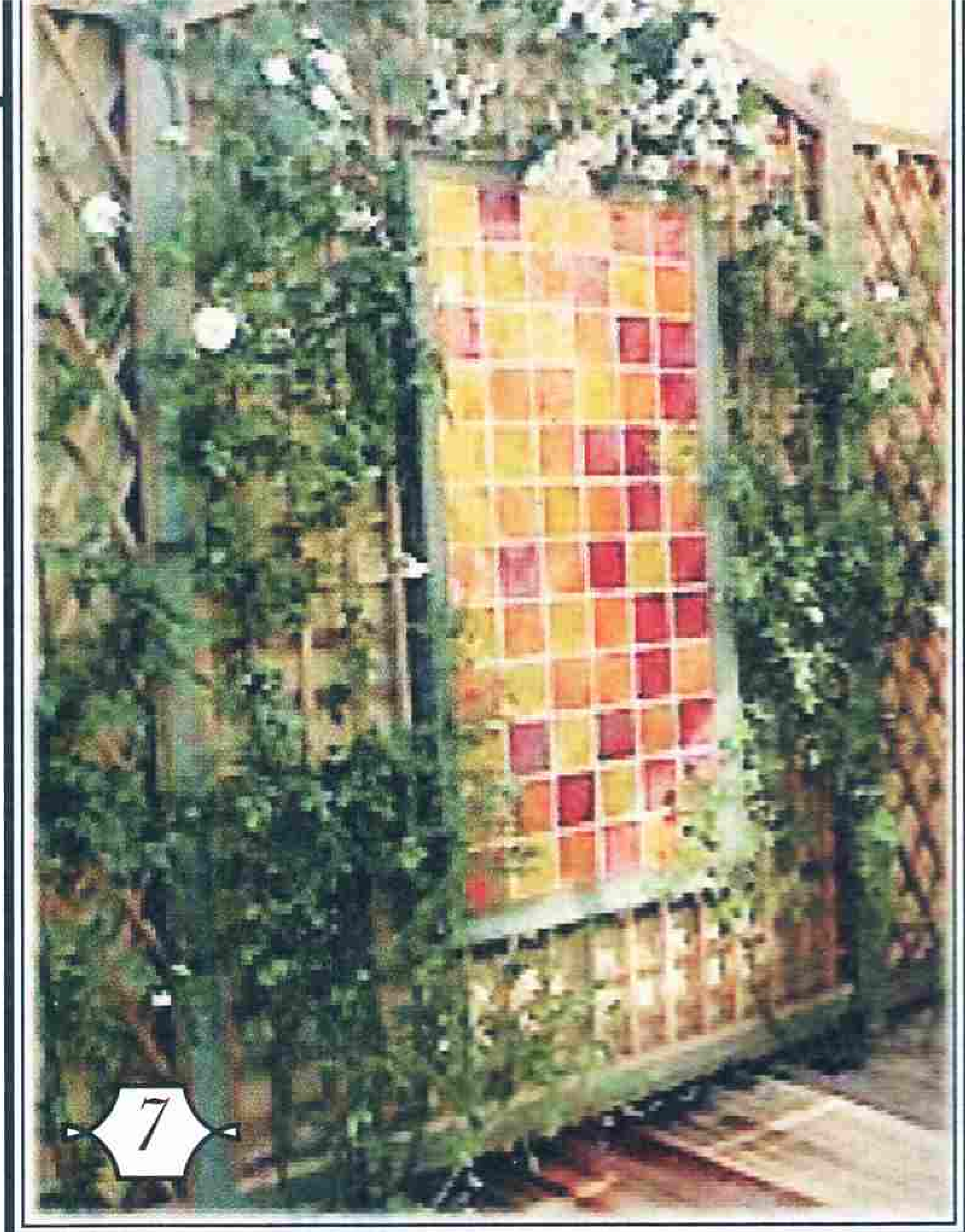

Мал.7. Трельяж — стінка з кольоровою вставкою у вигляді вітражу.

Мал.8. Майданчик для відпочинку, що має досить простору стаціонарну альтанку і квітник-кашпо простої прямокутної форми, який фіксує кут і є перехідним елементом між бетонними плитами і газоном. Майданчик доповнено металевими гратами та світильниками.

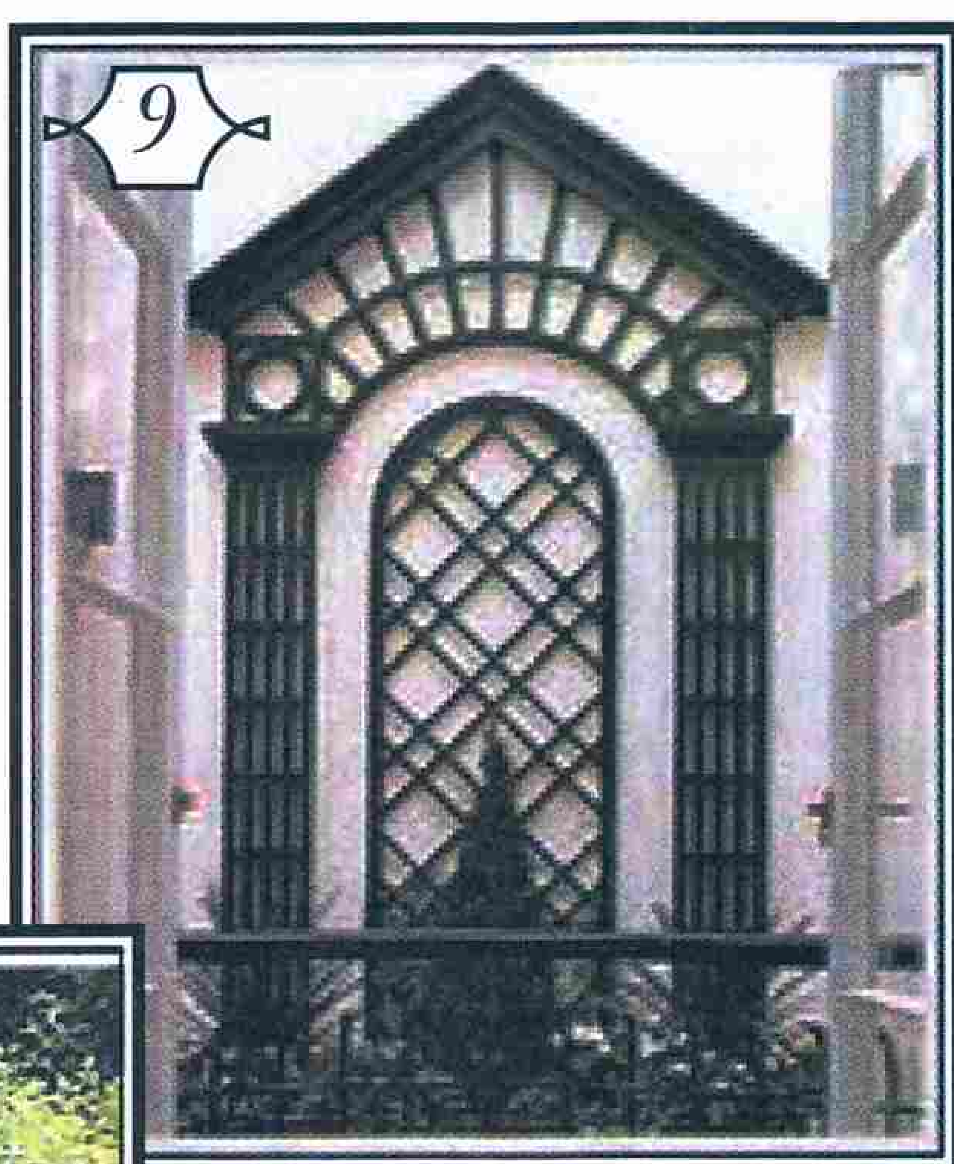

Мал.9. Трельяж пристінний, який можна розташувати і окремо. Має досить складний малюнок, тому не слід поряд з ним висаджувати рослини з густим листям.

Мал.10. Невеличка декоративна стінка, що складена з природного бутового каменю, прикрашена цегляними квітниками. Такою стінкою доцільно відокремити будь-яку зону саду, наприклад, дитячий майданчик.

сповзання ґрунту, тому вони здійснюються як інженерні споруди. При малих перепадах висот земля підпирається бортовим або природним камінням з різноманітними формами обробки та кладки.

С.Б.Зиміна,
канд. архітектури
тел. 296-14-17

Мал.11. Фрагмент ділянки з підпірними стінками, які виконано з природного каменю та цегли. Малюнок підпірної стінки з каменю створено поєднанням рядів з каміння невеликої товщини з рядами каміння значного розміру.

Шановні читачі! З 2001 року редакція журналу «Виноград. Вино» започаткувала нову рубрику "Запитуйте-відповідаємо", де консультації аматорам, які вирощують виноград на присадибних ділянках, надають спеціалісти. Кількість листів, що надходять на адресу редакції "Виноград. Вино", значно збільшилася. Це засвідчує високу зацікавленість їх авторів у такому взаємовигідному спілкуванні. Щиро вдячні усім дописувачам за увагу до нашого видання. На запитання читачів відповідає кандидат сільськогосподарських наук Микола Якович Борисовський, який є нашим постійним автором.

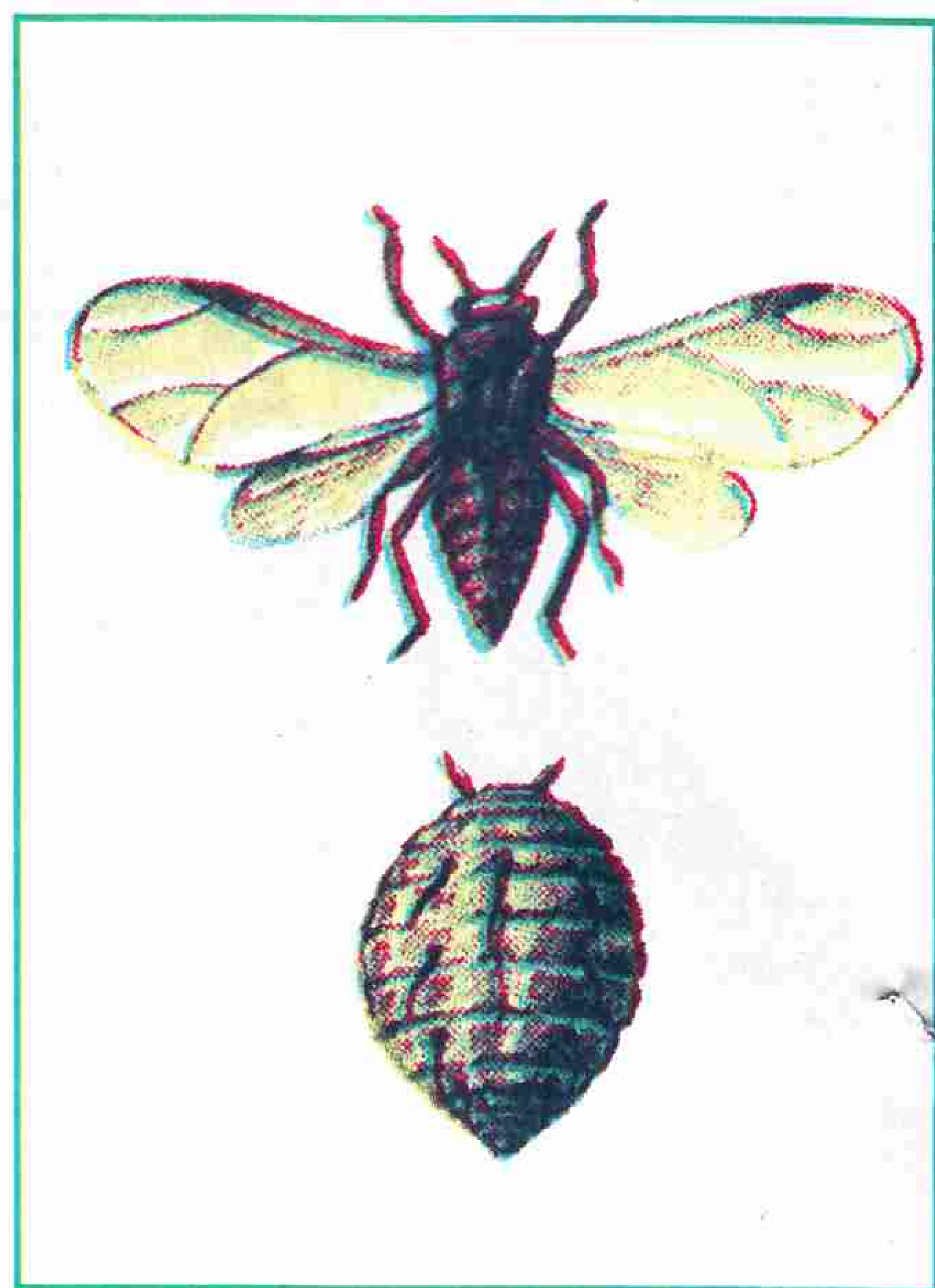

"Один кущ на моєму винограднику захворів. Зовні він мав ослаблений вигляд. А коли я відкопала корені, то побачила на них вузлики та здуття. Самі корені у цих місцях набули жовтуватого та коричнюватого кольору. Сусід-виноградар сказав, що це коренева форма філоксери.

Будь ласка, розкажіть детальніше про цього шкідника. Як його позбутися і які запобіжні заходи можна застосовувати на виноградних рослинах. Чи є сорти, що менше уражуються філоксерою?"

Г.Красненко,
Херсонська обл.

Філоксера — найнебезпечніший шкідник виноградної рослини — була завезена в Європу з Північної Америки у другій половині XIX сторіччя. Разом із садивним матеріалом вона надзвичайно швидко поширилась у багатьох країнах світу. З 1880 р. філоксеру було виявлено і в Криму. Перше її вогнище вдалося ліквідувати лише через 25 років. До 1970—1980 рр. у Криму, Херсонській, Запорізькій, Дніпропетровській, Донецькій, Луганській областях вирощували здебільшого кореневласні саджанці європейських сортів. Нині небезпечний шкідник значно поширений і в цих районах, тому фахівці радять висаджувати щеплені саджанці європейських сортів на американських підщепах, коренева система яких досить стійка проти філоксери.

Філоксера — це маленька попелиця, яку добре розгледіти можна лише через збільшувальне скло. Існують коренева й листкова (галова) форми філоксери. Особини кореневої мають лимонно-жовте забарвлення, два вусики та довгий хоботок.

Найбільш чутливі до кореневої форми філоксери, як зазначалося вище, європейські сорти, на коренях та підземних штамбах яких вона живе. Повний цикл розвитку шкідника (коренева і листкова форми) можна спостерігати також на таких підщепних сортах, як Рипарія х Рупестріс 101—14; Рипарія х Рупестріс 3309; Кобера 5ББ та ін. Щоб виявити шкідника, потрібно розкопати кущ і уважно оглянути його корені.

Зимують личинки кореневої філоксери глибоко в землі. Навесні самка відкладає до 120 яєць, через 8—10 днів з них з'являються личинки. За період вегетації винограду відроджується до 8 поколінь. Живлячись, вони проколюють своїм хоботком тканини коренів, штамбів, руйнуючи таким чином багато клітин рослини. У цих місцях з'являються здуття, в ранки проникають спори грибів і бактерії, через що відбувається загнивання, а затим відмирання коренів. Кущі європейських сортів винограду гинуть через 3—5 років після зараження.

Восени личинки першого і другого років ідуть на зимівлю, а в другій половині літа, окрім кореневої, з'являється й крилата форма філоксери. Її особини відкладають великі й малі яйця — відповідно майбутні самки і самці. Після їхнього парування самка відкладає яйця, які зимують під корою багаторічної деревини. Навесні з них народжуються личинки листкової філоксери, які живляться молодими листками. В місцях їхніх укусів з нижніх боків листків утворюються нарости у вигляді бородавок (гали), куди самки відкладають до 400 яєць. В літній період буває до 6—7 поколінь і серед них з'являються особини кореневої форми, які переходять жити на корені винограду, і так цикл повторюється. На європейських сортах (Шасла, Сенсо, Чауш, Перлина Саба, Королева виноградників, Рислінг, Аліготе, Каберне та ін.) кореневласних насаджень розвивається, як правило, коренева філоксера.

На відміну від європейських сортів винограду корені американських підщеп у місцях укусів кореневої форми філоксери швидко утворюють коркову тканину і ранки звичайно заживають без загнивання тканин, тому щеплені кущі винограду за високої агротехніки можуть рости і плодоносити понад 50 років.

Якщо ви помітили на своїй ділянці вогнища філоксери, радимо повністю викорчувати і спалити такі кущі винограду. А найефективнішим засобом боротьби зі шкідником є використання прищеплених саджанців або сортів, стійких проти філоксери, які вирощують як кореневласні. До останніх належать Лідія, Ізабелла, а також нові сорти Молдова, Суручанський білий, Оригінал, Антей, Первенець Магарача, Біанка тощо. Проте слід зазначити, що щеплені саджанці винограду довговічніші і дають більший урожай, ніж кореневласні.

Хімічні речовини можуть бути шкідливими, якщо неправильно ними користуватися. Порадьте, як потрібно готувати робочу рідину і користуватися пестицидами, щоб уникнути отруєння людей та домашніх тварин.

Д.Ковальчук,
м. Свалява

Усі пестициди, які застосовують у виноградарстві для боротьби з шкідниками і хворобами, є отрутами, тому працювати з ними слід дуже обережно. Потрібно суворо дотримуватися інструкції приготування робочих розчинів та їх застосування.

На індивідуальних ділянках працювати з пестицидами необхідно тільки в гумових рукавичках. Під час роботи не можна торкатися відкритих ділянок тіла, вживати їжу, пити воду, а на ніс і рот радимо одягнути респіратор або марлеву пов'язку у 2—3 шари.

Посуд, у якому готували розчини, не можна використовувати з якоюсь іншою метою, а тим паче для годівлі тварин чи птиці, оскільки пестициди шкідливі для них. Зберігати хімікати потрібно у сухих темних приміщеннях, не призначених для житла чи утримання свійських тварин.

Після роботи з пестицидами слід старанно помитися з милом.

Торік зібрали великий урожай винограду. Самі їли досхочу і пригощали знайомих. Значну частину врожаю реалізували й приготували багато літрів вина. Вирішили також порадувати сонячними ягодами родичів, що живуть в іншій області. Надіслали їм посилку поштою. Але, на жаль, вони отримали виноград не в найкращому стані. Отож, розкажіть, будь ласка, які мають бути ящики для упаковки ягід і як правильно укладати туди грона, щоб не зіпсувалися в дорозі.

С.Стеф'юк,
Кирилівка
Запорізької обл.

Існують сорти винограду, урожай яких може зберігатися тривалий час і добре витримує транспортування. Це — Молдова, Сенсо, Іспанський чорний, Оригінал, Мускат гамбурзький, Лідія, Ізабелла, середньоазіатські сорти тощо. Краще зберігаються і транспортуються грона середньопізніх і пізніх сортів. Ягоди таких сортів мають міцну шкірочку, вкриті восковим нальотом, що запобігає їхньому засиханню та гниттю, і добре прикріплені до гребеня. Це — біологічні особливості ягід, які слід враховувати під час вибору сорту для транспортування. Окрім того, варто цілеспрямовано вирощувати виноград для пересилання. Так, кущі столових сортів не слід перевантажувати урожаєм, під час обрізування на плодових пагонах залишати по 3—4 вічка, а на сучках заміщення — не більше 2. На кущах має бути 4—6 плодових ланок. Надлишкове підживлення рослин азотом не бажане.

Коли зелені пагони досягнуть довжини 10—15 см, слід видалити слаборозвинуті й безплідні на стрілках плодоношення. Для прискорення достигання ягід застосовують кільцювання пагонів нижче грона, перед цвітінням — прищипування зелених пагонів з наступним їх пасинкуванням, у серпні — чеканку пагонів і видалення нижніх листків, які притіняють грона.

Перед упаковуванням грона ретельно оглядають, відбирають цілком здорові. Якщо все ж таки у них є хворі чи засохлі ягоди, їх обов'язково видаляють ножицями. Для пересилання поштою потрібно збирати грона з трохи недостиглими ягодами. Під час зрізування їх дуже акуратно підтримують за ніжки гребенів, не торкаючись руками, щоб не стерти восковий наліт. Від цього значною мірою залежатиме лежкість ягід.

Найкраща тара для транспортування — чисті дерев'яні ящики, в яких роблять отвори. Зсередини їх вистеляють цупким папером та виноградним листям. Грона укладають не дуже щільно, щоб вони не стискували одне одного, гребенями всередину. Простір між ними заповнюють відрізками грон. Зверху ягоди також накривають цупким папером і акуратно забивають ящики.

Біодинамічний

Вересень

Чт	30.08	♒	14.47
Пт	31.08		
Сб	1		
Нд	2	♓	3.32
Пн	3	○	0.44
Вт	4	♈	15.58
Ср	5		
Чт	6		
Пт	7	♉	3.18
Сб	8		
Нд	9	♊	12.41
Пн	10	☾	22.00
Вт	11	♋	19.09
Ср	12		
Чт	13	Лв	22.16
Пт	14		
Сб	15	Дв	22.39
Нд	16		
Пн	17	●	13.27
Вт	18	♎	22.00
Ср	19	♏	22.27
Чт	20		
Пт	21		
Сб	22	♐	2.02
Нд	23		
Пн	24	♑	9.48
		☽	12.30
Вт	25		
Ср	26	♒	21.05
Чт	27		
Пт	28		
Сб	29	♓	9.50
Нд	30		

Риби 2 (3.32) — 4 (15.58)
○ Повний Місяць — 3 (0.44)

Поливають і підживлюють овочі та квіти, збирають під плодовими деревами вражену хворобами й шкідниками падалицю. Уражені хворобами плоди треба винести із саду і знищити, закопати.

Поступово збирають кольрабі, яку вирощують, як поживну культуру. Збирають цвітну капусту середньоранніх сортів.

Проріджують редиску, яку висіяли в серпні, рівномірно поливають її.

У вересні достигають плоди багатьох сортів яблук. Їх обережно знімають і укладають в ящики, завдяки чому вони добре зберігатимуться і будуть за 10—15 днів готові до споживання.

Продовжують збирати помідори, перець, баклажани.

Овен 4 (15.58) — 7 (3.18)

Під цим знаком Зодіаку висаджують любисток, м'яту перцеву, ромашки, попередньо розділивши кущі.

Заготовляють насіння квітів і овочів.

Квасоля готова до збирання, якщо стручки починають розтріскуватися. Консервують овочі, збирають великі коренеплоди моркви і буряків. Достигла цибуля—порей, яку висіяли на початку квітня.

У загущених садах виростає багато порослі, з'являються всохлі і вражені хворобами гілки. Їх можна і необхідно вирізати, винести з саду, спалити в грубках чи печах у будь-яку пору року.

Підготовлену в серпні розсаду салату качанного висаджують на постійне місце в парник, а на півдні — у відкритий грунт. Висівають шпинат для перезимівлі в грунті. У рослин, висіяних у цей термін, до початку зими повинні утворитися 3—4 листки. Навесні ріст шпинату відновиться і в квітні вже матимете перший врожай.

Збирають лісові горіхи. До речі, вони готові до споживання, коли вільно випадають з покривної оболонки. При кімнатній температурі висушені горішки добре зберігаються в мішках за відкритого доступу повітря.

Телець 7 (3.18) — 9 (12.41)

У вересні збирають виноград. Грона зрізують поступово, у міру достигання подають до столу. Для переробки виноград залишають якомога довше, щоб у ньому накопичилося більше цукру. Збирають у ясну погоду. Для зберігання винограду свіжим сухі грона слід занести до приміщення з температурою 5—6 градусів. Добре зберігаються в неопалюваному підвалі. Закінчують збирати огірки.

Близнюки 9 (12.41) — 11 (19.09)
☾ Третя чверть Місяця — 10 (22.00)

Проріджують крону абрикосів, щоб забезпечити в ній достатнє освітлення. У першій половині вересня приступають до прищипування, тобто видалення верхівок брюссельської капусти. Проводять його, коли головки вже сформовані. Після прищипування вони розвиваються швидше і рівномірно.

Збирають дині.

Як відомо, плодові дерева висаджують не тільки навесні, але й восени, особливо в степовій зоні України, де порівняно довго стоїть тепла погода. Добрі результати матимете, якщо висадите деревця не пізніше як за місяць до замерзання грунту. Якщо із садінням запізнюються, то рослина не встигає до настання морозів утворити нові корені, що призводить до її загибелі.

Відомо, що ями для садіння плодових дерев слід копати не менше, ніж за місяць до садіння. Отже, розпочніть цю роботу вже зараз.

Рак 11 (19.09) — 13 (22.16)

Завершують збирання кавунів. Їх зрізують гострим ножем, залишаючи 2—3-сантиметрову плодоніжку. Встановити термін повного достигання досить трудно, оскільки ріст плодів припиняється до настання повної фізіологічної стиглості. Єдиними ознаками товарної стиглості є: тріск під час стискування руками, глухий звук під час простукування плодів і підсихання плодоніжки разом з вусиками. Кавуни у прохолодному, сухому і провітрюваному приміщенні можна зберігати до 3 місяців.

Готуючись до створення свого саду, вивчіть грунтові умови і рельєф ділянки. На Поліссі головним чином дерново-підзолисті, легкого механічного складу піщані, глинисто-піщані й супіщані. Чимало сірих та світло-сірих грунтів. На них добре ростуть плодові породи дерев.

Лев 13 (22.16) — 15 (22.39)

Продовжують збирати листкову селеру. Якщо її відбілювали способом підгортання, відгрібають землю і викопують

рослини. У них відрізують листя і нижню частину кореня так, щоб черешки трималися разом. Їх відбілюють не тільки підгортанням, але й іншим способом. Для цього листки зв'язують у пучок, обмотують черешки щільним папером, а потім обв'язують шпагатом. Однак, у зв'язку з тим, що біологічна цінність невідбілених черешків листків значно вища, їх і рекомендується використовувати в страви.

У Лісостепу вилуговані та опідзолені грунти є кращими для основних плодових дерев. Сади на карбонатних грунтах часто хворіють. Темно-сірі, сірі та світло-сірі лісові грунти дуже сприятливі для вирощування плодових і ягідних насаджень.

Діва 15 (22.39) — 17 (22.00)

● Новий Місяць — 17 (13.27)

Вересень — крайній термін для пересаджування дворічних квітів, коли вони ще можуть встигнути вкорінитися до настання морозів. Якщо у вас є необхідність подбати про квітник, то зробіть це 16 числа, адже 17 вже народжується Новий Місяць, коли не рекомендується сіяти і садити.

Ретельно відібрані здорові цибулини тюльпанів, нарцисів, крокусів, гіацинтів, лілій висаджують у грунт. Не забувайте, що глибина загортання цибулин залежить від їхньої величини. Як правило, вона втричі більша від діаметра цибулини. Відстань між рослинами також залежить від величини цибулини: великі висаджують на відстані 20—25 см одна від одної, менші — густіше.

Гіацинти, крокуси, нарциси, лілії висаджують на грядках густіше, але також залежно від величини цибулин.

Терези 17 (22.00) — 19 (22.27)

Друга половина вересня характеризується активним забарвленням дерев у жовто—багряний колір. Колись виникла навіть приказка, що в день Неопалимої Купини (17.09) "Сіно в коп'яках, хліб у скиртах — чоловічим рукам відпочинок".

Якщо в день Захара й Лізавети (18.09) пожовкло листя на горобині — чекай ранньої осені і ранньої холодної зими. А тому слід спішити викопати й просушити та закласти картоплю на зберігання.

У Степу найбільш поширені звичайні та південні чорноземи і темно-каштанові слабосолонцюваті грунти. За задовільного забезпечення вологою на цих грунтах щороку одержують високі врожаї плодів.

У східній частині степової зони поширені чорноземні грунти з домішками піску й гравію. Для плодових дерев ці грунти, як правило, непридатні.

Скорпіон 19 (22.27) — 22 (2.02)

До Михайла (19.09) день скоротився на 5 годин. Це рубіж перших похолодань, заморозків. Опадає листя з дерев у саду.

Заготовляють насіння овочевих культур, обмолочуючи насіння вики, очищують і просушують. Потім його пакують. Не забудьте лише на пакетах надписати, якого сорту, якого року це насіння.

Еродовані грунти, особливо в степовій зоні, використовуються під сади і ягідники після внесення високих норм гною (до 8—10 кг/м^2).

Стрілець 22 (2.02) — 24 (9.48)

Викопують корені хрону, петрушки, кульбаби та інших лікарських рослин. Збирають суцвіття нагідок, листя кропиви, зелень грициків, просушують і закладають у пакетики з написами виду рослини. Зберігають у сухому й провітрюваному місці, щоб приготовлене зілля не зіпсувалося.

У передгірних районах Карпат кращі для садів і ягідників буроземно-підзолисті, дерново-буроземні та бурі лісові грунти. Тут під сади можна використовувати землі схилів крутизною до 20—25°.

Козеріг 24 (9.48) — 26 (21.05)

☽ Перша чверть Місяця — 24 (12.30)

Здійснюють озимі посіви зеленних культур і шпинату, трави огіркової, катрану. Вкривають багаторічники на зиму перегноєм, компостом, торфом шаром 4—7 см, злегка підгортаючи.

Частково або й зовсім непридатні для саду замкнуті котловани, куди стікає і довго затримується там холодне повітря. Навесні в них нерідко пошкоджуються квітки та молода зав'язь плодів, а в суворі зими можуть загинути плодові дерева.

Водолій 26 (21.05) — 29 (9.50)

Наприкінці вересня можна заготовити з висушеної моркви, петрушки, селери й пастернаку суміш, яка зручна для використання взимку. З висушеного листя селери, петрушки, кропу можна приготувати також суміш, яку використовують як приправу до м'ясних і рибних страв з картоплею і макаронами, кашами.

Під сади без попереднього окультурення непридатні важкі глинисті грунти і дуже легкі за механічним складом сипучі піски.

Щоб поліпшити глинисті грунти, необхідно до їхнього верхнього шару, яким заправляють садивні ями, додати, добре перемішавши, 20—25 % піску. Фізичні властивості легких і піщаних грунтів поліпшують, додаючи до них важку глинисту фракцію. Добрий ефект дає додавання річкового мулу.

Риби 29 (9.50) — 1.10 (1.22)

У брюссельської капусти видаляють всі пожовклі листки у нижній частині стебла для поліпшення повітряного режиму.

Наприкінці вересня закінчують збирати у плівковій теплиці огірки, у тому числі сортів Зозуля і Кристал, які добре консервуються.

Частину звільнених парників можна зайняти під редиску, регулярно поливаючи її — відро води під раму через одну—дві доби.

Торфово-болотні грунти ділянки краще використовувати під ягідні культури, заправляючи садові ямки чи канавки завезеним родючим грунтом.

У ліжко – по сходах

З двох ліжок для немовлят

Усім знайомі збірні дерев'яні ліжка з решіткою – вони вірою і правдою служать малятам років до трьох. І навіть якщо у кімнаті їх стоїть два, вони не займають багато місця. Проблема постає, коли малята починають підростати... А чи не можна зробити так, щоб ці ліжка послужили ще – адже у них такі міцні спинки і бокові сторони?

Виявляється, є варіант, який дозволяє, використовуючи старі ліжка, обладнати спальні місця для дітей так, щоб не треба було додаткової площі.

Основу зображених на рисунках двоповерхових конструкцій склали спинки, що не зазнали ніяких змін, хіба що з них були зняті колеса з осями. Бокові поки що відкладемо – вони також знадобляться, але вже для сходів до двоповерхового ліжка. Поки ж з дошок або листа ДСП зробимо нові боковини. Для цього нам потрібно чотири панелі розміром 15х150х1580 мм, кожна з яких з'єднає дві спинки кріпленням шурупами або меблевими болтами. Зсередини боковини, по нижньому краю, також на шурупах і клею кріпляться бруски 15х30х1500 мм – опора для підматрацної рами. Остання складається окремо і може бути знімною або ж утворюється рейками перерізом 20х40 мм з кроком, що дорівнює їх ширині або трохи більшим. У будь-якому випадку зверху ще непогано укласти лист оргаліту, щоб "ребра" решітки не дуже відчувались через матрац (до речі, для дітей не рекомендується використовувати поролонові матраци – краще ватні).

Одержані два однакові ліжка з'єднуються у двоповерхову конструкцію. Попередньо до верхньої (а якщо обидва малюки поводять себе уві сні неспокійно – то і до нижньої) додається з лицьового боку ще одна панель розміром 15х100х1580 мм – огородження. Вона кріпиться на шурупах.

Щоб зістикувати спинки верхнього і нижнього ліжок, підготуємо з'єднувальні вузли. Для цього кути нижнього ліжка підпилюєм сходинкою, а ніжки верхнього – виступом: одержимо своєрідний замок, що запобігатиме бічному зсуванню зіставлених спинок. Щоб не допустити поздовжніх зміщень, на місця стику паралельно площинам спинок накладаємо зсере-

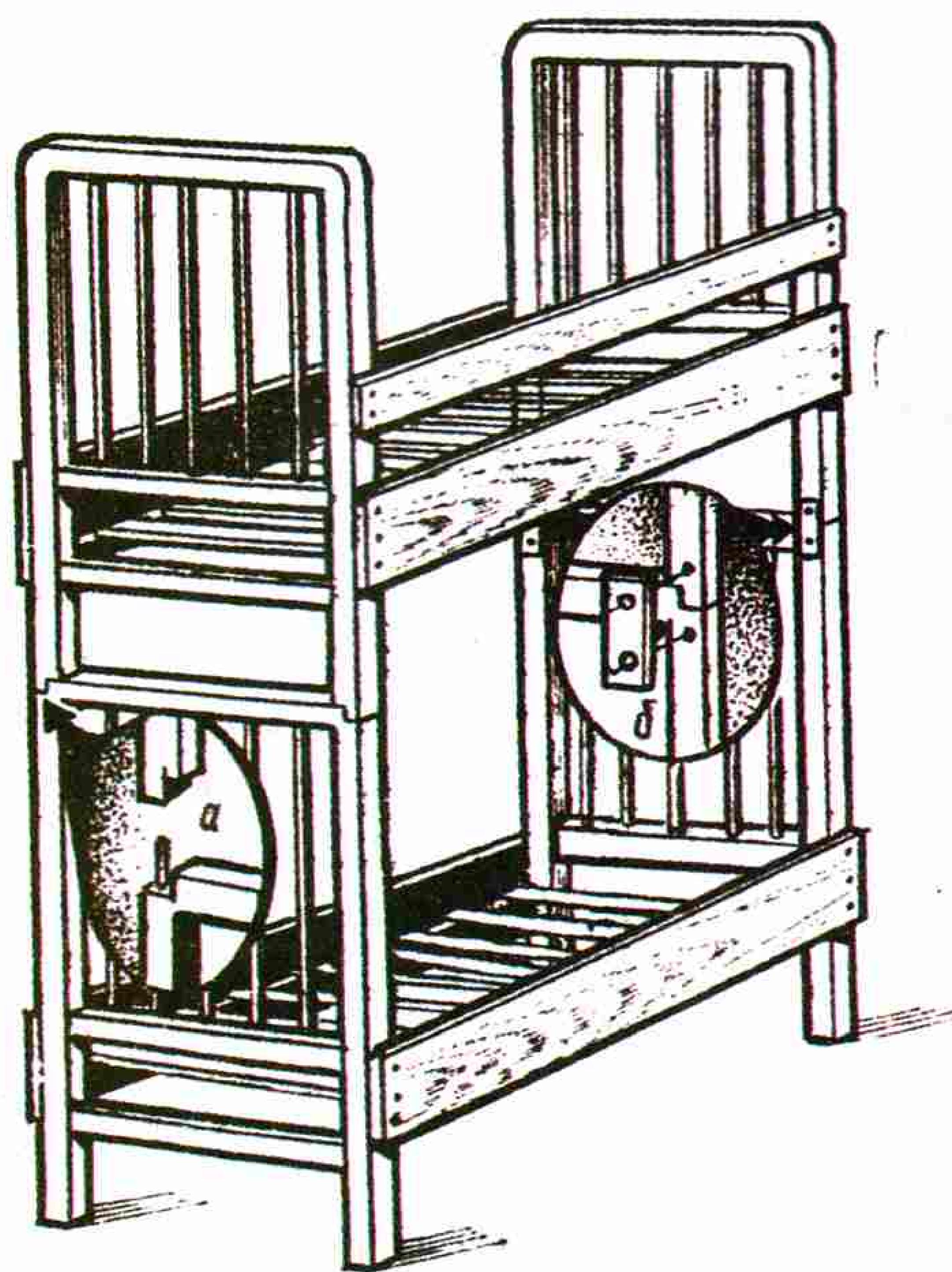

Рис.1. Двоповерхове ліжко, складене з двох окремих (а і б – варіанти замка-стику).

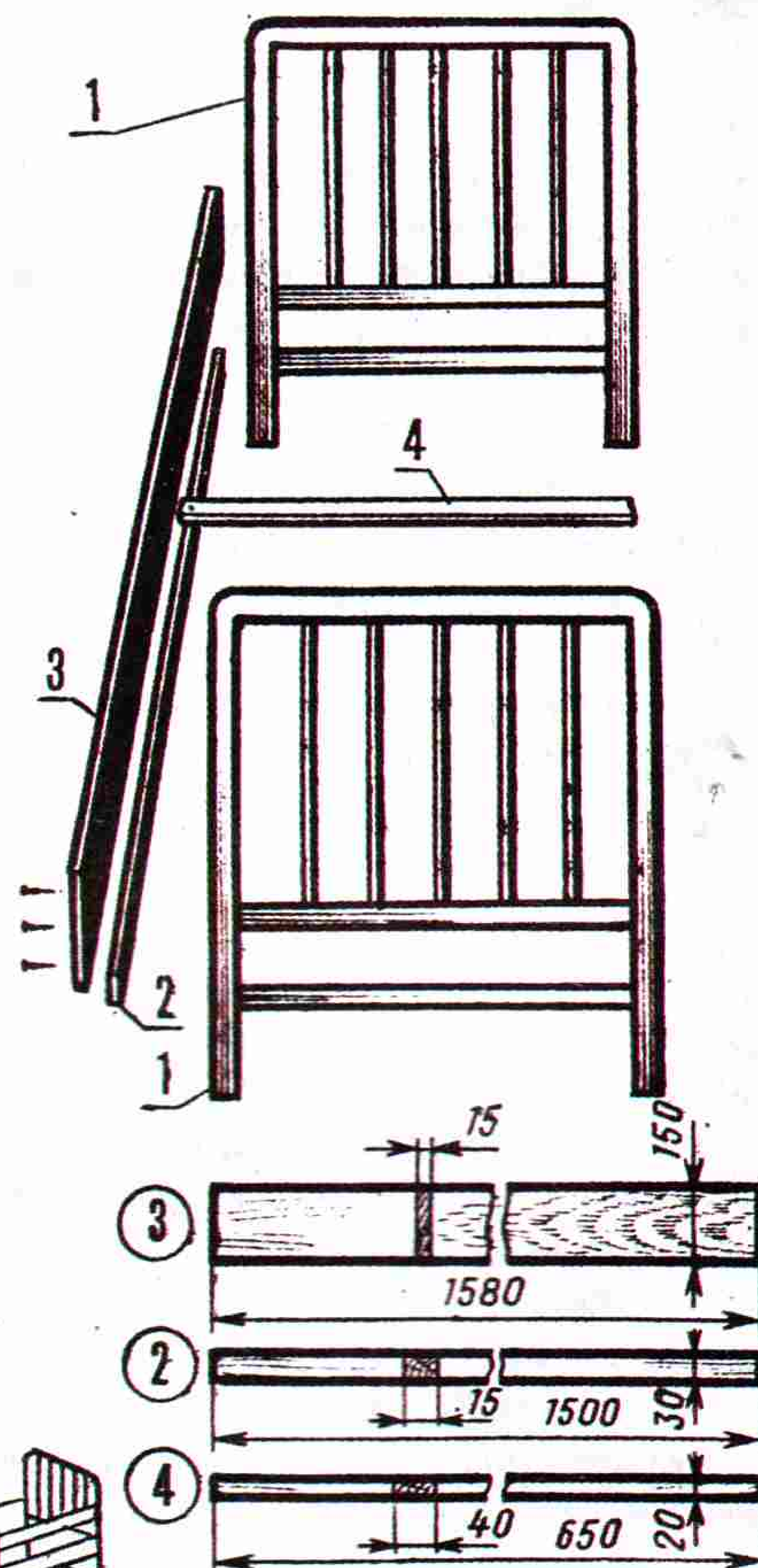

Рис.2. Складання ліжка: 1 – спинки від дитячого ліжка; 2 – брус підматрацної рами; 3 – бокова панель; 4 – поперечна планка підматрацної рами.

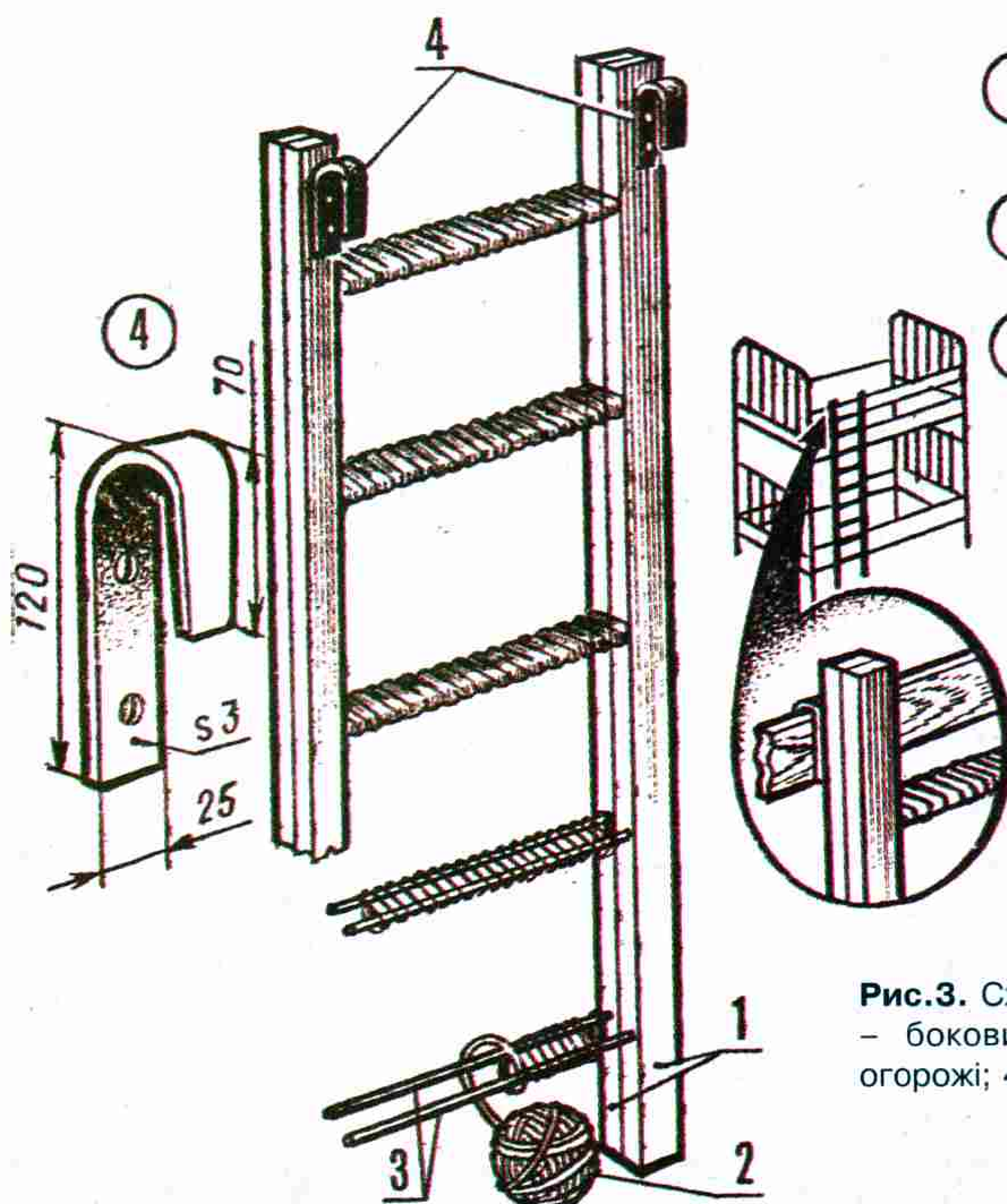

Рис.3. Сходи з боковин дитячого ліжка: 1 – боковини, 2 – мотузка; 3 – прути огорожі; 4 – гачки.

дини металеві пластини і кріпимо шурупами до однієї або до обох спинок. Можливий і інший варіант: у місцях стику свердляться зустрічні отвори d = 8 мм і в один з них закладається з'єднувальний палець із металевого стержня такого ж діаметра.

Отже, конструкція складена. Прийшов час згадати про відкладені боковини. Складемо їх разом і скріпимо шурупами. Потім візьмемо мотузку для білизни (краще – синтетичну) і переплетемо попарно прути огорожі – утворяться своєрідні сходинки. Залишилось до верхніх кінців цих сходів прикріпити гачки із загнутих металевих штабок – і можна чіпляти трап до панелі верхнього ліжка.

Ліжко з листового матеріалу

Для виготовлення цього двоповерхового ліжка придатна фанера товщиною не менше 10 мм або ДСП, хоч останню важче обробляти.

Натуральне дерево використовується для стояків і сходів: брусок перерізом 20x40 мм і дошка 20x150x1000 мм.

Заготовивши стояки, візьмемось за панелі. Спочатку зробимо торцеві: вони парні і однакові для обох поверхів. Кожна пара складається із вузької верхньої панелі і широкої нижньої. Довжина усіх панелей однакова – 800 мм, а ширина верхньої вдвічі менша нижньої, розміром 400 мм. На цьому відношенні і побудована естетика пропорцій конструкції: ширина верхніх торцевих панелей дорівнює ширині бокових. А неоднаковість їх взаємного з'єднання у верхнього і нижнього ліжок додає двоповерховій композиції оригінальності і навіть витонченості. У нижнього ліжка бокова (передня) панель нижнім краєм орієнтована по рівню на нижній край широкої торцевої панелі. Задня ж своєю верхньою кромкою вирівняна з її верхнім краєм, вузькі торцеві — вище бокових.

У верхнього ліжка, навпаки, усе зміщено вгору: вирівняні верхні кромки лицьової задньої і обох торцевих вузьких панелей. Другу вирівняну лінію становлять верхні кромки додаткової лицьової (власне матрацної) і двох торцевих широких панелей. За рахунок цієї гри рівнів досягається цікавий ефект: з торця конструкції приховується розбіжність у висоті обох рівнів, а з лиця, навпаки, виграється додаткова висота для малюка, який користується нижнім ліжком.

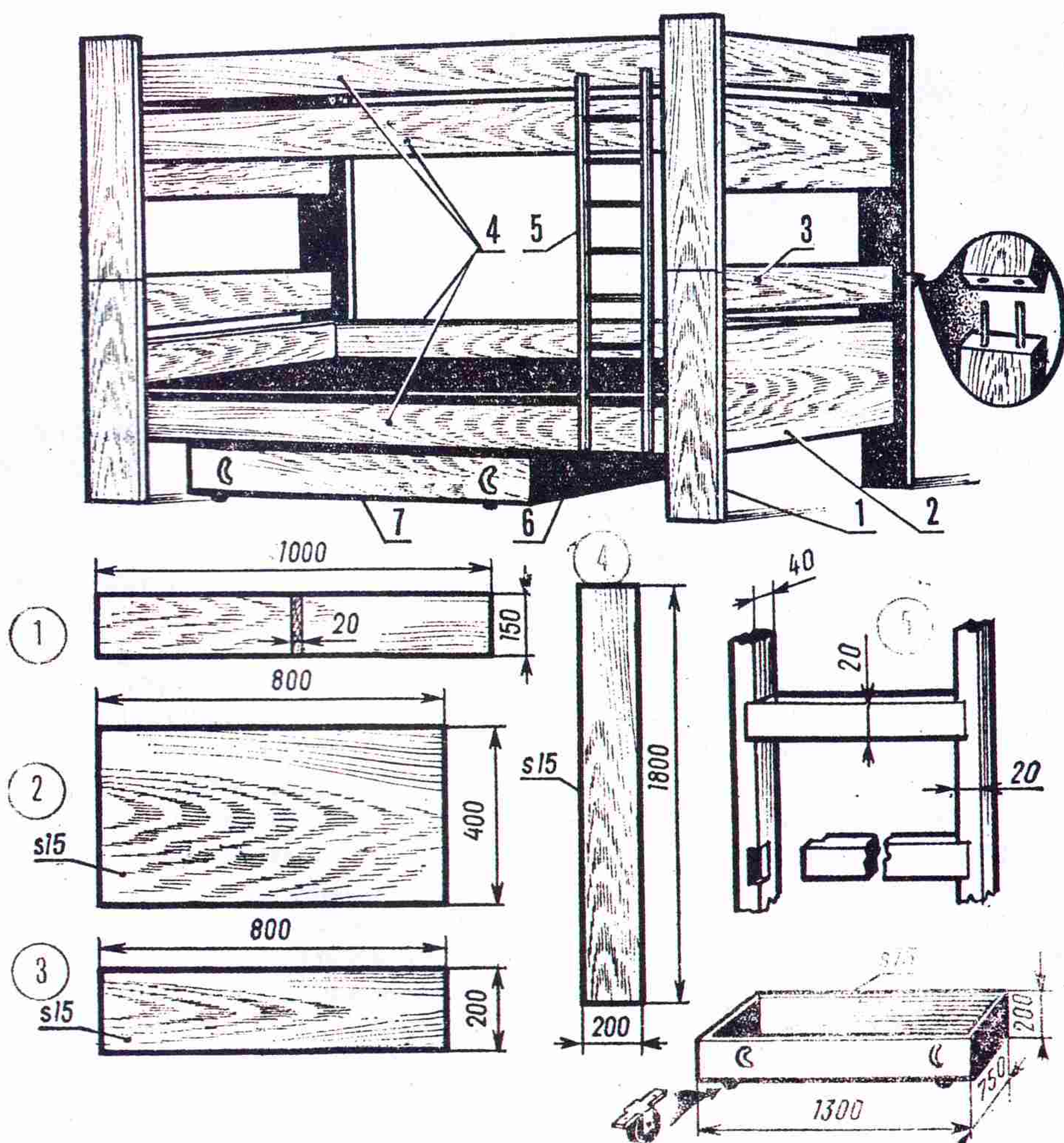

Рис.1. Збірне двоповерхове ліжко: 1 – стояк; 2 – широка торцева панель; 3 – вузька торцева панель; 4 – бокові панелі, 5 – сходи; 6 – боковина ящика; 7 – лицева панель ящика.

Рис.2. Підліжковий ящик.

Тепер про спосіб з'єднання елементів між собою. Тут ймовірні варіанти. Найбільш раціональний – спочатку складати бокові панелі зі стояками, а потім кріпити торцеві панелі до бокових: конструкція вийде більш жорсткою і надійною. З'єднувати бокові панелі зі стояками вигідніше, тому що вони – несучі: на них (точніше, на прикріплені до них зсередини бруски) спирається підматрацна рама. У верхнього ліжка таким чином вийде як би два короби: один утворюють вузькі панелі, другий – широкі торцеві. А у нижнього ліжка вузькі торцеві панелі знаходяться зовні короба, і це не випадково, тому що у них своя специфічна роль: прикріплені (на шипах або меблевих болтах) своєю нижньою половиною до стояків нижнього ліжка, вони перекривають місце стику двох рівнів. Завдяки цьому утворюється розпірка, яка виключає поперечне зміщення стояків верхнього ліжка відносно нижніх. Вставлені у місцях стику шипи запобігають зсувам по поздовжній осі.

Усі панелі між собою з'єднуються шипами на клею; до стояків їх краще кріпити меблевими болтами із декоративними округлими голівками.

Є ще одна особливість у цього двоповерхового комплексу: під нижнім ліжком знаходиться довгий ящик для білизни (він може бути використаний і для зберігання іграшок).

Декілька слів про оздоблення. Після старанного полірування заготовок перед їх остаточним складанням у двоповерхового комплекту усі елементи в декілька шарів покриваються емалевими фарбами, краще різних кольорів. Це приховує громіздкість конструкції та додає їй привабливості.

Дисплазія – ще не рак,

але лікувати її треба негайно

Виконуємо прохання нашої дописувачки.

В усі премудрості даної хвороби вникала наш кореспондент, на запитання якої відповідав провідний науковий співробітник відділення онкогінекології Інституту онкології АМН України, кандидат медичних наук Юрій Сергійович Доценко.

Шановна редакціє! Мені поставили діагноз дисплазія та фіброміома. В лікарні запропонували зробити операцію, а про дисплазію сказали, що вона взагалі не виліковується. Мене це приголомшило. Читаючи Ваш журнал за минулі роки, знайшла коротеньку відомість про те, що дисплазії виліковуються простим і доступним способом. Будь ласка, розкажіть про цю хворобу та методи її лікування докладніше.

З.Герасименко
Луганська обл.

Ю.С.Доценко: Дисплазія – одна з найпоширеніших передракових патологій шийки матки. Суть її полягає у порушенні процесів поділу, росту епітеліальних клітин, їхнє розрізнення, дозрівання, старіння та відторгнення. Заспокою жінок: усі види дисплазії лікуються, але робити це треба вчасно. Тривале нелікування супроводжується збільшенням явищ дисплазії та виникненням злоякісної пухлини.

Кор: Для того, аби зрозуміти, що це за хвороба, мабуть, треба знати її анатомічні та фізіологічні основи. Розкажіть про це докладніше.

Ю.С.Доценко: Як відомо, усі органи людини зовні захищені шкірою. Захисний шар є і всередині нас – епітелій, який немов би устеляє всі внутрішні органи. У жінок та частина шийки матки, яка виступає у піхву, покрита багатошаровим плоским епітелієм (має 40- 42 шари), він добре захищає і має властивість злущуватися. Це нормальне явище. Канал шийки матки вкритий одношаровим циліндричним епітелієм. Він також відновлюється, але шляхом заміни старих клітин на нові (для цього є шар резервних клітин). З них можуть утворюватися як циліндричні, так і плоскі клітини. Існують *доброякісні (фонові)* зміни епітелію шийки матки: циліндричний (що вистеляє цервікальний канал) може перетворюватися на плоский (той, що у піхвовій частині) і навпаки, та у *передпухлинні*, які ми називаємо дисплазіями.

Кор: Дисплазія не виникає на "порожньому місці". Певно ж, є якісь передумови? Якими є чинники доброякісних змін епітелію?

Ю.С.Доценко: Їх декілька. Так, у дівчаток та жінок до 22-23 років існує фізіологічна ектопія – коли циліндричний (тонкий) епітелій каналу шийки матки зміщується на її піхвову частину. Нерідко недосвідчений лікар, оглядаючи пацієнтку без кольпоскопа, бачить червону пляму на тлі нормального світлого епітелію і поспішає написати діагноз – "ерозія". Починається непотрібне лікування. Але ж явище це нормальне, фізіологічне. Жінка дорослішає, і, або все стає на свої місця, або потрібна незначна гормональна корекція. Але бувають ектопії і посттравматичні (після пологів), коли травмується шийка матки з наступним вивертанням слизової цервікального каналу. Такі травматичні ектопії лікують відновленням нормального контура шийки за допомогою нескладної операції. Ектопія – це ще не дисплазія, але і від неї можуть виникати так звані зони трансформації. Організм, як саморегулююча система, починає замінювати циліндричний епітелій багатошаровим плоским. Під впливом негативних факторів (запалення, вірусні інфекції) доброякісний процес може перетворитися на патологічний – виникають дисплазії.

До доброякісних змін епітелію призводять запальні процеси шийки матки, з-поміж яких особливо небезпечні захворювання вірусного та трихомонадного походження, справжня ерозія, ендометріоз, доброякісні поліпи (розростання епітелію у вигляді сосочків). За таких станів немає зміни структури самої клітини. Але, на жаль, бувають випадки, коли запалення, що виникли під впливом різноманітної мікрофлори (гарднарели, хламідії, паличкова, кокова, трихомонадна інфекція) викликають підозрілі зміни епітелію, і тоді цитолог помилково ставить діагноз не тільки дисплазія, але й рак. Інфекція настільки глибоко проникає до епітелію, що зумовлює зміни, схожі на рак. Але ж ні візуально, ні за допомогою кольпоскопа навіть досвідчений лікар не може побачити характерної для злоякісного процесу патології. Мені, як старому онкологу, неодноразово доводилося лікувати молодих жінок, які вже готувалися до операції. Обстежуємо їх, бачимо, що все не так страшно. Призначаємо протизапальну, противірусну терапію. За 3-4 курси лікування жінка виходить здоровою, живе статевим життям, народжує дітей.

А тим часом, треба пам'ятати, що вірусні інфекції (папіломи, герпес) є стартерами канцерогенезу, тобто такими, що спричинюють рак.

Кор: Отже, усі ці "фонові" захворювання є передумовами грізної патології – дисплазії. Які дослідження має відбути жінка, аби виявити дисплазію?

Ю.С.Доценко: Зазвичай, це – ендоскопічне та цитологічне дослідження. Але для передракових станів цього недостатньо. Зміни епітелію бувають настільки грубими, що одного злущування недостатньо. Треба брати біопсію (гістологічне дослідження), яка визначить стан патологічного вогнища, ступінь дисплазії, наявність пухлини, глибину пухлинних змін. Дисплазія – ще не рак, це процес на межі, її можна повернути назад, якщо лікувати. За тривалої нелікованої дисплазії зміни епітелію збільшуються, з'являються нові атипові клітини, які формують пухлину.

Кор: Чи може жінка за пев-

ними симптомами визначити, що в неї дисплазія?

Ю.С.Доценко: Дисплазію визначає лише лікар під час огляду та обстеження. Але, якщо жінка зауважила, що в неї з'явилися виділення (обов'язковий симптом), кров'яні виділення під час статевої близькості, біль – необхідно негайно звернутися до гінеколога. Жах цієї хвороби полягає в тому, що без запального компонента людина може нічого не відчувати, думаючи, що вона здорова. Тому усім жінкам необхідно проходити раз на рік профілактичний огляд у гінеколога та раз на 2—3 роки – повне лабораторне дослідження. Так, як це робиться за кордоном, де жінці після подібного огляду або лікування видається гарантійний поліс на 3 роки.

Кор: Як лікують дисплазії?

Ю.С.Доценко: Насамперед, слід лікувати усі "фонові" хвороби, про які йшлося вище (за вірусних та інфекційних хвороб – обов'язкове лікування статевого партнера). Для лікування передпухлинних (предінвазійних) патологій застосовують різні методи: електродіатермоконізацію (своєрідне "випалювання" патологічно зміненої ділянки), кріотерапію (вплив на тканину рідким азотом) та лазерне лікування. Кожний з цих методів має свої показання та протипоказання, тривалість відновлювального процесу (тривалість епітелізації після того чи іншого методу видалення вогнищ дисплазії) та методи відновлювальної терапії.

Після повного загоєння обов'язковий ендоскопічний та цитологічний контроль. Можливі рецидиви, які навіть після кваліфікованого лікування виникають у 4-5% випадків.

Якщо ж пухлина проростає у мембрану, виникає інвазійний процес. Атипові клітини розносяться лімфоплином і, потрапляючи до лімфовузлів, утворюють регіональні метастази. За наявності інвазійного раку зазначені консервативні методи непридатні. Потрібна операція, а в багатьох випадках - опромінення.

Кор: Чи можна вберегтися від цієї хвороби?

Ю.С.Доценко: Лікування "фонових" захворювань та дисплазій і є профілактикою раку. А власна цнотливість, чистота і вірність у сімейних статевих стосунках - запорука здоров'я будь-якої людини.

Кор: Дякуємо за змістовну і цікаву розповідь.

Читачам повідомимо, що за наявності дисплазії слід звернутися до інститутської поліклініки за адресою:
вул. Ломоносова, 33/43, тел: 263-93-15.
*Розмову вела **Т. Бердник***

Операції без скальпеля і крові допомагають жінкам

У хірургічних, гінекологічних та урологічних відділеннях нерідко хворі жінки скаржаться на біль, що виникає у лівій половині живота і може віддавати у поперек, протилежну половину живота, стегно, низ живота та ін. Характерно, що такий біль починається за 2-3 дні перед місячними і різко посилюється з їхнім початком. Такі жінки страждають на безплідність або викидні. Навіть одна-дві ознаки з названих дають підстави запідозрити захворювання, про яке йтиметься далі.

Під час обстеження лікарі не знаходять ніяких анатомічних чи фізіологічних змін в організмі, котрі могли б спричинити захворювання. Призначене у цих випадках лікування, як правило, неефективне. Що ж усетаки зумовлює хворобу?

Причиною такого стану є хронічний застій крові у яєчниках внаслідок порушення її відтоку по патологічно змінених венах. Ця хвороба має назву – варикозне розширення вен яєчника, або оваріковарікоцеле. Воно зумовлене:

1. Уродженою відсутністю клапанів у венах яєчника, внаслідок чого розвивається варикозне розширення цих судин, подібно до розширення вен на ногах. Причиною болів у животі, що з'являються перед або під час місячних (так звана дисменорея), є також посилення застою у внутрішніх статевих органах у жінок.

2. Хронічними запальними процесами внутрішніх статевих органів (яєчників, матки, труб), внаслідок чого виникають спайки, що перетискують вени, а це, в свою чергу, призводить до хронічного застою у яєчниках і порушення продукування жіночих статевих гормонів, що й зумовлює безплідність, викидні та дисменорею.

Крім того, у деяких жінок за цієї патології виникає хвороба нирок та сечовивідних шляхів – пієлонефрит або синдром правої яєчникової вени. Справа в тому, що права яєчникова вена та правий сечовід з'єднані з загальною сполучнотканинною оболонкою, тому через збільшення вени під час місячних різко звужується сечовід внаслідок його стиснення веною. Синдром правої яєчникової вени характеризується нападоподібними болями у правій частині живота, які віддають у сечовий міхур та зовнішні статеві органи. Такі болі виникають у жінок перед місячними. Приєднання вторинного запалення ниркової миски та тканини нирки зумовлює підвищення температури тіла, порушення сечовиділення, появу у сечі крові та гною.

Ще 10-15 років тому єдиним методом діагностики оваріоварікоцеле було рентгенконтрастне дослідження. Через шкіру, шляхом пункції голкою у вену, спеціальний катетер проводили до гирла яєчникової вени, куди впорскували рентгенконтрастну речовину, яка дозволяє побачити на екрані патологічні зміни (варикозне розширення яєчникової вени). Якщо вони виявлені, то діагностичне втручання переходить у лікувальну маніпуляцію. Через цей же катетер у вену вводять спеціальні речовини чи пристрої – металеві спіралі, що зумовлює тромбування патологічно змінених яєчникових вен, відтак формуються нові шляхи венозного відтоку з яєчників і ліквідується венозний застій у них. Так нормалізуються гормонопродукуючі функції і пацієнтки одужують (до 95%). У 30% жінок настає бажана вагітність.

Слід зазначити, що це втручання є ендоваскулярним, нетравматичним, не потребує операційного розтину та наркозу. Лікар обмежується пункцією, тобто проколом вени спеціальною голкою безпосередньо через шкіру, під місцевим знеболюванням.

Подібне лікування оваріковарікоцеле раніше стримувалося тим, що діагноз встановлювався лише під час рентгенконтрастного дослідження (флебографії), яка потребує введення катетера до яєчникової вени та застосування спеціальної електронно-рентгенівської апаратури.

Сучасна ультразвукова техніка, зокрема кольорова доплерографія дає змогу безкровно діагностувати це захворювання, а флебографія підтверджує діагноз і є першим етапом лікування – ендоваскулярного перекриття яєчникових вен.

В Інституті хірургії та трансплантології АМН України, який називають "клінікою Шалімова" (Київ, вул.Героїв Севастополя, 30), ендоваскулярне лікування оваріковарікоцеле практикують близько 5 років. Результати його досить успішні. Жінки позбавляються болю, який мучив їх майже все життя, частина з них народила дітей. Клініка інституту має кольоровий доплерівський апарат ультразвукового дослідження, що дає змогу проводити попередні обстеження жінок з підозрою на оваріковарікоцеле.

На жаль, рентгеноендоваскулярне лікування варикозного розширення вен яєчників ще не дістало поширення тому, що про нього недостатньо знають лікарі та хворі.

Працівники нашого відділення завжди готові проконсультувати таких хворих (тел. (044) 483-96-39). Для консультації не потрібні спеціальні направлення, досить витягу з історії хвороби або амбулаторної картки.

Л. Нікішин,
доцент кафедри торакоабдомінальної
та судинної хірургії КМАПО,
науковий керівник відділення
рентгенхірургії ІХТ АМН України

Буримо колодязь

Вода потрібна завжди. Якщо немає можливості провести водопровід у будинок, то можна викопати колодязь. Але зробити це досить складно. Найбільш простий і доступний варіант — буровий колодязь.

Насамперед необхідно виготовити бур. Починати це треба з підбору свердла. Його хвостовик приварюється до центральної труби довжиною 1500 мм, зовнішнім діаметром 40 мм і товщиною стінки 6,5 мм. Потім із циркулярної пилки товщиною 2,5 мм і діаметром 170 мм, розрізавши її по діаметру, отримують лопаті бура. Зубці потрібно вкоротити наполовину. Всі їх робочі крайки загострюють під кутом 30 градусів. Лопаті приварюють до центральної труби під кутом 60 градусів.

Насадку можна зробити з обрізка труби з внутрішнім діаметром 180 мм, товщиною стінок 2 мм і довжиною 250 мм. Нижня її частина ширша на 5 мм і загострена під кутом 30 градусів. З зовнішнього боку труби у поздовжньому напрямку приварюють пластину розміром 280х35х2 мм, виконану із полотна дворучної пилки. Кінці пластини, що виступають, загострюють, бо вони є боковими ріжучими ножами, які полегшують буріння.

Також треба мати два однакових сталевих кільця із зовнішнім діаметром 180 мм. Одне з них буде підпірним, а інше розрізають на три рівні дуги-поперечини. В одній на відстані 30 мм від кінця просвердлюється отвір діаметром 10 мм: сюди ввійде нижній подібний гаку кінець фіксатора. Підпірне кільце вбивається в насадку на глибину 30—40 мм. Потім в нього вставляються поперечини і пропускається повзун — труба з внутрішнім діаметром 42 мм і довжиною 300 мм: вона надівається на центральну трубу, лопаті якої введені в насадку. Можливе також використання коробчатого повзуна, звареного з кутиків (рис.1А). Все це центрується за допомогою дерев'яних клинків, що вбиті у зазори між поперечинами, а також між корпусом насадки і лопатями бура. Потім поперечини приварюють до підпірного кільця, а повзун — до поперечин так, щоб відстань від них до верхнього кінця труби-повзуна становила 220 мм.

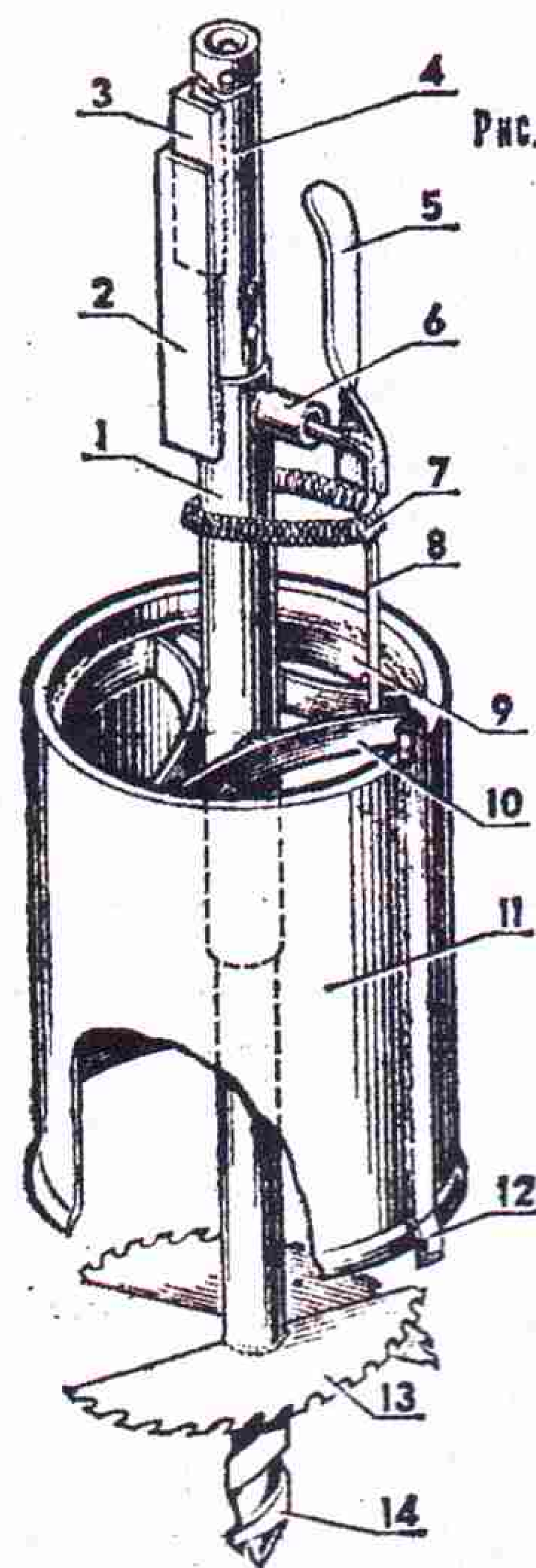

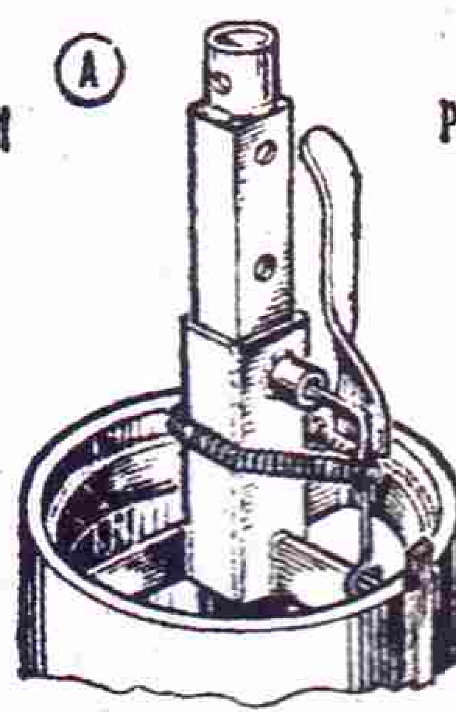

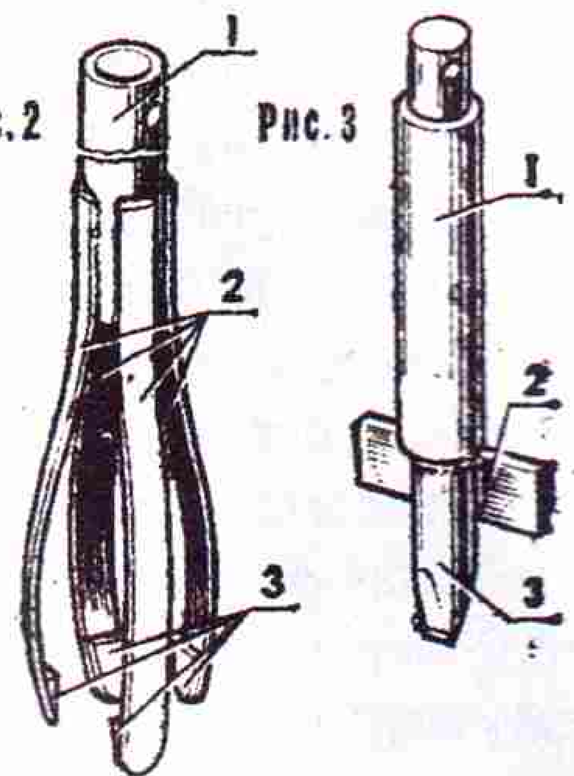

Рис.1 Загальний вигляд бура з насадкою: 1— повзун; 2— кутик, що направляє повзун; 3— кутик, що направляє центральну трубу; 4— центральна труба; 5— ручка фіксатора; 6—втулка фіксатора; 7— пружина фіксатора; 8— фіксатор; 9— підпірне кільце; 10— поперечина; 11—насадка; 12—ніж, що підрізає породу; 13— лопать бура; 14— свердло; А —варіант вузла насадки.

Рис. 2 Гарпун: 1— стержень; 2— пластини; 3— клиновидні зачіпки.

Рис. 3 Подрібнювач каміння: 1— стержень: 2— поздовжній ніж; 3— зубило.

Після цього приварюють кутик розміром 25х25х2 мм і довжиною 100 мм, який буде направляти повзун.

Фіксатор положення насадки зроблено з дроту діаметром 7 мм, довжиною 250 мм і вигнуто під кутом 90 градусів, щоб горизонтальний кінець мав довжину 50 мм. У місці згину до фіксатора приварюється ручка із смужки сталі перерізом 30х6 мм. Для фіксатора на повзун приварюють втулку з отвором діаметром 10 мм. Після цього у центральній трубі свердлять отвори під фіксатор — у нижньому, верхньому та середньому положеннях насадки.

Діаметрально розміщені отвори діаметром 9 мм у верхній частині центральної труби слугують для приєднання до бура додаткової труби з внутрішнім діаметром 42 мм. Труби в місцях їх з'єднання повинні входити одна в одну не менш, ніж на 150—200 мм. Завдяки насадці можна запобігти заклиненню породи, її частковому висипанню назад у свердловину. При проходженні пухких та сипучих порід слід використовувати бур з низько опущеною насадкою. Гальмівні сили, що зростають, свідчать про її заповнення. В цьому випадку обертання припиняють і повернувши 2—3 рази взад-вперед на 5—10 градусів центральну трубу, бур піднімають і натиснувши ручку фіксатора на себе вивільнюють насадку, переводячи її у верхнє положення. Після цього грунт можна легко видалити.

При проходженні шарів глини та суглинку потрібно чергувати використання нижнього положення бура з середнім та верхнім. При середньому положенні насадки бур пройде породи, в яких є гравій або невелике каміння розміром до 70 мм. Каміння розміром від 70 мм до 150 мм видаляють із свердловини за допомогою гарпуна, який насаджують замість бура на труби. Гарпун збирають з трьох-чотирьох пружних ресорних пластин від легкового автомобіля, вкорочених до 500 мм. До тонких заокруглених кінців пластин приварюють клиноподібні зачіпки, а зрізані кінці відгинають під кутом 15 градусів і приварюють до відрізка труби зовнішнім діаметром 40 мм і довжиною 300 мм.

Валуни розколюють подрібнювачем каміння. Це стальний стержень довжиною 500—750 мм, до нижнього кінця якого приварені зубило і відрізок ресори довжиною 120 мм. Верхня частина стержня довжиною 50 мм має форму циліндра і може приєднуватись до труб за допомогою болта М8. Після того як валун розбито, уламки видаляють за допомогою гарпуна.

Застосування названих інструментів дає можливість пройти усі види порід під час буріння свердловини.

Лопата з повідцем

В Україні, та й не тільки у нас, багатьом доводиться перекопувати свої садові й городні ділянки лопатою вручну. Робота ця не з легких, особливо для людей похилого віку, а саме їм, як правило, доводиться нею й займатися, бо на пенсію не проживеш. Хочу розповісти про простий пристрій до лопати, що значно полегшує працю копача.

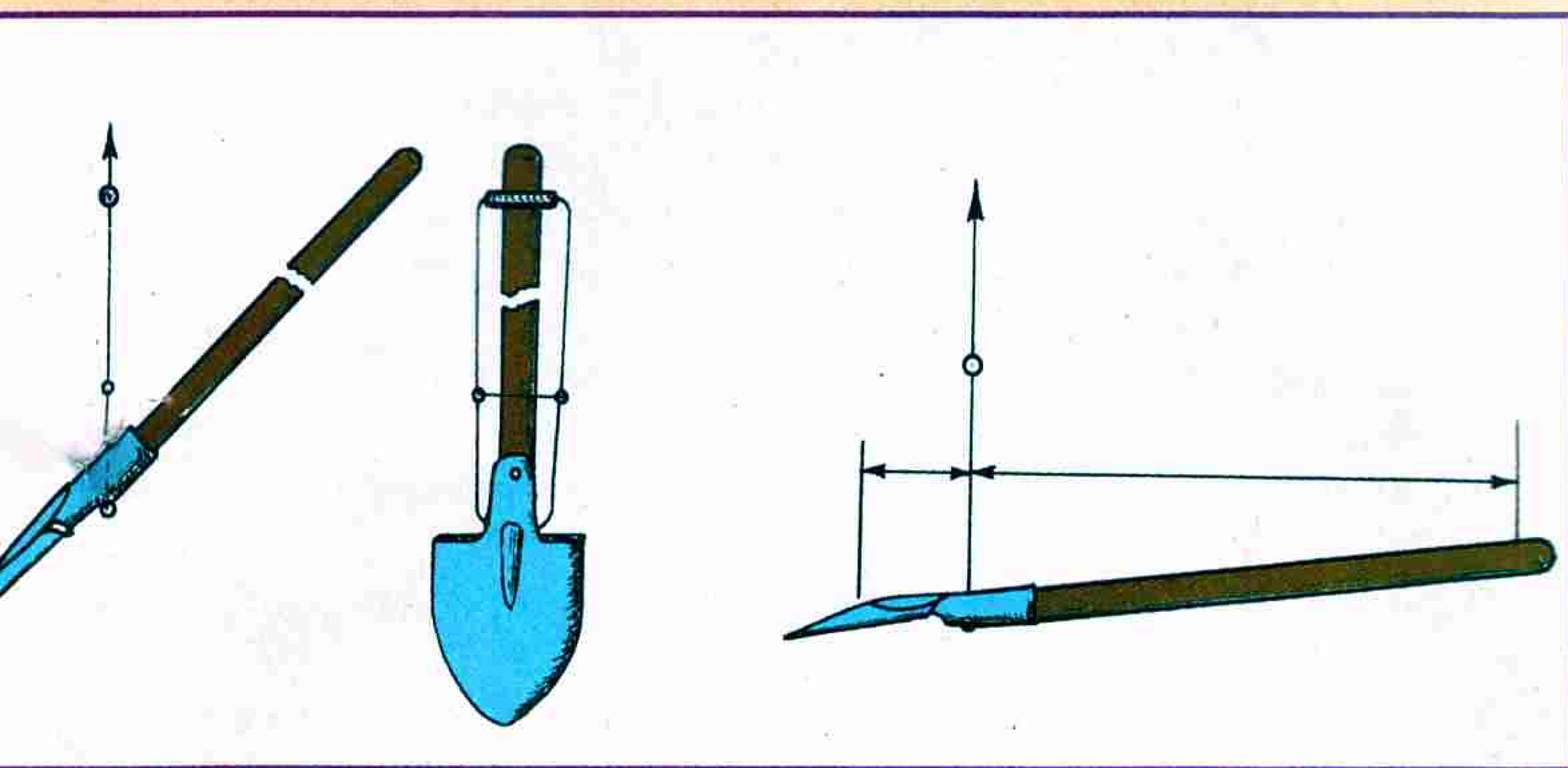

У нижньому кінці держака, що виходить вниз із трубчастої частини лопати, на рівні її плечиків або трохи вище потрібно забити скобу, в її отвір пропустити пружний дріт діаметром 2-4 мм і близько 2 м завдовжки. Зігнути середину цього дроту так, щоб утворилось півколо, діаметр якого трохи більший від діаметра трубчастої частини лопати. Кінці дроту, попередньо накинувши на один з них відрізок гумової або якоїсь іншої трубки (вона буде ручкою), скрутити і трубку натягнути на скрутку. Дріт під скобою повинен переміщуватись вільно, тому що виважується лопата поворотом держака навколо його поздовжньої осі. А довжина повідця має бути такою, щоб після встромлення у землю лопати він не тягнув руку копача, зайва його довжина також небажана. Якщо повідець із тонкого пружного дроту, його частини можна зафіксувати одним або двома містками з бляхи чи з м'якого дроту.

Чи використовують десь такий пристрій, мені не відомо. Я прийшов до нього самостійно, обставини змусили. Коли важка робота була мені протипоказана, почав шукати способи, як копати так, щоб занадто не напружуватися. Копав через дерев'яний брусок, але його потрібно часто пересувати і кріпити, натягував на держак обрізок труби і копав, підставляючи під лопату як опору ногу. І тільки коли здогадався на лопату надіти "вуздечку", коли спробував копати лопатою з повідцем, пошуки припинив, бо зрозумів — краще тільки трактор з плугом.

Цим пристроєм я користуюся вже три роки і перекопую більше й легше, ніж у молодості.

Та це й зрозуміло, адже повідець прикріплений біля самого вантажу. Крім того, зменшується навантаження й на другу руку, що піднімає лопату за повідець, а ще й відпадає необхідність нахилятися за кожною лопатою землі.

Отже, пристій заслуговує, щоб про нього розповісти тим, кому доводиться працювати лопатою.

А.Щербаков,
Донецька обл., м. Дружківка

Льодовня-холодильник

Виростити урожай — це тільки половина справи, його ще потрібно зберегти, чому ми не завжди приділяємо увагу.

Зберігати вирощену городину і дари садів можна свіжими, консервувати, солити, сушити і заморожувати. Останній спосіб найбільш ефективний, тому що зберігаються смакові якості, вітаміни, після розморожування продукти майже такі, як свіжі. Багато заморожують фруктів та овочів у Болгарії, Угорщині, Канаді та інших країнах. Там цю справу поставлено на промислову основу. Продукцію експортують у різні країни, зокрема в Україну.

Заморожувати можна майже всі городні культури, ягоди і плоди. Для цього іноді використовують морозильну камеру холодильника, проте її об'єм надто малий і це неекономно. Спеціальні морозильні камери, які останнім часом є в продажу, дорогі і також неекономні. Наші предки для зберігання харчових продуктів, особливо риби, м'яса та молока, використовували льодовні. Це були ями, вистелені соломою, взимку засипані льодом. Зверху у них були стеля і лаз, а над ними — курінь, щоб захистити від літньої спеки.

Останнім часом набули поширення холодильники, які заряджаються взимку і об'єднані з льодовнею (див. схему). Вони не потребують електричної енергії і окуповуються за 2—3 роки.

За допомогою Г—подібних труб 3, заглушених знизу, діаметром 100 мм і більше, в які заливається гас або зимова солярка, розміщених по периметру морозильної камери 1 у грунті на відстані 0,5—1 м від стінок, охолоджений гас опускається вниз, а теплий піднімається вгору, і так безперервно "закачується" холод під дією гравітації.

Кінці труб виводяться над поверхнею землі на 0,5 м. Взимку їх очищають від снігу, а в теплу пору року на них для теплоізоляції надівають пінопластові ковпаки 10.

Якщо, наприклад, взимку температура повітря мінус 30°С, такою ж буде і температура навколо морозильної камери. До кінця зими весь об'єм грунту навколо морозильної камери замерзає, створюючи льодово-грунтовий моноліт, який завдяки теплоізоляції не розмерзається влітку.

Щоб підвищити ефективність роботи холодильника, частину труб, які розміщені в грунті, потрібно зробити ребристими або зв'язати дротом для кращого передавання в грунт. Для теплоізоляції можна використати різні матеріали відповідної товщини: шлак — 1 м, керамзит — 0,9, деревину — 1,4, мінеральну вату — 0,4, пінопласт — 0,3, пінополістирол — 0,25 м. На теплоізоляційний шар насипають грунт — 0,6—1,0 м.

Над холодильником найкраще збудувати сарай, який можна використовувати для господарських потреб або як майстерню, це доцільно і для

збереження плодів вашої праці від небажаних "гостей".

Дуже добре стінки морозильної камери обкласти цеглою, облицювати стіни та підлогу керамічною плиткою й зробити стелажі.

Аби ефективніше використовувати холодильник і мати змогу в будь-яку пору одержувати харчовий лід, потрібно зробити лоточки, розміром з цеглину, в яких заморожувати криничну воду і обкласти ними бокові стінки морозильної камери.

Навколо морозильної камери доцільно пробурити в грунті кілька шурфів діаметром 10—15 см, глибиною 1—1,5 м, які перед настанням сталих морозів залити водою, щоб грунт добре промок поглибше. Це дасть можливість значно збільшити масу льодово-грунтового моноліту, що також підвищить ефективність холодильника.

Для глибокого заморожування продуктів потрібно, за необхідності, скористатися морозильною камерою холодильника, а потім перенести їх до холодильника-льодовні, де вони добре зберігатимуться протягом тривалого часу. Господарське користування льодовнею-холодильником сприяє значній економії сімейного бюджету.

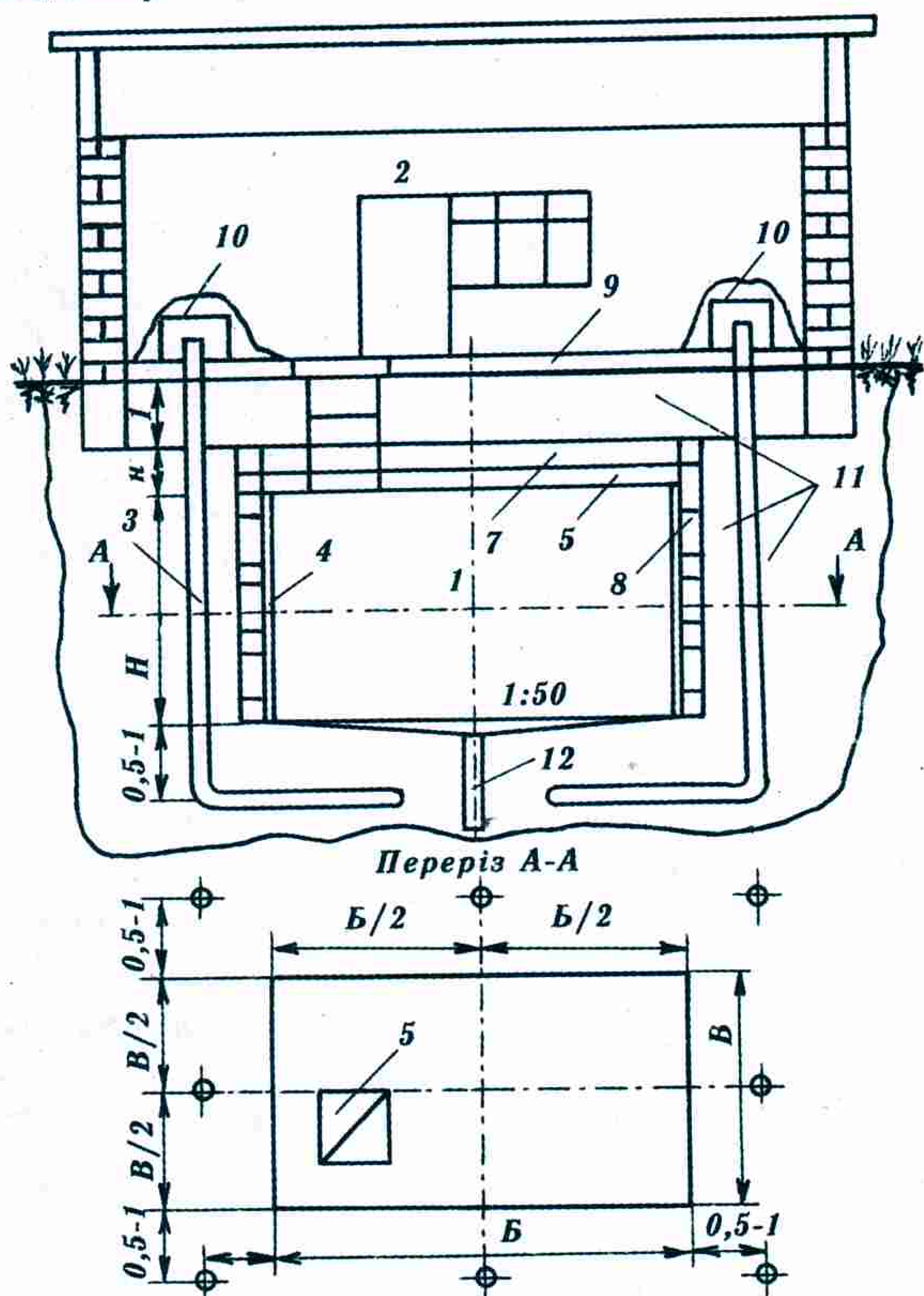

Льодовня-холодильник (розмір у м):
1 — морозильна камера; 2 — надбудова; 3 — труба; 4 — облицювальна плитка; 5 — лаз; 6 — стеля; 7 — теплова ізоляція; 8 — цегляна кладка; 9 — підлога; 10 — теплоізоляційний ковпак; 11 — грунт.

***Примітка.** Якщо до холодильної камери не закладати льоду, надбудову потрібно робити таких розмірів, щоб труби над землею (не менше 0,5 м) були за нею, що створить сприятливі умови для глибокого проморожування грунту.*

А.М.Михайленко

Прикмети зміни погоди в серпні

Багатовіковий досвід спілкування людей з природою дав змогу виявити багато місцевих прикмет зміни погоди, спостерігаючи за якими кожен може сам завбачувати її на найближчі години та дні, порівнюючи власні прогнози з короткотерміновими (із завчасністю 2—3 дні) прогнозами Гідрометцентру.

Для серпня характерними місцевими прикметами зміни погоди є такі.

✸ Після сходу сонце на обрії видається більшим, ніж звичайно — чекай дощу.

✸ Якщо сонце сходить дуже яскравим і хмари навколо нього почервоніли, цього дня буде дощ ще й з вітром.

✸ Коли навколо сонця видно білясте коло, того дня чекай сильної бурі.

✸ Блідий місяць — на непогоду, чистий і яскравий — на гарну погоду.

✸ Якщо вночі на чистому небі не видно малих зірок, буде буря.

✸ Коли літньої пори в прохолодну погоду чути грім, то така погода утримається тривалий час.

✸ Уранці роса і туман — на добру погоду.

✸ Чистий захід сонця — на суху погоду.

✸ Перед нічною грозою туман увечері не з'являється, не випадає й роса.

✸ Перед нічними грозами вечірня зоря має червонястий багряний відтінок і призахідне сонце також червоне.

✸ Яскраве світіння світляків віщує наступний сонячний день.

✸ Блимання зірок — ознака погіршення погоди з посиленням вітру.

✸ Коли утворюються дві чи три яскраві веселки (райдуги), буває тривалий теплий дощ.

✸ Після Іллі (2 серпня) роси стають холодними і нецілющими. З цим днем пов'язано багато прикмет і прислів'їв: "Прийде Ілля — принесе гнилля" (дощу), "До Іллі й піп дощу не намолить, а після Іллі й баба фартушиною нажене".

✸ Встановлення східного вітру — ознака припинення літніх дощів.

✸ Перед нічною грозою стоїть волога теплинь.

✸ Якщо дощ почався зранку, він швидко вщухне. "Задощило зранку — надівай дранку, та й в поле їдь". А коли дощ почався надвечір, то може затягнутись на всю ніч. "Пізній дощ, як пізній гість, — часто заночовує".

✸ Якщо після дощу добре пригріло сонце, а небо в хмарах, — чекай погіршення погоди.

Узагальнення багаторічних спостережень фенологів-натуралістів за живою природою є підставою для деяких прикмет зміни погоди, пов'язаних з поведінкою птахів, комах, мешканців водоймищ та станом рослин у серпні.

✸ Якщо риба виграє біля самої поверхні, а на вудку не ловиться, тієї ж доби піде дощ.

✸ Зелена річкова жаба змінює своє забарвлення на коричневе — чекай дощу.

✸ Якщо мухи у вашій хаті мляво сидять на стінах, не літають — це ознака наближення негоди.

✸ Хмарно, а бджоли не ховаються до вулика, літають по нектар — дощу не буде.

✸ Павук широко плете довге павутиння — триматиметься тепла погода

✸ Вирує життя у мурашнику — дощу найближчим часом не буде.

✸ Великі мурашині купи — на сувору зиму. Прикметою цього є також багато осиних гнізд влітку.

✸ Після дощу на стежках багато слимаків — на тривалу затяжну негоду.

✸ Туркоче горлиця — дощу не ждіть.

✸ Хмариться небо, а квіточки жовтецю розкриті — не йтиме дощ.

✸ Якщо ж у спеку жовтець стулив пелюстки — чекай дощу.

✸ Будяк надто колючий і причіпливий — буде погожий день. А якщо щільно стулив головки — на негоду.

✸ Вранці не вийшли із води лілії — після обіду буде дощ.

✸ Горобине просо закриває квітки вдень — наближається негода.

✸ Якщо вранці чути запах нічної фіалки — матіоли, то погода надвечір зміниться, а то й задощить.

В.М.Просунко,
канд. геогр. наук

ТОВАРИ СКРИНЯ ПОШТОЮ

Ви можете надіслати замовлення звичайним листом за адресою:
01023, м. Київ, а/с 625-Д, ЗАТ «Ощадмаркет»,
або зробити замовлення за безкоштовним телефоном:
8-800-504-44-40 (без вихідних).
Ви сплачуєте за товар на пошті в момент отримання

Замовлення за каталогом "Скриня" Ви також можете оформити у будь-якій установі Ощадбанку

329 60 грн.

Велосипед "Україна" із закритою рамою: Артикул **50933.** Ціна **329,60 грн.**

Ваш добрий друг велосипед "Україна" з новою якістю і сучасним дизайном. Надійний, невибагливий, завжди готовий в дорогу.
Постійно у наявності УСІ запчастини до велосипедів "Україна"

329 60 грн.

Велосипед "Україна" з відкритою рамою: Артикул **50932.** Ціна **329,60 грн.**

39 80 грн.

Візок
Вантажність: **30 кг.**
Габаритні розміри у зібраному стані: **280x305x300 мм**
Розмір колеса: **160x40 мм**
Артикул: **51261**
Ціна: **39,80 грн.**

14 90 грн. **23 90 грн.**

Футболка
Склад: **100% бавовна**
Розмір: **48, 50, 52, 54, 56**
Колір: **червоний, синій, зелений, білий**
Артикул: **40120**
Ціна **14,90 грн.**
КУПУЙТЕ ЧОТИРИ ФУТБОЛКИ І БІЛЬШЕ по 14,00 грн!

Брюки спортивні
Склад: **100% бавовна**
Розмір: **48, 50, 52, 54, 56**
Зріст: **170, 176**
Колір: **чорний, синій**
Артикул: **40123**
Ціна **23,90 грн.**

23 60 грн.

Черевики футбольні
Розмір: **35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45**
Артикул: **40709**
Ціна **23,60 грн.**

45 60 грн. **38 90 грн.**

Склад: **100% бавовна**
Розмір: **48, 50, 52, 54, 56**
Зріст: **170, 176**
Колір: **чорний, синій**

Джемпер спортивний
Артикул: **40121**
Ціна **45,60 грн.**

Брюки спортивні
Артикул: **40122**
Ціна **38,90 грн.**

Кеди
Дешеві зручні, легкі, перевірені роками кеди знову входять у моду. Немає кращого взуття на відпочинку і на роботі.
Розмір: **35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45**
Артикул: **40707**
Ціна **19,90 грн.**

19 90 грн.

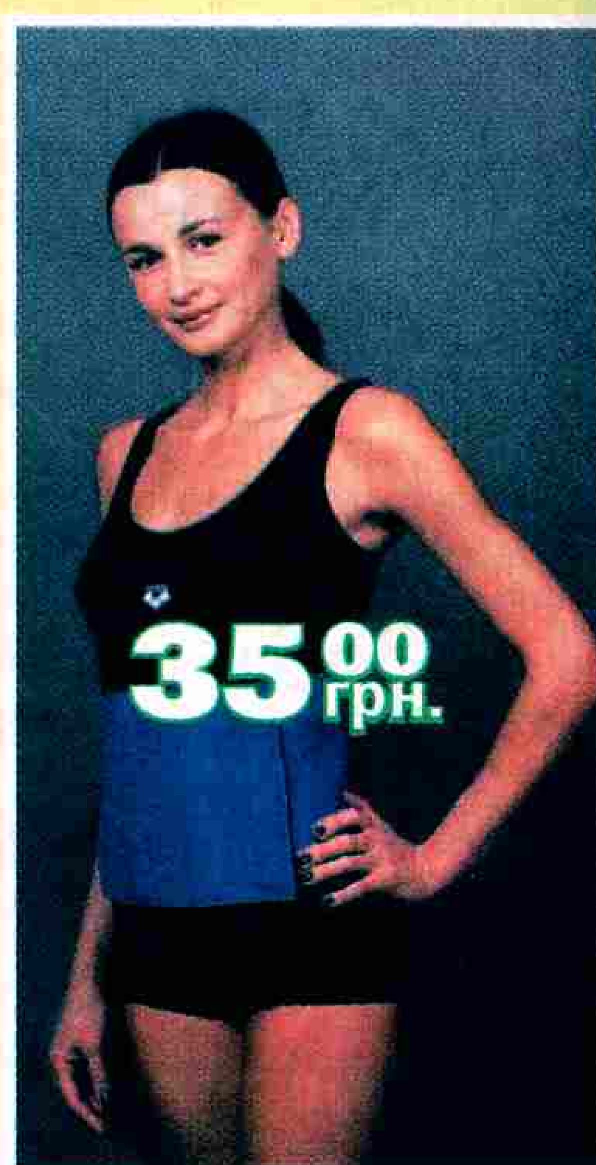

35 00 грн.

Пояс для схуднення
Ефект схуднення до 6-8 кг на місяць
Ширина: **20 см**
Колір: **синій**
Артикул: **40820**
Ціна **35,00 грн.**

СПЕЦІАЛЬНА ГАРЯЧА ПРОПОЗИЦІЯ!

19 60 грн.

Радіоприймач "Меридіан"
Унікальна пропозиція! Портативний УКВ і 2КВ приймач всього за 19,60 грн.! Потужність 100 мВТ дозволить вам слухати його і на природі і вдома. Живиться від батарейки типу "Крона" і "Корунд", економний і надійний.
Розмір: **77,5x28,5x153 мм**
Маса: **240 г.**
Артикул: **60905.**
Спеціальна ціна: **19,60 грн.**

Я, ______________________________
прізвище, ім'я та по батькові

____
індекс, докладна поштова адреса, телефон

замовляю за каталогом "Скриня" наступні товари:

Артикул	Назва товару	Розмір	Колір	Кількість	Ціна, грн.	Сума, грн.

Підпис Замовника: ____________ "__" ____________ р. **Разом:**

…дворічні щеплені саджанці троянд на зріз і озеленення. Багато новітніх сортів.

М.Б.Рязанов,
вул. Високогірна, 14, м. Дніпропетровськ, 49048,
тел. (0562) 98-10-84

…гладіолуси та лілії. Садивний матеріал.

М.Б.Рязанов,
вул. Високогірна, 14, м. Дніпропетровськ, 49048,
тел. (0562) 98-10-84

…лілії голландської селекції.

Ольга Василівна Власюк,
а/с 79, м. Павлоград Дніпропетровської обл., 51400

…лілії (азіатські, трубчасті, л/а-гібриди), іриси, троянди, гіацинти, тюльпани — садивний матеріал поштою та на місці. Каталог вишлю у Вашому заадресованому конверті.

вул. Щорса, 20, с. Кожанка Фастівського р-ну
Київської обл., 08550,
тел. (04465) 49-9-11

…голландське насіння: морква рання та пізня, буряки столові, редиска тритижнева та місячна, капуста білоголова, червона, цвітна, огірки бджолозапильні, самозапильні та з жіночим типом цвітіння (Наташа, Атлантіс, Паркер, Аякс, Маринда, Матильда, Кріспіна, Пасадена та інші); помідори ранні, пізні, середні, високорослі й кущові; селера, цибуля-порей, петрушка кучерява, листкова, коренева; редька чорна зимова; кабачки цуккіні, квіти. А також вітчизняне та аматорське насіння овочів і квітів. Цибулини гладіолусів, лілій, фрезій, бегоній, жоржин і багато іншого. Пакети для фасування насіння. Каталог надсилається безкоштовно у заадресованому конверті з маркою замовника. Ціни доступні, система знижок. Оплата після отримання насіння.

а/с 87, м. Київ, 03170

…мої тюльпани, нарциси, лілії, камасія будуть прикрасою Вашого саду. Каталог у конверті замовника.

Наталія Олександрівна Титовська,
вул. Набережна, 438,
м. Кам'янка-Дністровська Запорізької обл., 71302,
тел. (0638) 2-41-30

…маточники хризантем: корейської дрібноквіткової, що зимує у відкритому грунті; великоквіткові на зріз; великвіткові, середньо- і дрібноквіткові горщикові; голландські гіллячкові. Великий вибір сортів і новинок. Конверт — каталог.

Лідія Володимирівна Петрусенко,
вул. Шевченка, 77, смт Голоби Ковельського р-ну
Волинської обл., 45070

…надсилаю саджанці суниці великоплідних сортів: Гігантелла Максім, Кардинал, Тудла, Референта тощо.

В.В.Колесник,
вул. Молодіжна, 19,
м. Ульянівка Кіровоградської обл., 26400,
тел. (05259) 2-13-94

…надсилаю насіння безвусої полуниці. Ягоди великі, плодоносять рясно до заморозків — 3 грн., шпалерної — 5 грн., малинки — гібрид полуниці з малиною — 2 грн. Агротехніка вирощування — 2 грн. Заадресований конверт з двома марками. Замовлення листом.

Ярослав Антонович Конет,
с. Поділля Заліщицького р-ну Тернопільської обл.,
48613

…саджанці суниць, смородини, малини, агрусу кращих сортів. Гуртом та вроздріб у будь-якій кількості.

Володимир Федорович Нікіпєлов,
Шевченка, 76, Тубільці Черкаського р-ну
Черкаської обл., 19611

…чубуки, саджанці кращих комплексностійких сортів винограду.

Анатолій Петрович Савран,
вул. Спортивна, 64, м. Карлівка-1 Полтавської обл., 39501,
тел. (05346) 2-57-07

…саджанці безвусої суниці Тристар, 20 штук — 12 грн. Гвоздики Шабо рожевої, 3 шт. — 10 грн.

Андрій Іванович Кулик,
а/с 3, смт Запитів Кам'янсько-Бузького р-ну Львівської
обл., 80461

…цибулини тюльпанів Аристократ — бузково-малинові, квітконіжка дуже міцна, висота 75—85 см, келих 7—9 см. На сонці не розкривається до кінця цвітіння. Зріз чудово зберігається і користується попитом . Заадресований конверт — умови.

Наталія Сергіївна Єрмоленко,
вул. 40 років Жовтня, 29,
смт Сосниця Чернігівської обл., 16100,
тел. (04655) 21-659

…шедеври природи вітчизняної та зарубіжної селекції: лікарські рослини — женьшень, елеутерокок та ін. Картопля — Повінь, Слов'янка, Явір та ін. Суниця садова — Чамора Карусі, Брайтон, Диво Лихоносова та ін. Тюльпани — Аристократ, Ерік Хофс'ю та ін.

А.М.Попов,
вул. Святошинська, 40-в, кв. 8,
м. Вишневе Київської обл., 08132

…дітки тюльпанів Люстіге Вітве, Бургунді Лейс.

Ігор Вікторович Яїчко,
вул. Чернишевського, 43, м. Ромни Сумської обл.,
42004,
тел. (05448) 2-31-05

…великоквіткові гофровані гладіолуси (50 сортів), ромашка (6 сортів), надрання, майська. Лілії (30 сортів), айстра Матадор, Сива дама та ін., хризантеми. Конверт — каталог.

Анатолій Іванович Клюшниченко,
Красноярська, 22, м. Кіровоград, 25004

…з великої колекції листочки й розетки сенполій вітчизняної і зарубіжної селекції, епісції і стрептокарпуси. Конверт для відповіді.

Анатолій Якович Дейкун,
а/с 1790, м. Донецьк, 83004,
тел. (0622) 57-57-88

…суниці (понад 30 сортів): звичайні, ремонтантні, нейтрального дня.

Тетяна Павлівна Роздобудько,
вул. Дубровицька, 10, кв. 51, м. Київ-114, 04114,
тел. (044) 432-98-54

…щеплені дворічні саджанці троянд (30 сортів голландської і вітчизняної селекції) чудової якості. Реалізація на місці.

Ольга Григорівна Фурдіна,
вул. Нова, 6, с. Чобруг Роздільнянського р-ну Одеської
обл., 67400, тел. (04853) 3-19-87

…найсучасніші, найкращі сорти для вигонки: тюльпани, гіацинти, лілії, ксифіуми. На зріз лілії, гладіолуси.

П.В.Маклюк,
II пр. Калініна, 3, м. Городня Чернігівської обл., 15100,
тел. (04645) 2-40-78

…20 високоврожайних сортів картоплі. Каталог — у заадресованому вкладеному конверті.

Тетяна Олександрівна Харина,
вул. Енгельса, 241/1, кв. 32, м. Черкаси, 18028,
тел. (8047) 64-62-18

…радіолу, ехінацею, дев'ясил.

Сергій Кусій,
с. Уладівка Літинського р-ну Вінницької обл.

…щороку саджанці та чубуки комплексностійких сортів винограду, понад 80 сортів.

Олександр Миколайович Олексієнко,
пр. Металургів, 76-а, кв. 28, м. Дніпродзержинськ
Дніпропетровської обл., 51928,
тел. (05692) 9-50-40

…найкращі нові високопродуктивні сорти картоплі: Латона (надрання, кремова); Поран (надрання, червона); Бородянська рожева (рання, рожева); Повінь (рання, рожева); Санте (середньорання, жовта); Обрій (середньорання, біла); Дзвін (середньостигла, яскраво-червона, придатна для всіх областей України за умови зрошення на Півдні і Сході; високопродуктивний клон № 1 (ВПК № 1) сорту Адретта (24-та репродукція, стійка проти виродження, надрання, кремова), бульби стійкі проти фітофтори. У посилці 650 г бульб на розведення. Оплата попередня. Перерахувати простим грошовим переказом за кожну посилку сортів Латона, Поран 13 грн., за сорт Повінь — 11 грн., за всі інші сорти — по 10

грн. за кожну посилку, не пізніше 16.11.2001 р. Відправка посилок з 20.08. по 20.11.2001 р.

Анатолій Федорович Стаднік,
вул. Робітнича, 4, кв. 3,
смт Баранівка Житомирської обл., 12700

...саджанці, чубуки комплексностійких сортів винограду. Каталог — безкоштовно.

Едуард Михайлович Олефір,
вул. Авраменка, 18-84, м. Запоріжжя, 69120,
тел. (0612) 67-49-53

...цибулини фрезії.

тел. (0692) 72-39-08

...троянди, тюльпани, нарциси. Кращі серед кращих. Кольоровий каталог у конверті замовника.

Поліна Олександрівна Козлова,
а/с 1, м. Бахчисарай, Крим, 98400

...високоврожайні помідори (50), перець (5), кавові боби, жминду; великоплідні: малину (3), ожину (2), виноград (20); лимонник, айву, тархун, інші культури (30).

В.І.Нікітенко,
вул. Шевченка, 34, кв. 9, м. Тетіїв Київської обл., 09800

...сортові саджанці суниць, у т.ч. нейтрального дня (20), смородини чорної (12), червоної (6), агрусу безколючкового (6), йошти та кроми, Кумберленд, ехінацею тощо. Конверт — каталог.

Анатолій Никифорович Дзюба,
Воровського, 49, с. Капітанівка Новомиргородського р-ну
Кіровоградської обл., 26010,
тел. (05256) 93-2-17

...чубуки, саджанці 50 великоплідних комплексностійких сортів винограду; великоплідні врожайні сорти суниці. Каталог — Ваш конверт. Пересилка замовлень безкоштовно.

Ольга Вікторівна Поярелля,
пр-кт Дзержинського, 32, м. Донецьк, 83014,
тел. (0622) 97-18-57

...схеми-описи: електрокосарки; мотоцикло-пилки; млина; олійниці, молотарки снопів, кукурудзи; траворізки; коренеплодорізки; грунтооoбробної фрези; овочевої сівалки, картоплесортувалки; трифазного електродвигуна на 220 В на повну потужність без конденсаторів.

а/с 10, м. Городня Чернігівської обл., 15100

...економічно вигідно! Гарантований збут! Інформація щодо співпраці з організації високоприбуткового хутрового бізнесу — розведення шиншил (технологія, поголів'я, договір). Заявка + заадресований конверт.

а/с 3 "Ш", смт Стара Вижівка Волинської обл., 44400

...маточники великоквіткових хризантем на будь-який смак, насіння айстр: груп Матадор, Дракон, Валєнбрія та інших сортів (80), лікарські рослини, іриси, садової гортензії.

Іван Іванович Васюта,
с. Зачепилівка Новосанжарського р-ну
Полтавської обл., 39300

...співпрацю у вирощуванні звірків шиншили. Цінне хутро, постійний прибуток, гарантований збут продукції.

І.С.Ніколайчук,
а/с 26, смт Голованівськ Кіровоградської обл., 26500

...вишлю поштою саджанці нових великоплідних сортів винограду, горіха- фундука, смородини, стійких проти захворювань, морозу.

Микола Юхимович Пічний,
вул. Горіхова, 45, м. Кіровоград-19, 25019

...міцелій гливи, печериці — можна вирощувати цілий рік.

Борис Олександрович Карпич,
а/с 32, м. Харків, 61052

...цибулини гладіолусів (20 сортів) вітчизняні, сортові. Жоржина Барбара на зріз. Конверт — відповідь.

Валентина Павлівна Кудрявцева,
вул. Чечеріна, 14/1, м/р Дахнівка, м. Черкаси, 18035

...садивний матеріал женшеню.

С.І.Мартинович,
вул. Боженка, 7, м. Яворів Львівської обл., 81000,
тел. (259) 2-28-84

...багаторічні флокси, айстри, лілейники, золотарник, ірис, канни, цибулини тюльпана Парад, лілії Гармонія, насіння квітів, саджанці чорної смородини.

Ніна Олександрівна Сергієнко,
вул. Андрущенка, 66, Старобільськ Луганської, 92700

...поштою саджанці клонових підщеп: 62—396, 54—118, мм 106 та інших; колоноподібних яблунь, ягідних та декоративних культур.

Сергій Іванович Іщенко,
вул. Ілліча, 10, кв. 40,
с. Опитне Артемівського р-ну Донецької обл., 84571

...сенполії, епісції. Сучасні колекційні сорти.

Олена Михайлівна Кібець,
вул. Камська, 1, кв. 65, м. Харків, 61064,
тел. (0572) 15-03-87,
E-mail: vitali. i. kibets @ univer. kharkov. ua
8дос

...перспективні сорти картоплі: Повінь, Слов'янка, Косень-95, Новий Лист. Кількість матеріалу, що відсилається, - 800 г (10-12 бульб). Усі замовлення відсилаю однією посилкою. Поштові витрати та упаковка - 5 грн. за всю посилку. Оплата попередня. Замовлення пишіть на бланку простого грошового переказу.

Ніна Іванівна Боса,
вул. Леніна, 5, с. Соснівка Гадяцького р-ну Полтавської
обл., 37352

...великий вибір сортів картоплі вітчизняних і зарубіжних сортів: Весна, Світанок київський, Санте, Діамант, Обрій та інші.

Анатолій Михайлович Попов,
вул. Святошинська, 40-в, кв. 8, с. Вишневе Київської обл.

...саджанці троянд, шипшини, самшиту. Цибулини тюльпанів. Пакети молочні літрові. Конверт - каталог.

Володимир Петрович Цукур,
Лугова, 36, Жуляни, м. Київ-169, тел. (04497) 3-25-23

...приватний дослідно-селекційний виноградник Шатровий пропонує саджанці кращих сортів винограду.

М.П.Будяк,
вул. Мелешкіна, 35/35, м. Кривий Ріг - 71, 50071

...саджанці плодових, ягідних, винограду. Детально в каталозі, який надсилаємо безкоштовно у Вашому заадресованому конверті.

Володимир Антонович Максименко,
а/с 20, м. Кам'янка Черкаської обл., 20800

...павичі, різні породи фазанів, курей, качок.

О.С.Стасів,
с. Покиничі, Стрийський р-н, Львівська обл., 82422

...картоплярам України - фермерам, селянам, дачникам картопля: Повінь, Луговська, Адретта, Слов'янка, Удача, Косень-95, Серпанок, Невська - найдешевше: 2 грн. за 1 кг, без обмежень. Поштою не надсилаю, приїжджайте.

І.І.Мудрий,
с. Мирівка Кагарлицького Київської, 09241

..піч з мінімальними затратами палива — 6 грн., найпростіший млин, приставка до деревообробного верстата — 3 грн. Детальні схеми-описи. Оплата: поштовий переказ або післяплатою (дорожче). Надсилайте заадресований конверт.

Валентин Станіславович Зайнчуковський,
вул.Ватутіна, 5, смт Нова Борова
Житомирської обл., 12114

Бройлери

Забезпечити свою сім'ю поживним дієтичним м'ясом і поповнити домашній бюджет може допомогти розведення курчат-бройлерів. Вони ростуть швидко, добре використовують корм, не потребують великих затрат на утримання. Їх можна вирощувати як з добового, так і 2—3-тижневого віку в будь-яку пору року. Добовий молодняк купують на інкубаторно-птахівничих станціях або у птахогосподарствах. Кращими є курчата-бройлери спеціалізованих м'ясних кросів "Смена", "Гибро-6", "Бройлер-6", "Арбор-Ейкерс".

Що ж означає саме слово бройлер? Воно походить від англійського дієслова "ту броїл", що в перекладі українською — смажити на вертелі або деці так, щоб з м'яса стікав жир. На вертелі дуже легко смажити молодих курчат, тому слово бройлер поступово закріпилося саме за курчатами — живими і тими, що зарізані.

У сучасному конкурентноспроможному птахівництві бройлерами називають гібридних м'ясних курчат не старше 60—70-денного віку живою масою 1,6 кг і більше, будь-якої статі (півничок або курочка), спеціально вирощуваних, які характеризуються інтенсивністю росту, високою м'ясною швидкоспілістю і оплатою годівлі належними м'ясними якостями, еластичністю та рівною шкірою, м'якими хрящами грудної кістки.

Перед тим, як придбати м'ясних курчат, птахівник-початківець повинен насамперед визначити, в яку пору року та як він вирощуватиме їх.

Весна і літо — зручна пора для утримання птиці в домашніх умовах, зокрема бройлерів. Для цього придатне будь-яке приміщення, аби воно було тепле, світле, сухе, добре вентилювалося, без протягів і з підлогою, що не пропускає грунтових вод. Стіни обштукатурюють, проконопачують або оббивають сухою штукатуркою, картоном чи фанерою і білять 20-відсотковим вапновим "молоком". Стіни з плоту або очерету обштукатурюють з обох боків. Таке приміщення добре зберігає тепло в холодну пору року і прохолоду в спеку.

Кожного разу, коли беруть на вирощування курчат, приміщення та інвентар старанно чистять, миють, дезінфікують і прогрівають. Для дезінфекції використовують 35—40-відсотковий розчин формальдегіду з розрахунку 20 мл на 1 м³ простору. Приміщення не заселяють протягом 24 год., потім 12 год. провітрюють. Залишки формаліну нейтралізують розчином аміаку. Для заселення бройлерів підготовлене приміщення витримують п'ять діб. Потім у ньому розкладають підстилку.

Вирощування бройлерів значною мірою залежить від якості підстилки. З цією метою використовують тирсу, деревну стружку, подрібнені стрижні качанів кукурудзи, подрібнену суху солому. Вологість підстилки повинна бути не більше 25 відсотків. За період вирощування на одного бройлера витрачають близько 1,5 кг підстилки. Перед тим, як її розкласти, підлогу пташників посипають вапном з розрахунку 0,3—0,4 кг на 1 м². Воно добре вбирає вологу і є активним дезінфекатором. Засипають вапно і підстилку рівномірно шаром 5—7 см за 7—8 днів до заселення бройлерів.

Потім встановлюють годівниці і напувалки. Перед приманням курчат приміщення добре провітрюють і прогрівають до +28°C.

На вирощування беруть тільки життєздатних, міцних курчат, які добре стоять на ногах, мають м'який живіт, загоєне пупкове кільце, з пуховим покривом інтенсивно-жовтого забарвлення. Жива маса добових курчат повинна бути не менше 36 г. На квадратному метрі площі підлоги розміщують 14—18 курчат (див. фото).

У домашніх умовах з добового до тритижневого віку добре вирощувати бройлерів у спеціальних ящиках із сітчастим дном і місцевим обігрівом. Ящик висотою не менше 50 см встановлюють за 50 см від підлоги. Його боки роблять з фанери, з дощок або картону. Дном може бути сітка з чарунками 16х16 або 25х25 мм. Кришку на холодну пору року роблять з фанери або картону, а на теплу — із сітки, яка захищає від гризунів. Розміри ящика такі, щоб у тритижневому віці на 1 м² підлоги було не більше 60 курчат. Після тритижневого віку бройлерів вирощують на глибокій підстилці.

Бройлери дуже чутливі до мікроклімату. Температура повітря значно впливає на їхній організм, особливо на першому тижні життя. Температура біля джерела обігріву на рівні 10 см від підлоги повинна бути такою: у перший тиждень +35—30°C (у приміщенні +28—26°C), на 2—3-й тиждень +29—26°C, у приміщенні +22—24°C. На 4—6-й тиждень локальний обігрів уже не потрібний. З сьомого тижня вирощування курчат температура повітря у приміщенні повинна становити не нижче +18—17°C. Слід враховувати ще одну особливість: температура як удень, так і вночі має бути стабільною, а відносна вологість повітря у приміщенні в усі періоди вирощування — у межах 65—70 відсотків.

Для обігрівання бройлерів застосовують електролампи. Щоб захистити курчат від опіків, лампи покривають червоною фарбою та ізолюють дротяною сіткою. Червоний і зелений кольори заспокоюють курчат, відтак зменшується їхнє роздзьобування.

До роздзьобування призводять дуже яскраве світло, нестача білка і гравію в кормі, скупчене утримання на брудній та вологій підстилці тощо. Уражені місця змащують зеленкою, яка загоює рани, а також своїм запахом відлякує агресивних пташенят.

Особливо стабільна температура повинна бути вночі. Якщо курчатам холодно, вони туляться одне до одного, збиваються докупи, їдять погано, збуджено пищать. Якщо жарко, то намагаються бути подалі від джерела тепла, дихають часто, багато п'ють води.

За нормальної температури курчата весело пищать, рухливі, охоче їдять, тобто почувають себе добре.

на подвір'ї

У теплі сонячні дні ящик з курчатами виносять на повітря і стежать, щоб не було протягів.

Напувалки і годівниці жолобкові, з оцинкованої сталі. На одне курча повинно припадати 2,5 см годівниці та 1 см напувалки. Напувалки миють раз на добу.

Важливе значення у процесі росту й розвитку бройлерів мають тривалість світлового дня та інтенсивність освітлення. Світло підвищує рухливість, обмін речовин та газообмін, дає можливість шукати корм. У перші три тижні життя світло в курятнику горить цілодобово, потім світловий день можна зменшити до 14—16 год. Освітлення в приміщенні не повинно бути надмірним: з тритижневого віку не більше 1—2 Вт на квадратний метр площі підлоги.

Зараз рекомендують новий змінний світловий режим під час вирощування бройлерів. До двотижневого віку цілодобове освітлення, а після цього воно чергується: 40 хв. світла і 1 год. 20 хв. темряви. Тривалість загального часу освітлення становить 8 год. на добу. Жива маса бройлерів, яких вирощували за такого режиму, на 100 г більша, на 1 кг приросту витрати корму на 300 г менші, економія електроенергії — 26—38 відсотків.

На фізіологічний стан, швидкість росту бройлерів дуже впливає вентиляція у приміщенні. Мінімальна кількість свіжого повітря, яке подають до пташника в холодну пору року, на годину повинна бути 0,7—1,0 м³, а в теплу — 5—5,5 м³ на один кілограм живої маси курчат. Швидкість руху повітря у зоні, де утримуються бройлери, не повинна бути більше 0,5 м/сек. у холодну та 0,6 м/сек. у теплу пору року, інакше будуть протяги в пташнику, що зумовить простудні захворювання та загибель курчат.

Про важливість вентиляції свідчить порада американських практиків: "Щоб перевірити, як птиця почуває себе у пташнику, поставте в нього ліжко і самі поспіть на ньому одну ніч. Якщо ви вранці встанете й у вас болить голова, то не витрачайте дарма гроші на годівлю й антибіотики, поки не врегулюєте вентиляцію!"

Приріст живої маси бройлерів відбувається в основному за рахунок білка, тому в перший місяць (стартовий період) раціони повинні містити в 100 г комбікорму 310 ккал обмінної енергії і 22 відсотки сирого протеїну, а в другий (фінішний період) — 315 ккад і 19 відсотків сирого протеїну.

Якщо немає спецкомбікормів для початкового періоду вирощування бройлерів у домашніх умовах, їм можна згодовувати подрібнені жовту кукурудзу та пшеницю, вівсяну і ячну крупи, протерті із свіжим сиром або круто звареними яйцями, останні за нестачі можна замінити сухим молоком. Якщо нема і сухого молока, його замінюють доброякісним кислим молоком. Не слід давати свіжі відвійки, бо вони швидко прокисають.

Гравій бройлерам треба давати з другого тижня життя з розрахунку 4—5 г на кожне курча раз на тиждень. Тільки за рахунок застосування гравію середньодобовий приріст бройлерів підвищується щонайменше на 1 г. Спочатку гравій насипають на комбікорм, а потім окремо за вільного доступу і кожен тиждень поповнюють запас. Не можна згодовувати курчатам пісок, особливо глинистий (яровий), бо він забиває шлунок і від того багато гине бройлерів.

Курчата-бройлери швидше й краще ростуть, якщо починають їх годувати відразу після виведення. А ще їх слід нагодувати відразу ж, як тільки їх привезли додому. Годують м'ясних курчат досхочу і часто: у перший тиждень життя — 8 разів, у другий — 6, у третій — 4 і з місячного віку — 2 рази (вранці й увечері).

За сухого типу годівлі годівниці повинні бути заповнені кормосумішшю, а також забезпечено вільний доступ птиці до води. Вона має бути чистою, міняти її треба 3—4 рази на добу.

Якщо для годування використовують вологі мішанки, то корму дають стільки, щоб не залежувався у годівницях, інакше він пліснявіє і може зумовити отруєння. Вологі мішанки повинні бути розсипчасті, не липкі, готують їх з розрахунку на 1 кг сухої суміші 0,2—0,3 л води, молочної сироватки або м'ясного бульйону.

Перші 3—4 доби кожні 2 год. корм насипають просто на папір, картон або щось інше. На день для 10 курчат треба 1 яйце і 50—70 г круп. Яйце можна замінити 40—50 г сиру із відвійок. З третього дня бройлерів привчають до зелені, дають подрібнену кропиву, кульбабу, конюшину.

З другого тижня даванку яєць зменшують, дають на 10 курчат 50—100 г сиру, 100—150 г подрібненого зерна (пшениці, вівса, ячменю) і 20—30 г трави. Зерно і макуху подрібнюють не менш як до 1—2 мм, бо дуже дрібний корм буде залипати в дзьобах, що зумовить загибель курчат, а з 5-го тижня кращий розмір частинок корму — 3,5 мм.

Починаючи з десятої доби, привчають курчат до вареної картоплі, поступово і обережно збільшують даванку до кінця другого тижня до 30—40 г на 10 курчат. Це дасть можливість зекономити 15—20 % зерна.

Для годівлі бройлерів успішно можна використовувати жолуді, буряки, брукву, ріпу, моркву, свіжу зелень. Добре курчата їдять подрібнену цибулю, яка, окрім вітамінів, містить природні антибіотики (фітонциди). Бройлерам можна згодовувати пророщене зерно, в якому багато вітамінів та енергії.

Корисні для птиці дріжджі (3—5 % у

структурі кормосуміші). Їх розводять у теплій воді або молочних відвійках і додають до вологої суміші. З кормів тваринного походження (4—8 % у кормосуміші) можна згодовувати квашене збиране молоко, сколотини, м'ясо-кісткове і рибне борошно. Не можна давати бройлерам свіжого молока, оскільки воно швидко кисне і спричинює розлад травлення.

З мінеральних кормів (усього 0,5—2% в структурі кормосуміші) використовують суху крейду з розрахунку 1,2 г та сіль — 0,4 г на 100 г сухої суміші. В окремих годівницях завжди повинен бути чистий великозернистий річковий пісок або дрібний гравій (кремнієвий або гранітний). Раз на тиждень випоюють розчин марганцівки 1:5000, це запобігає розладу травлення. За 2 тижні до забивання бройлерів з кормів вилучають гравій, рибні відходи та ліки.

Нестачу енергії у раціонах бройлерів можна поповнити за рахунок введення до них кормових жирів у стартовий (1—3 %) та у фінішний періоди (2—5 %). Комбікорми, збагачені жиром, треба згодовувати не більш як протягом двох тижнів у спеку та чотири тижні — у холодну пору.

У кормосумішах повинно бути 45 % кукурудзи. Вона багата на обмінну енергію і містить велику кількість лінолевої кислоти, дуже необхідної для нормального росту та розвитку курчат, а також підвищення їхньої стійкості проти стресів.

Вирощування бройлерів більше 60-денного віку економічно не вигідне.

П.І.Івашков, *канд. с.-г. наук,*
П.А.Нарожний, *канд. вет. наук,*
доценти Луганського державного аграрного університету

З практики лікування кролів

Прочитавши в журналі "Дім, сад, город" (№ 1 і 2 за 2001 рік) публікації, в яких дописувачі діляться своїм досвідом утримання кролів у приватному господарстві, я також зважилася подати свій матеріал про досвід лікування кролів у домашніх умовах. Хоч досвід мій невеликий, але мої поради може комусь стануть у пригоді.

Кожний господар кролів, навіть якщо він постійно користується послугами ветеринара, повинен мати аптечку для надання першої медичної допомоги. В аптечці мають бути: піпетка, шприц, клізма, стерильні бинти, вата, термометр, спринцівка, борна кислота, зеленка, вазелін, йод, калій марганцевокислий, касторова олія, мазь Вишневського, біоміцин, норсульфазол, пеніцилін, стрептоцид, фталазол, фуразолідон, фурацилін.

Щоб нам не казали, але багато захворювань — це наслідок неналежного догляду і неправильної годівлі тварин. Особливо це стосується неінфекційних хвороб: шлунково-кишкових розладів, захворювання органів дихання, рахіт, обмороження, сонячні і теплові удари.

Більшість хвороб шлунково-кишкового тракту (гастрит, метеоризм та ін.) буває у кроленят у перші місяці життя, особливо після того, коли їх відлучають від матері. У цей час їм потрібно згодовувати легкоперетравні корми, ацидофілін. Велике значення має введення до раціону буряків.

У дорослих кролів поширений пододерматит. Найчастіше хворіють на нього дорослі особини з великою масою і в яких недостатньо опушені лапки.

На підошві лапок починає лущитися шкіра, випадає вовна, утворюються нарости, тріщини, виразки. До ранок потрапляють мікроби і розвивається гнійний процес. Хворий кріль часто переступає з лапки на лапку, мало лежить, погано їсть.

На початку хвороби уражені місця треба змащувати 10%-ною цинковою маззю, виразки очищати від кірочок і змащувати йодом. Коли припиниться кровотеча, нанести емульсію Вишневського, оксикорт. Можна накласти нещільну пов'язку і міняти її кожні 2—3 дні.

Що то за корейські свинки?

Маю зооінженерну освіту. У своєму господарстві тримаю кролів, нутрій, курей, гусей, качок та овець. Стараюся в міру можливостей підтримувати племінну справу в домашньому господарстві, а також допомагаю порадами в розведенні домашньої живності своїм знайомим.

Й ось у розмові з товаришами дізнався, що ніби в Угорщині господарники тримають тварин, які називаються корейські свині. Зовні начебто вони схожі на звичайних свиней, але їхня маса 30—40 кг.

Прошу власників господарств, які, можливо, тримають цих тварин, поділитися досвідом на сторінках журналу "ДСГ", повідомити, де їх можна придбати, як доглядати, словом, розповісти, що це за порода і чи вигідна вона для розведення у власному господарстві.

В.Стасюк, Львівщина

Причиною захворювань органів дихання є різкі коливання температури, протяги, підвищений вміст аміаку, пилу, пуху і поганий догляд. Лікування кролів починають з усунення цих причин. Якщо простуда глибоко вразила легені, бронхи, тут одними краплями в ніс (по 5—6 крапель 1%-ного розчину фурациліну в суміші з розчином пеніциліну) не обійтися. За бронхіту і запалення легень кролятам внутрішньом'язово через кожні 4 год. вводять пеніцилін (по 20 тис. од. на 1 кг маси), з кормом дають норсульфазол, сульфадимезин.

Дуже часто у тварин запалюється слизова оболонка очей — кон'юнктивіт.

І знову винен господар пухнастих звірків: забув дати їм улюблену моркву (бракує вітаміну А), до очей потрапили пилові частинки корму, піску.

Катаральний кон'юнктивіт лікують промиванням очей 2%-ним розчином борної кислоти з наступним закапуванням під повіки 2—3 цинкових крапель. За гнійного кон'юнктивіту очі промивають також розчином борної кислоти, а під повіки закладають 2—3%-ну йодоформну або борну мазь. Не можна запускати хвороби — рогівка ока подразнюється і утворюється більмо.

Дуже небезпечні інфекційні недуги, тому що кількість хворих кролів може збільшуватися з кожним днем, а то і протягом доби. Поширеним серед кролів є інфекційний стоматит, або "мокра мордочка". Захворювання характеризується запаленням слизової оболонки ротової порожнини, язика і супроводжується сильним слиновиділенням.

Причиною виникнення і поширення стоматиту є скупчене утримання тварин, різкі коливання температури, підвищена вологість. Хворого кроля треба відразу ізолювати, оскільки хвороба швидко переходить до інших тварин.

Симптоми: почервоніння слизової оболонки рота, біла плівка на язиці. Хворі тварини в'ялі, лапками труть мордочку, сидять у кутку. Вовна втрачає блиск, кудлатиться. І тут уже лікувати потрібно не тільки хворого кроля, але й усіх здорових.

До ротової порожнини засипають порошок біоміцину — 20 мг, стрептоциду — 200 мг, сульфадимезину — 200 мг. Позитивний результат дає одноразове підшкірне введення пеніциліну (20—50 тис. од.). Крільчих, які перехворіли, не використовують для продовження роду. Клітки обов'язково обробляють гашеним вапном.

Недуга, на яку можуть захворіти всі домашні тварини, птиця, — пастерельоз. Вона може напасти навіть і на людей. Джерелом захворювання можуть бути горобці, голуби, гризуни. Лікування у домашніх умовах малоефективне, таких тварин краще позбутися. У неблагонадійних крільчатниках рекомендується розпилювати антибіотики і сульфаніламіди у вигляді 1%-них водяних розчинів з додаванням чистого гліцерину. І, безумовно, вакцинація — це вже ветеринарна допомога.

Є ще таке захворювання, як вушна короста. Хворі тварини через сверблячку трясуть головою, чухають заражені місця. Вушні раковини напухають, товщають: виділяється гнійна речовина, утворюється дуже багато кірочок, які закупорюють вушний канал.

Захворювання добре піддається лікуванню. І є дуже багато ефективних лікарських засобів. Допомагає застосування скипидару. Його вводять до зовнішнього слухового отвору по 1—1,5 мл. Він просочує кірочки і вбиває збудника з усім його "сімейством". Інколи для лікування "вушної" корости застосовують суміш гасу з олією у співвідношенні 1:1.

Захворювання, яке виникло від різних грибків, — стригучий лишай. Хворіють кролі всіх вікових груп. Джерелом інфекції є гризуни, бродячі собаки, коти, інфіковані корми. Спори на шкірі проростають, проникають до волосяної сумки, потім утворюють маленькі пухирці, які швидко засихають.

Уражені місця розширюються, покриваючись кіркою, вовна обламується. Відразу уражуються губи, ніс, повіки, вуха, потім кінцівки і т.д.

Діагноз установлюється за наявності оголених ділянок, з яких уже випала вовна. Для лікування до корму одноразово вводять антибіотик гризеофульвін (200 мл на 1 кг живої маси).

Є й інший спосіб. Уражені місця зволожують теплим розчином лугу. Вовну із заражених місць і навколо них вистригають і спалюють, потім уражені ділянки обробляють 10%-ною настоянкою йоду, 10%-ним спиртовим розчином саліцилової кислоти, 1—2%-ною трихотециновою маззю на вазеліновій основі.

Лікування повторюють через 1—2 дні. Найефективніше лікування тоді, коли заражені місця двічі обробити йодом, а потім втирати підігрітий до 50°С риб'ячий жир.

Але найкращий спосіб боротьби — чистота. Необхідно мити і дезінфікувати все, де утримуються кролі. Не можна, щоб вони голодували, мучились від спраги або відчували нестачу чистого повітря. Якщо дотримуватися цих правил, то кролі завжди будуть здорові.

Тамара Петрівна Петруша,
07600, Київська обл.,
смт Згурівка, вул. Іванківська, 19

Як сплести рибальську сітку?

Почав плести рибальську сітку, але вручну ця робота йде надзвичайно повільно. До літа, на жаль, не впораюся. Та що там до літа, за увесь рік я не сплету її.

Тому й прошу читачів, чи не міг би хтось, шановні рибалки, порадити мені інший, може, навіть і не зовсім ручний метод плетення такої сітки? А, можливо, хтось із Вас знає, як самому змайструвати верстат для такої справи, аби цю роботу пришвидшити, бо як же рибалці без сітки?

З повагою Д.Беженар, Чернівецька обл.

Люблю птахів

Сонячний літній ранок засліплював очі, коли, щойно прокинувшись і мружачись, я визирнув із-за дверей на подвір'я. Ступив кілька кроків від порогу і побачив, що наша квочка, як здалося, б'ється з чужою чорною куркою, начебто захищаючи курчат. На беззбройного малого спостерігача учасники гарячої сутички не звернули ніякої уваги, тому притьмом вскочив до хати і заволав про допомогу. Мати поралася біля печі з рогачем і, не випускаючи з рук "зброю", вискочила на порятунок.

Рогач у руках матері виявився дуже доречним та ще й у "бойовому стані", без розмаху був спрямований на чорну нападницю. Закляк від подиву, коли "чорна курка" дуже швидко замахала крильми, піднялася вище груші і полетіла. Отямився від образливого реготу брата, який вибіг з хати услід за матір'ю: він же не бачив запеклого метушливого бою, а на великого чорного птаха дивився тільки звіддаля, коли і малому стало зрозуміло, що кури так високо не піднімаються.

Птахом-нападником виявився чорний шуліка, розміром менший за курку, але під час бою розпускав крила і видавався однаковим з квочкою. Отже, можна б пробачити помилку семирічній дитині, однак тринадцятирічний підліток (брат) довго насміхався з мене.

Напад шуліки на квочку в нашому подвір'ї нікого із сусідів не здивував, старіші люди почали пригадувати, що таке колись траплялося, навіть існували спеціальні клітки, сплетені з лози, куди ховалися курчата після застережливого півнячого сигналу.

Підбурливі, глузливі нагадування про чорну курку, яка високо та стрімко літає, примушували мене пильніше придивлятися до навколишнього птаства. З'ясувалося, що стежити за пернатими надзвичайно цікаво. Здається, вони поряд літають і бігають, а де живуть? Якось у траву прямовисно опустився жайворонок, підбігаю туди, щоб подивитися, де його житло, а там нічого. З гілки на гілку пурхає сіренька пташина, старанно обдивляюся крону, — ніякого натяку на її хатку.

Першою "показала" мені своє гніздо посмітюха (сільський, чубатий жайворонок), коли моя боса нога ступила майже поруч з її дзьобом. Пташка схопилася і відбігла вбік. Великий листок лопуха виявився надійним укривком не лише від людей, які часто ходили майже поруч по вузенькій стежечці, а й від дощу. Маленьке гніздечко, сплетене з сухих травинок, розташувалося у неглибокій ямці, на денці лежали п'ятеро сірувато-брунатних плямистих яєчок.

Після цього знайти "сімейне помешкання" польового жайворонка виявилося зовсім легко: воно було приховане на пшеничному полі під випадковим кущиком полину метрів за п'ять від місця приземлення. Неглибока ямка, сухі травинки, корінчики, яєчка. Рідені сивуваті листки полину ніби прикривають гніздечко, але ж не так надійно, як лопух.

Перший набутий досвід допоміг за малопомітними ознаками здогадуватися, де шукати пташині гнізда, і зовсім легко їх знаходити. Якось побачив, що до кущів сусідського бузку часто літає пара малинівок. Оглянув кущі, нічого не знайшов. Непорушно посидів між кущами хвилин десять. Малинівки прилетіли знову з будівельним матеріалом у дзьобиках. Причаєного мисливця-вистежувача не помітили, вплели травинки в гніздечко і полетіли по наступні. Добре роздивився і запам'ятав розташування будови та приміряв, як до неї просунути руку поміж гілочками. Пізно увечері, коли зовсім стемніло, пішов до куща і рукою взяв одну пташку, друга кудись полетіла. Вніс здобич до хати, при світлі гасової лампи побачив, що в руках пташка з червоним пір'ячком на грудях (самець). Мабуть з переляку пташина мовчала і не намагалася випорснути з цупких долоньок птахолова.

Мати глянула на задоволене обличчя мисливця, на заціпенілу пташку і, нічого не розпитуючи, наказала негайно випустити спійману бідолаху. Хотілося хоч до ранку потримати здобич у скляній банці, щоб похизуватися перед сусідськими шибениками, але мати не дозволила виправдовуватися, доки не випустив невільницю.

Лише після цього сувора вихователька запитала, навіщо її син нашкодив. Знічений винуватець, уже готовий був розплакатися, пробурмотів, що дуже кортіло поселити малинівку в хаті.

— А ти клітку приготував?

— Ні.

— А поживу пташці вмієш ловити?

— Ні.

— А як жити в неволі уявляєш?

— Ні.

— То для чого ж ти впіймав пташку?

Відповісти на доречні запитання не зміг, хоч вони здавалися простими і зрозумілими. Чомусь подумав, що мати картає за непотрібність витівки, а якби від ловів була якась користь, то, можливо, похвалила б. Тому вихопилося запитання, чи можна принести з лісу дику курку?

Зрозуміло, ніякі дикі кури в нашому маленькому лісі ніколи не водилися, а гніздо великого птаха, справді схожого на сіру курку, знайшов нещодавно. Пам'ятав, що два роки тому уже трапився конфуз з "чорною куркою", то ж коли випадково зігнав птаха з гнізда, почув його шумливий політ, старанно роздивився гніздо, відійшов і причаївся, щоб ще раз побачити,

як повернеться. Гніздо було вимощене в ямці біля пенька, з одного боку ніби приховане кущиком кропиви. Можна підповзти канавкою до пенька, стрімко просунути руку між стеблами кропиви, схопити птаха і принести додому; торбинка вже була приготовлена, залишилося дістати дозвіл.

Мати запитала, чи є в гнізді яйця, а коли почула, що більше десяти, рудуваті, плямисті, за величиною майже такі, як курячі, то наказала не чіпати гніздо, навіть не вештатися біля нього, щоб не тривожити птаха. (Згодом, уже дорослим, довідався і зрозумів, що то був рябчик). А ще мати порадила, якщо я такий спостережливий, то слід бути розумним і нікому не показувати пташині гнізда.

Наступні два дні малинівки перелітали з дерева на дерево, але сідали дуже високо, до нижніх гілочок бузку не опускалися, до гніздечка не наближалися; увесь час протяжно пискотіли: "пів-п-в-пів, пів-пів-пів", ніби жалібно плакали, потім полетіли десь шукати спокійніше місце. Мені було їх шкода і дуже соромно за свій вчинок. Відтоді сам собі пообіцяв не чинити щонайменшого зла птахам, усе життя намагався дотримати слова.

Розповідати про пташині гнізда однолітка̀м заради хвастощів ще раніше не хотілося, бо за рік трагедії малинівок показав сорокопудову хату двом зловмисникам, а вони забрали пташенят і намагалися годувати їх хлібом, аж поки ті поздихали.

Усім людям не подобається згадувати власні негідні вчинки, будьчия пам'ять намагається позбутися докорів сумління. Після події з малинівками не шукав пташиних гнізд, ввижалося, що вони мене знаходили, куди б не йшов, самі перебігали стежку, але й пальцем до них не торкався, а, пам'ятаючи материні напутні слова, не показував їх друзям-нищителям. Наступної весни змайстрував кілька шпаківень і вже з утішеною совістю міг вважати себе справжнім птахолюбом.

Дивно, що дитячий розум наділяв птахів і звірів усіма людськими ознаками та властивостями. Наприклад, мені здавалося, що птахи відрізняють своїх друзів від ворогів, а мене сприймають найближчим побратимом. Цікава подія ніби це повністю підтверджувала.

Одного разу пас корову в полі. День погожий, сонячний, довкола, скільки оком глянь, — ні деревця, ні кущика, ні людей. Раптом нізвідки підлетів жайворонок, начебто доторкнувся крилом до щоки і сів під черевом корови. Стало невимовно приємно, що, нарешті, буде з ким порозмовляти і побавитися, що знайшлася душа, яка мене зрозуміє. Простягнувши руку, ступив до "друга", він не рушив з місця, щоб сісти на руку або втекти. Раптом біля корови майнула і стрімко піднялася вгору чиясь тінь. Коли тінь, уже вгорі, замахала крильми, я збагнув, що то кібчик! Жайворонок ще трохи почекав, "пішки" вибіг з-під корови і зник у траві. Оце й уся дружба?! А так хотілося поспілкуватися з приятелем...

Уже в пенсійному віці бачив тетеруків у лісі неподалік від Києва, протягом одного дня здибав аж трьох! Щоправда, хоч вони підпускали до себе доволі близько, на кілька метрів, але жоден з них не впізнав доброзичливого незнайомця і не дозволив розгледіти, що вони робили на землі. Восени наступного року в тому ж лісі, приблизно за кілометр від того ж місця, знову побачив, правильніше почув, кількох наполоханих тетеруків, які дуже гучно злітали і тікали, тоді як до них залишалося ще метрів тридцять. До речі, там же якась малознайома дрібнота ледве на п'яти не наступала, коли викопував корені родовика лікарського.

Насамкінець хочу сказати, що не всіх людей потрібно закликати до любові та шанування птахів, є й такі диваки, яким це властиво від народження....

...Ще один щемливий спомин. Пізньої осені голодного неврожайного сорок сьомого року один дядько з нашого села побачив у полі штук п'ятнадцять дроф, у яких після дощу із снігом змерзлися крила. Потихеньку пригнав табунець до села, замкнув у своєму хліві, утримував три чи чотири доби, поки розмерзлося і обсохло пір'я та припинилася негода. Годував дроф зерном, хоч і не мав зайвого для сім'ї, показував своїм і чужим дітям, а коли розпогодилося, — розчинив двері і випустив птахів на волю.

Якби цей Добродій розказував про незрівняний спів жайворонка та соловейка, заклопотані, натомлені, приземлені односельці не зрозуміли б ні жодного поруху душі, ні жодного слова; якби він запророкував, що вже їхні онуки ніколи не побачать у рідному полі та переліску не тільки дрофу, рябчика чи чорного шуліку, а навіть такого всюдисущого знайомого польового жайворонка — не повірили б! Деякі із сусідів вважали цю Людину божевільною і ладні були б з киями кинутися доганяти дроф, але ті вже розбіглися, розігналися і полетіли...

Полетіли не тільки дрофи, змайнули у височінь і душі дітей, які це бачили, бо "раз добром зігріте серце вік не прохолоне"...

Є.І.Поліщук,
канд. мед. наук

Служба взаємодопомоги

Як утримувати страусів?

Хочу в домашніх умовах утримувати страусів та ему. Тому й звертаюся через журнал до тих читачів-господарів, котрі вже мають у своїх господарствах страусів та ему і набули певного досвіду доглядати за ними.

Будь ласка, напишіть до журналу, що має робити господар, аби ці особини добре себе почували й у наших умовах. А ще, яка користь від них. Словом, напишіть про них усе, що знаєте. Напевно, не лише мене одну цікавить, як утримувати страусів та ему в приватному господарстві.

А ще я хотіла б знати, де їх можна придбати. Порадьте, будь ласка, буду щиро вдячна.

Марія Кічак,
Івано-Франківська обл.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ

Журнал "КАРТОПЛЯР" — *поради з вирощування картоплі, ведення садівництва і городництва.*

Передплатна ціна: на 3 міс. — 2 грн. 43 коп., на рік — 9 грн. 72 коп.

Передплатний індекс — 22671.

"ВЕТЕРИНАРНУ ГАЗЕТУ" — *поради з годівлі, утримання та лікування домашніх тварин, птиці та риби.*

Передплатна ціна: на 1 міс. — 1 грн. 60 коп., на рік — 19 грн. 20 коп.

Передплатний індекс — 35069.

Книга — поштою (післяплатою)

КРОЛІ В ГОСПОДІ (організація кролеферми, годівля і утримання, поширені хвороби, переробка продукції). Ціна — 2 грн.

ХУТРОВІ ЗВІРІ (організація ферм, розведення, поширені хвороби). Ціна — 2 грн.

ПРИСАДИБНЕ РИБНИЦТВО ТА ЛЮБИТЕЛЬСЬКЕ РИБАЛЬСТВО (облаштування ставка та розведення в ньому риби; декілька тисяч секретів рибалки). Ціна — 4 грн.

ВИГОТОВЛЕННЯ КОВБАС ТА М'ЯСНИХ ПРОДУКТІВ Ціна — 4 грн.

ТЕХНОЛОГІЯ ПЕРЕРОБКИ РИБИ (соління, в'ялення, копчення, виготовлення консервів та консервування ікри; маринування, приготування ікри. Страви з риби та 40 способів приготування рибальської юшки).Ціна —4 грн.

ПРИСАДИБНЕ СВИНАРСТВО Ціна — 2 грн.

ПЕРЕРОБКА МОЛОКА, ПРИГОТУВАННЯ МОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ У ДОМАШНІХ УМОВАХ (масло, вершки, тверді сири, бринза, морозиво тощо). Ціна — 4 грн.

КОЗА В ГОСПОДІ. Ціна — 2 грн.

Замовити книги можна за адресою: 03151, м.Київ, вул.Донецька, 30, редакція «Ветеринарна газета» або по тел. (044) 243-39-19, 243-38-22.

BOSNA LG

Новинка!

Насоси нового покоління і системи водопостачання.

Ми стали ближчими до Вас, ми вже у:

Білій Церкві, Василькові, Донецьку, Житомирі, Запоріжжі, Звенигородці, Енергодарі, Кіровограді, Кривому Розі, Луцьку, Львові, Миколаєві, Одесі, Павлограді, Переяславі-Хмельницькому, Полтаві, Рівному, Севастополі, Сєвєродонецьку, Сімферополі, Смілі, Сумах, Тернополі, Харкові, Хмельницькому, Ужгороді, Черкасах, Чернігові.

Телефонуйте до Києва: (044) 244-61-65, 244-61-80.

Техніка для вашого саду і городу

Мотоблоки, мотокультиватори, начіпне обладнання, запчастини

Допоможемо з доставкою в межах України.

Телефони: (044) 551-53-89, 552-13-42, 559-01-02, 552-81-28

КНИГИ—ПОШТОЮ

Для дозвілля

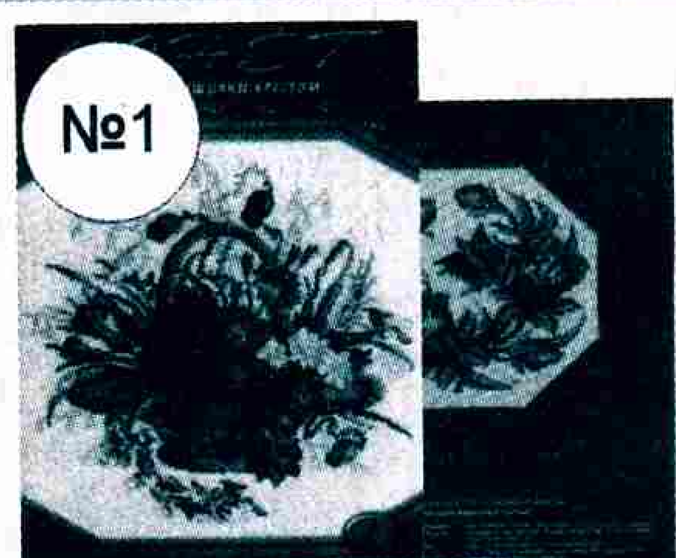

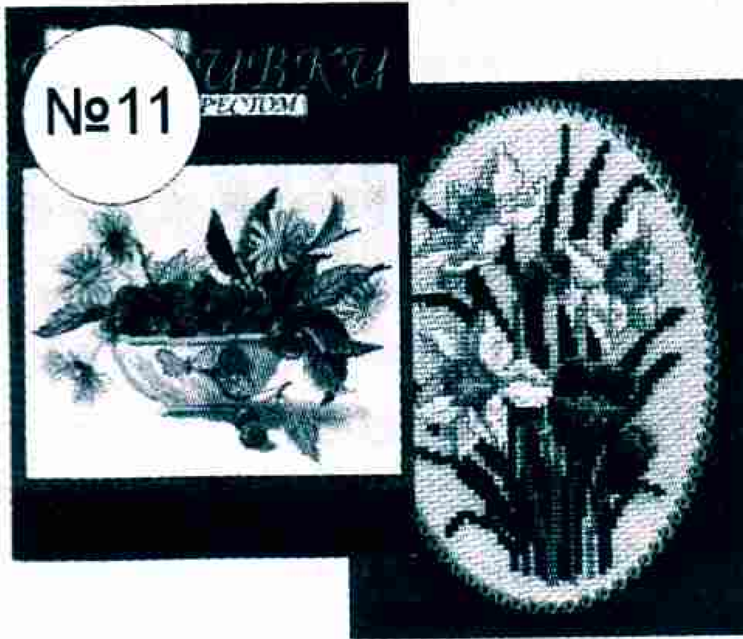

Ціна кожної 5 90 грн.

Сонет. Схеми вишивки хрестом. *К.: Воір.*
Запропоновані в цій серії розгортки схем для вишивки хрестом, що містять від двох до п'яти чудових композицій,– пейзажів, орнаментів, квітів – та простота їх виконання задовольнять найвимогливіші смаки. Це прекрасний подарунок господині за символічну ціну.

Будьмо здорові

14 80 грн.

Товстуха Є. ***Українська народна медицина.*** *К.: Джерела М. – 456 с.*
Ця, безперечно, найкраща книжка з народної медицини стала найпопулярнішою серед наших читачів у 2000 році. У чім секрет такої популярності? Автор академік Є.Товстуха, відомий цілитель, включив до неї, крім перевірених часом рецептів від усіх хвороб, ще й замовляння, молитви та лікувальні напої, що допоможуть Вам не хворіти та не старіти упродовж довгих років.

7 55 грн.

Зубицька Н. ***Усе знадобиться, що в землі коріниться.*** *Тернопіль: Богдан. – 176 с.*
Безцінні секрети стародавніх травників і знахарів розкриває у своїй книжці відома народна цілителька Наталя Зубицька. Адже ми живемо у світі ліків, які у вигляді незчисленної кількості рослин повсякчас оточують нас. Ці ліки живі і корисні для кожного, хто розуміє їх мову. Навіть народна назва рослини вказує на те, від чого ця рослина лікує, коли і як допомагає.

Господарю на допомогу

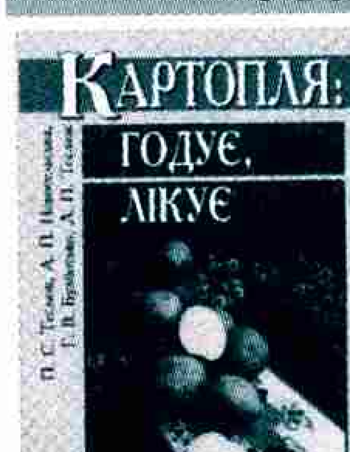

6 90 грн.

Теслюк П. ***Картопля: годує, лікує.*** *К.: Кий. – 253 с.*
З цієї книги Ви дізнаєтесь все про поживні якості та лікувальні властивості картоплі, способи захисту її від шкідників та захворювань, а також про засоби збереження поживних речовин , що втрачаються у процесі приготування. Навчитесь споживати картоплю за гороскопом, познайомитесь із різноманітними стравами , особливо корисними для дітей та дорослих при лікувально-профілактичному харчуванні.

3 00 грн.

Три врожаї на рік. *К.: Дім, сад, город. – 62 с.*
Три врожаї за одне літо? Їх можете зібрати і ви, варто лише змінити технологію висадки культур та догляду за ними. Про це – у книжці, а ще про картоплю, яку не їсть колорадський жук, картоплю по-китайськи, огірки без хімії та багато іншого.

Наші сни

8 10 грн.

Міллер Г. ***Сонник. Тлумачення 10000 сновидінь.*** *К.: Школа. – 384 с.*
Найславетніший сонник Міллера, яким захоплювалися ще наші бабусі, не втратив своєї актуальності і сьогодні. Він навчить Вас пов'язувати сон і дійсність, відгадувати потаємний зміст Ваших сновидінь, допоможе прийняти правильне рішення, утриматись від спокус та хибних кроків.

Ці та багато інших цікавих книжок Ви можете придбати на поштове замовлення.
У листі вкажіть назву книжки та кількість примірників. Оплата на пошті при отриманні книжок.

Наша адреса: **04071 м. Київ-71, а/с 110-ДС ТОВ "Джерела М"**

З запитаннями, зауваженнями та пропозиціями звертайтеся за телефоном **(044) 467-5024**

Відвідайте наш інтернет-магазин: **www.greenpes.com**

КНИГОНОША

Ціни включають вартість пересилання.

Якщо вам за п'ятдесят

Овестин

Я боюся відійти далеко від туалету

Мені 59. Приблизно рік тому мене почали непокоїти неприємні відчуття під час сечовипускання, часті позиви. Це перетворилося у справжній жах: неможливо висидіти театральну виставу, кашлянути чи чхнути. Я стараюся не виходити надовго з дому, бо боюся, що мені буде потрібний туалет, коли його не виявиться поруч. Випила курс антибіотиків, але стан мій не поліпшився. А нещодавно подруга сказала мені, що всьому цьому винний мій вік. Я доглядаю внуків, працюю на дачі, і мені дуже не хочеться відмовлятися від активного способу життя. Можливо це захворювання і його можна перебороти?

На запитання авторки листа відповідає Омельченко Наталія, лікар-гінеколог

Хворобливі відчуття під час сечовипускання, нетримання сечі під час кашляння та чхання, часті позиви — всі ці скарги надто характерні для більшості жінок, котрі мають вік старше 50. Після 50 років кожна друга жінка починає мати справу з подібними проблемами, але багато хто з них просто не наважується звернутися з ними до лікаря. Подруга певною мірою має рацію — симптоми виникають з віком, але не потрібно відчаюватися — вихід є і досвідчені лікарі про це знають. І за таких симптомів вони рекомендують ОВЕСТИН (свічки, крем).

Порушення у сечостатевій системі пояснюється тим, що з віком організм перестає виробляти жіночі гормони, які мають "омолоджувальну" дію на організм. Нестача гормонів впливає на багато органів, у тому числі і на сечовий міхур; м'язи стають слабші й жінці важче утримувати сечу під час кашляння, чхання, а відтак доводиться частіше заходити до туалету. А щоб усунути симптоми, потрібно "підгодувати" організм тим, чого йому не вистачає. Саме для цього створено препарат ОВЕСТИН у вельми зручних формах (свічки, крем).

ОВЕСТИН містить естріол — натуральний жіночий гормон, який має винятково місцеву дію на сечостатеву систему і не справляє системного впливу на організм. Пацієнти завжди задоволені ліками: полегшення симптомів настає уже через 5—7 днів після приймання ОВЕСТИНУ.

Якщо у Вас уже припинилися менструації і Вас непокоять неприємні відчуття під час сечовипускання, часті позиви, неутримання сечі під час кашляння чи чхання, сухість та дискомфорт у піхві, хворобливі відчуття під час статевого контакту — знайте, що цих симптомів легко позбутися. Не соромтеся піти на консультацію до гінеколога або запитуйте ліки в аптеках міста. (ОВЕСТИН можна придбати без рецепта у формі крему та свічок).

Лікар Оксана Гавриленко розповідає: "Якщо хоч трохи знати рослинні скарби наших лісів і полів, то можна урізноманітнити харчування не тільки корисними, але й смачними незвичними стравами..."

Напій довгожителів

Наприклад, з ягід бузини чорної можна приготувати смачний напій. Відокремлені від грон ягоди висушити в затіненому приміщенні на протязі, досушити в духовці. 0,5 л води закип'ятити і всипати 1 ст. ложку сушених ягід. Варити 15—20 хв., процідити і в гарячий напій додати 2 столові ложки меду. Вживати гарячим або охолодженим.

Що літом родиться,

Свої поради пропонує читачам киянка Алла Вахненко. Вона пише: "З превеликим задоволенням прочитала старі підшивки журналу "Дім, сад, город" за 1991—1994 рр. Знайшла багато цікавого і сама вирішила поділитися з читачами вмінням довго зберігати зелень свіжою. Вважаю, що тим, у кого є велика морозильна камера, найкраще на зиму заморозити зелень кропу, петрушки, цибулі тощо. Дрібно нарізану зелень розкласти у коробки з-під цукерок, а потім, у міру необхідності, виймати для використання. Я такою зеленню користуюсь цілу зиму. Кріп у січні-лютому пахне так, ніби тільки зірваний з грядки. Зелень швидко минає, а заморожена добре зберігається цілий рік".

Ягоди також можна заморозити або зберегти свіжими за допомогою звичайного хрону.

На дно стерильних банок покласти тоненько нарізаний чистий хрін. На нього покласти кружечок провощеного паперу. Зверху засипати чисті сухі будь-які ягоди. Банки закрити кришками, залити сургучем. Зберігати у погребі.

Ткаченко Алла Яківна з Черкас надіслала оригінальний рецепт рулету з курки.

Випатрану курку розрізати не так як звичайно, а вздовж хребта. Зняти м'ясо з кісток так, щоб утворився один пласт. Підсмажити 200 г свіжого сала, додати 300 г підсмажених грибів і пропустити через м'ясорубку. Додати сире яйце і спеції за смаком. Цей фарш розкласти на філе курки, після чого м'ясо скрутити в тугенький рулет, замотати в марлю і міцно перев'язати шпагатом. На дно каструлі покласти кістки і все, що залишилося від курки, додати петрушку, лавровий лист, перець, а зверху покласти рулет. Залити все водою і варити на слабкому вогні до готовності. Охолодити під гнітом. Зняти шпагат і марлю. Перед вживанням нарізати скибочками.

Запевняю, що буде смачно.

Сироп із вересу

20 г свіжих квітів вересу залити 2 склянками окропу і настоювати 1 добу. Процідити, додати 0,5 кг цукру, закип'ятити, остудити і розлити в чисті пляшки. Цим сиропом можна поливати сир із сметаною, запіканки, вареники тощо.

За народними переказами, які не позбавлені реального підгрунтя, дев'ясил здатний позбавити людину від дев'яти хвороб. У їжу вживають корінь дев'ясилу. Заготовляють його так: нарізують чистий корінь шматочками 0,5 см і сушать на повітрі в тіні. Досушують у злегка нагрітій духовці, зберігають у закритих банках.

Суп з оманом

Коли картопляний суп з морквою і цибулею буде майже готовий, додати 20 г подрібненого кореню оману (дев'ясилу), кропу, заправити маслом.

Наливка з оману

15 г сухих коренів залити 0,5 склянки води, варити 30 хв., процідити, охолодити і додати 500 г цукру. Все це залити 0,5 л горілки, довести до кипіння і розлити в пляшки. 40—50 г такої наливки дуже корисно вживати при простудах.

Свіжі й сухі корені оману можна використовувати для приготування киселів і компотів.

Нагідки мариновані

Приготувати маринад: 335 г води (1/3 л), 40 г солі, 2 г перцю-горошку, 165 г 9%-го оцту (2/3 склянки) закип'ятити і опустити в нього квітки. Варити 5 хв., розкласти в стерилізовані банки, зберігати в прохолодному місці. Це буде смачна і лікувальна приправа до м'яса.

Салат з подорожника і кропиви

1. Рівні частини чистих листків подорожника і кро-

пиви покласти в друшляк і на 1 хв. занурити в окріп, посікти і додавати до будь-яких салатів.

2. До вже посічених подорожника і кропиви додати тертий часник, червоний буряк, заправити олією або майонезом.

Оксана Гавриленко радить тим, хто не встиг наварити варення із ягід, зварити його з ревеню, моркви, помідорів, кабачків, яблук тощо.

Варення з моркви

1 кг моркви нарізати кружечками, кубиками або іншими фігурами. Проварити 20 хв. у воді, вийняти, охолодити і залити сиропом із 1 кг цукру та 4 склянок води. Варити на слабкому вогні 30—40 хв. Перед закінченням варіння додати естрагон або корицю чи гвоздику (це залежить від смаку господині). Перед закінченням варіння обов'язково додати 1 ч. ложечку лимонної кислоти. Варення розкласти в стерильні банки.

...те зимою згодиться

Варення з помідорів

З 1 кг невеликих помідорів воскової стиглості видалити насіння. Проварити у воді 3—4 рази по 3—4 хв., кожний раз міняючи воду. Зварити сироп з 1 кг цукру і 1 склянки води, опустити в нього помідори, дати охолонути і витримати кілька годин. Потім варити на сильному вогні. Перед закінченням додати лимонну кислоту і за смаком декілька крапель будь-якої есенції.

Варення з кабачків

1 кг очищених від шкірки кабачків нарізати кубиками і занурити на 3 хв. в окріп. Вийняти і занурити в холодну воду. Коли вода стече, кабачки залити сиропом, приготованим з 1 кг цукру і 2 склянок води. Витримати в сиропі 3—5 год., довести до кипіння і знову дати постояти 3—5 год. За третім разом доварити до готовності, додавши перед закінченням сік і подрібнену цедру з 1 лимона.

Варення з райських яблук

1 кг райських яблук перебрати, плодоніжки залишити, а серцевину бажано вибрати. Кожне яблучко наколоти, а потім усі на 3—4 хв. залити окропом. Злити його і залити холодною водою. Коли яблука повністю охолонуть, воду злити. Підготувати сироп із 1 склянки цукру та 1,5 склянки води і киплячим залити яблучка. Дати постояти 4 год. Довести до кипіння і варити 15 хв., дати відстоятись 4—5 год. і знову варити 15 хв. За третім разом довести до повної готовності, розкласти в стерильні банки.

Варення з дині

1 кг недостиглої дині очистити від шкуринки та нарізати кубиками. Занурити на 1 хв. в окріп і охолодити у холодній воді. Залити охолоджені кубики дині сиропом (1 кг цукру, 0,5 л води), дати настоятись 4—6 год., довести до кипіння і відставити. Операцію повторити 3—4 рази. Наприкінці варіння додати 1 ч. ложечку лимонної кислоти і 5—6 гвоздик.

Українців недаремно називають гречкосіями. Страви з гречки можна назвати споконвічними національними стравами.

Гречані млинці

Для приготування гречаників треба мати 4 склянки гречаного борошна (його легко приготувати в домашніх умовах, розмоловши крупи кухонним млиночком), 4,5 склянки молока, 40 г дріжджів, сіль.

Шановні господині та господарі!

В № 2 за 2001 рік ми вже писали, що на адресу журналу до рубрики "Секрети кухні тітки Насті" та на конкурс "Господиня" надходить дуже багато листів і, звичайно, надрукувати всі цікаві рецепти на сторінках журналу неможливо. Здати листи в архів і забути про них - нечемно і, крім того, шкода залишити без смачних страв тисячі потенційних споживачів...

Ось тому виник задум надрукувати книгу "Кулінарні рецепти від журналу "Дім, сад, город".

Це буде книга, яку ми напишемо разом!

Прохання до всіх бажаючих вмістити свої кулінарні рецепти та докладну технологію приготування страв у майбутній книзі писати їх, нумеруючи таким чином:

1. Холодні закуски. 2. Салати. 3. Соуси. 4. Перші страви. 5. Другі страви. 6. Випічка, торти та інше. 7. Десерт. 8. Напої. 9. Консервація.

Можете надсилати необмежену кількість рецептів до одного, двох або до всіх розділів.

Чекаємо на ваші листи!

Якщо хочете отримати відповідь від редакції, вкладайте в лист заадресований конверт з вашою точною адресою.

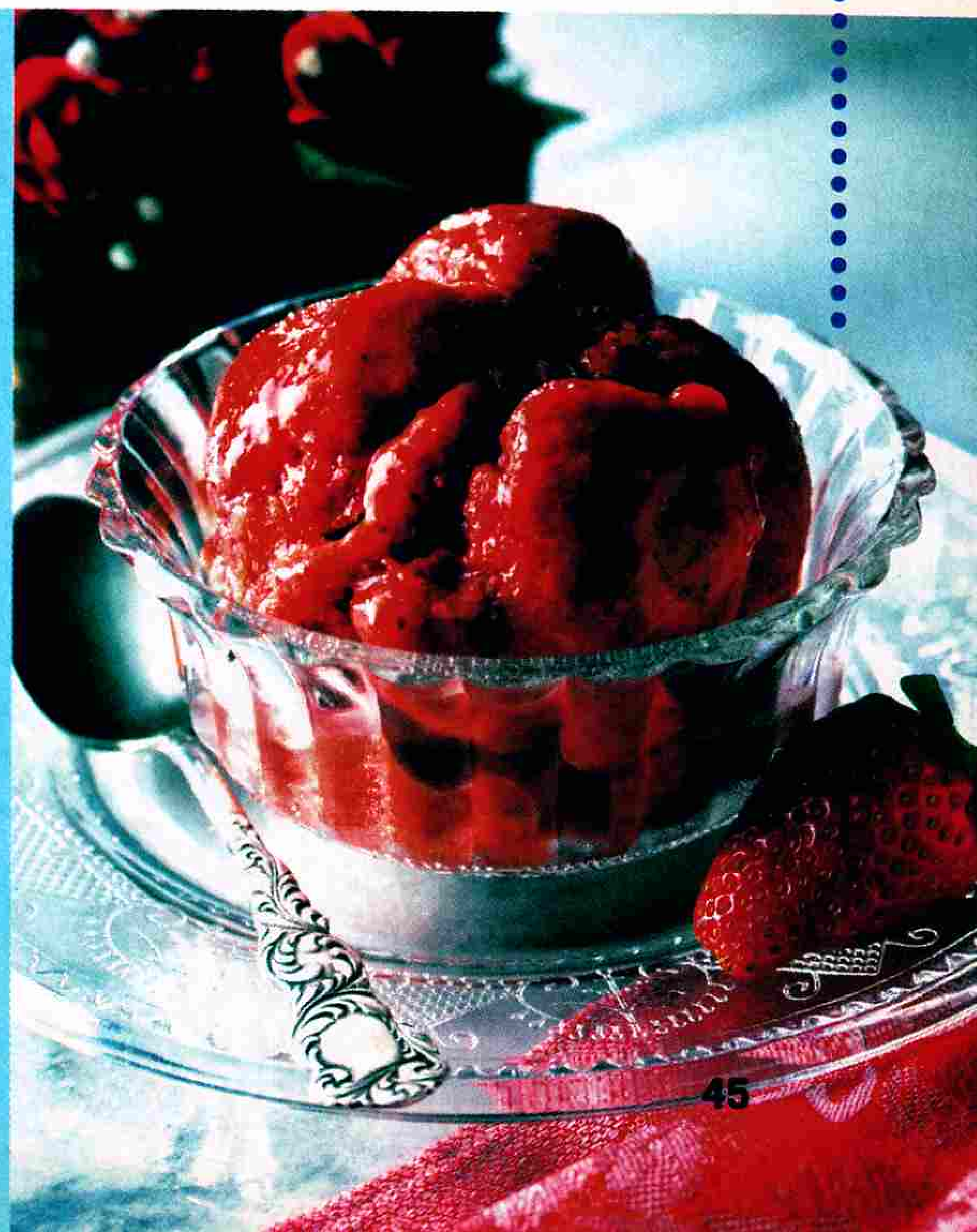

Гречане борошно залити 1,5 склянки теплого молока, додати дріжджі, розведені в невеликій кількості теплої води, та поставити на 6—7 год. у тепле місце. Через 4—5 год. влити в це тісто 2 склянки гарячого молока, додати сіль, розмішати та залишити в теплому місці, щоб підійшло. Потім обережно, не розмішуючи тісто, випікати млинці на змащеній маслом сковорідці. До гречаного тіста можна додати пшеничного борошна, але тоді треба додати і яйця.

Літній відкритий пиріг з ягодами

Щоб спекти 3 пироги, треба мати 1,5 кг здобного дріжджового тіста, 500—600 г будь-яких свіжих ягід, 1 склянку цукру, 1 яйце.

Тісто розділити на 3 великі і 1 маленьку кульки, дати відстоятись. Кульки розкатати на три великих пласти. На них покласти будь-які свіжі ягоди, змішані з цукром, змастити сметаною, краї загнути та защіпати. Для прикрашання з маленького пласта тіста вирізати три смужки, краї яких надрізати "ялинкою". Смужки злегка розтягнути і укласти по краю пирога. Скатати маленькі кульки, та виліпити з них квіточки, в середину яких покласти по ягідці. Для листків нарізати пластинки клиноподібної форми та надрізати краї у вигляді ялинки. Тісто змастити яйцем, розбовтаним з водою, та випікати при температурі 180—200° протягом 25—30 хв. Готовий пиріг можна зверху прикрасити свіжими ягодами. У літню спеку такий пиріг смакує з холодним молоком. *Смачного вам!*

До редакції надійшов лист від Чепіль Каті, яка мешкає в селі Юженець Чернівецької області. "Мені 20 років. Я дуже люблю куховарити та вирощувати квіти, і в цьому щирим порадником та помічником мені став журнал "Дім, сад, город". Задум надрукувати книжку "Кулінарні рецепти від журналу "Дім, сад, город" — чудовий. Я вирішила запропонувати і свої рецепти до святкового столу".

Вітаємо переможців!

Для передплатників журналу "Дім, сад, город" 12 липня 2001 р. у черговий раз відбувся розіграш лотереї "Передплата — 2001" (II півріччя) за талонами, надрукованими в "ДСГ", № 5, 2001 р.

У лотереї взяли участь 4117 читачів, які вчасно надіслали талони до редакції. Насіння голландської і вітчизняної селекції та добірку цікавої і корисної літератури від редакції журналу "Дім, сад, город" одержать такі читачі:

1. **Белянський Віктор Михайлович**, *м. Лисичанськ.*
2. **Шептієнко Людмила Ігорівна**, *с. Червона Колонка Дніпропетровської обл.*
3. **Ющук Дмитро Борисович**, *с. Ратуш Вінницької обл.*
4. **Лівончук Людмила Олександрівна**, *с. Перемиль Волинської обл.*
5. **Прокоп'юк Петро Феодосійович**, *с. Чайчинці Тернопільської обл.*
6. **Базась Ольга Михайлівна**, *м. Кіровоград.*
7. **Стасюк Дмитро Онуфрійович**, *с. Слобода-Банилів Чернівецької обл.*
8. **Пекарюк Василь Васильович**, *смт Великий Бичків Закарпатської обл.*
9. **Мельник Іван Михайлович**, *с. Привороття Хмельницької обл.*
10. **Дишун Леонід Володимирович**, *смт Устинівка Кіровоградської обл.*
11. **Шевцова Наталія Семенівна**, *м. Полтава.*
12. **Полякова Тетяна Лук'янівна**, *м. Івано-Франківськ.*

Телячі січеники

Філе телятини дрібно посікти, додати внутрішнього жиру, вершкового масла, шматок розмоченого в молоці білого хліба, яйце. Двічі все пропустити через м'ясорубку і ретельно перемішати. З підготовленої маси виробити довгасті, мов ковбаски, січеники і смажити на вершковому маслі.

Щоб приготувати січеники, треба мати 1 кг телятини, 200 г внутрішнього жиру, 200 г пшеничного хліба, 1 яйце, 2 столові ложки топленого вершкового масла.

Судак, запечений з грибами і раками

Підготовленого судака порізати на порції. Варити на слабкому вогні 30 хв. Охолодити, вийняти кістки, покласти шматки на сковорідку, посипати маринованими дрібними грибами, відвареними раковими шийками і ніжками, залити розігрітим вершковим маслом і запекти у духовці. Подаючи до столу, страву треба посипати сухариками.

На 3—4 порції потрібно: 600 г судака, склянку дрібних маринованих грибів, 15 раків середнього розміру, 6 столових ложок вершкового масла, 4 столові ложки сухарів.

13. **Волинюк Олександр Сергійович,** *с. Угринів Волинської обл.*
14. **Сарбей Тамара Пилипівна,** *м. Маріуполь.*
15. **Камєнєва Валентина Григорівна,** *м. Київ.*
16. **Кость Надія Василівна,** *с. Вербівка Кіровоградської обл.*
17. **Шатова Віра Павлівна,** *с. Полкова-Микитівка Харківської обл.*
18. **Лизогубов Веніамін Якович,** *м. Чугуїв Харківської обл.*
19. **Левченко Сергій Іванович,** *с. Михайлівка Дніпропетровської обл.*
20. **Беляєв Геннадій Михайлович,** *с. Драбинівка Полтавської обл.*
21. **Швабка Людмила О.,** *с. Деркачі Полтавської обл.*
22. **Заремська Надія Федорівна,** *м. Нетішин Хмельницької обл.*
23. **Воробйова Валентина Іванівна,** *с. Софіївка Херсонської обл.*
24. **Трусова Лідія Панасівна,** *м. Полтава.*
25. **Яремко Борис Олексійович,** *м. Полтава.*
26. **Ящук Оксана Володимирівна,** *с. Мале Старосілля Черкаської обл.*
27. **Засядьвовк Марія Павлівна,** *с. Комсомольське Харківської обл.*
28. **Бабюк Микола Семенович,** *с. Ошихліби Чернівецької обл.*
29. **Пазенко Ніна Михайлівна,** *с. Замглай Чернігівської обл.*
30. **Юхимчук Світлана Михайлівна,** *с. Тернівка Вінницької обл.*

Яблука в сметані

Обчищені від шкірки яблука (приблизно 5—6 великих) протерти, додати чарочку (приблизно 80 г) білого вина або рому, все змішати із збитими вершками або сметаною і охолодити.

Літній пінник з ягід

Перебрані та промиті ягоди протерти через сито, додати цукор, збиті білки. Усе це викласти у добре змащену маслом форму і запікати в духовці 15—20 хв.

На 1 кг малини або будь-яких ягід треба дати 3/4 склянки цукру, 8 яєчних білків, 1/2 чайної ложечки вершкового масла, 1 столову ложку цукрової пудри.

Пиво "Запорізьке"

У літню спеку смакуватиме пиво домашнього приготування. 100 г хмелю добре розтерти з борошном і трьома склянками цукру. Залити відром окропу (8—10 л), дати настоятися 2—3 год. Процідити, злити його ще теплим у барило, додати 2 склянки темної патоки (вона є в продажу в магазинах) і 50 г дріжджів, розведених у теплому настої. Коли пиво перебродить, розлити його у пластикові пляшки або пляшки від шампанського, закоркувати і зберігати до вживання у погребі або в холодильнику.

У номері:

Юридичні консультації 2

Щедра грядка

Кавка В.Г. Королева городу та столу . . .4
Краснопольська А.Ф. Солодкий перець смакує усім 6
Трибель С.О., Кравченко О.М., Чайка В.М. Совки та заходи боротьби з ними 8

Квітник

Кость Д.Д. Чарують барвами айстри . . .10

Ходімте в сад

Янко І.І. Ремонтантна малина прикрасить ваш сад 12
Стороженко М.А. Черешні на сіянцях вишні 13
Седнєв В.В. Правильне обрізування забезпечує високий урожай 13

Виноградник

Загурський В.І. Виноград: від садіння до повного плодоношення 14
Вкладка "Господар" 18-33

Домашня ферма

Івашков П.І., Нарожний П.А. Бройлери на подвір'ї .36
Петруша Т.П. З практики лікування кролів 38
Поліщук Є.І. Люблю птахів 40
Конкурс "Господиня" 44

„Дім, сад, город"
виробничо-практичний журнал №8,
серпень 2001 р.

Головний редактор **М.І.Халимоненко**
Головний художник **Т.П.Колодницька**
Заступники головного редактора
Б.К.Донгаш, І.Ф.Куштенко
Редактори А.М.Капітульська, О.В.Кисленко

Дизайн, верстка, кольороподіл **В.О.Пономаренко**
Реклама, оголошення **В.О.Давидко, В.М.Матохнюк, тел. 552-95-11**
Розповсюдження, маркетинг **Т.І.Лазебник, тел.559-18-88**
Видання зареєстровано, серія КВ, №3536 від 23.10.98

Підписано до друку 29.06.2001 р.
Загальний тираж 150018 прим. (у тому числі: російською мовою і в комплектах з іншими журналами — 28 643 прим.)
Адреса: 02094, Київ-94, пр.Гагаріна, 17-а. Тел. (044) 552-95-13

Передплатні індекси комплектів журналів у складі:
«Дім, сад, город» + «Виноград. Вино» — 22430.
«Дім, сад, город» + «Квіти України» — 22431.
«Дім, сад, город» + «Яблунька» — 22432.
«Дім, сад, город» + «Будьмо здорові» — 22433.
«Дім, сад, город» + «Пасіка» — 22434.

Комп'ютерний набір, верстку і кольороподіл зроблено у редакції журналу «Дім, сад, город».
Видруковано у друкарні ТОВ «Новий друк», м.Київ, вул. Магнітогорська,1.
Тел. (044) 558-29-60, тел./факс (044) 551-58-58.

Індекс 74142

Редакція журналу “Виноград. Вино” підготувала до друку і випустила в світ кілька брошур з виноградарства і виноробства. Вони покликані допомогти любителям і всім, хто цікавиться подібною тематикою, виростити власний виноградник і мати своє домашнє вино. Ці брошури містять золотинки справді унікальної інформації, набутої досвідом і знаннями їх авторів.

Вино із власного підвалу

Тут надруковані рецепти виготовлення в домашніх умовах виноградного та плодово-ягідного вина, сидру, домашнього спирту, наливок, різноманітних напоїв. Вміщена цікава історична інформація.

Виноград, вино: на здоровье!

Як не дивно, але часто-густо про лікувальні властивості вина пишуть не медики, а винороби. Ви ж маєте змогу прочитати книгу, написану В.В Навроцьким — доктором медичних наук, який півстоліття живе і працює в лікувальних установах Криму. Що й коли слід пити для збереження здоров’я, активного довголіття, боротьби з алкоголізмом, рецепти ліків з вина для лікування різноманітних захворювань — про це можна прочитати в пропонованому виданні.

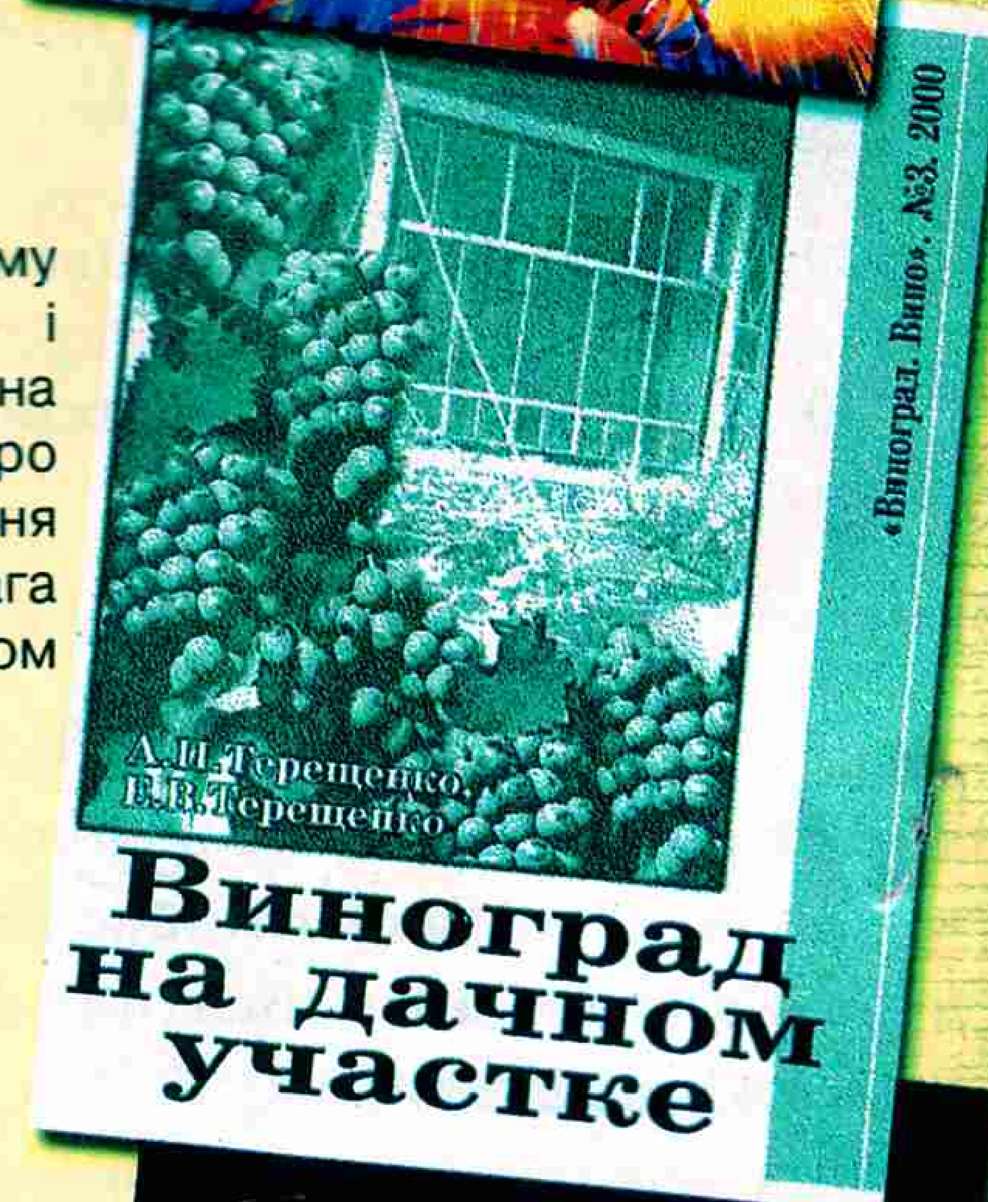

Операції на виноградному кущі

Це видання унікальне хоча б тому, що в ньому узагальнений результат 40-річних експериментів і дослідів автора-науковця із Інституту винограду і вина “Магарач” Л.І.Чекмарьова. Тут йдеться й про особливості розмноження винограду, вирощування саджанців та догляд за молодими кущами. Значна увага приділена формуванню й обрізуванню кущів протягом вегетаційного періоду.

Виноград на дачном участке

Ви стали власником дачної ділянки. Як вибрати місце для садіння лози, які сорти для цього підійдуть, як їх доглядати, а також як правильно і з користю переробити ягоди — відповідь знайдете на сторінках брошури.

Ода вину

Або — зрозуміліше — вино на вашому на вашому столі. Є.П.Шольц-Куликом, доктор технічних наук, професор, відомий винороб, учений і педагог, десятиліття присвятив вивченню властивостей, особливостей та історії вина. У цій брошурі розповідається багато цікавого про вміння вибирати вино, правильно подати його до столу, культуру споживання, про вино в житті довгожителів і звичайно ж — технологію домашнього ви-

Поради майстра виноградарям-початківцям

Автор — відомий колекціонер, знавець виноградарської справи П.О. Мазур — розповідає про особливості, можливості і умови вирощування сонячних ягід у північних регіонах України, наводить характеристики відомих і перспективних сортів для присадибних ділянок. Є на сторінках брошури й календар робіт на винограднику.

Передплатники журналу “Виноград. Вино” отримали усі ці спецвипуски. Ті ж читачі, хто хоче придбати, можуть замовити їх у редакції і одержати по пошті післяплатою. Крім того, на спеціалізованих виставках-ярмарках “Дім, сад, город” є можливість купити будь-яку з цих брошур. А для киян і гостей столиці працює магазин у редакції журналу “Дім, сад, город”.

«Дім, сад, город», № 8. 2001. 1–48 с. Ціна договірна